

زنجیره‌ی
ظلمانی
سهردهم

HOMOSEXUALITY
THE CRIME OF THE CENTURY

01

هاوره گه زبازی

تاوانی سهردهم

منتدی اقرأ الثقافي

www.igra.ahlamontada.com

تاماده کردنی:

ناوهندی رهواسخ

وهرگیرانی:

موزه‌فهر قه‌سرییی

هاورہ گہ زبازی

تاوانی سہردہم

هاورەگە زبازی تاوانی سەردەم

ئامادە کردنی: ناوەندی پەرواشخ

وەرگێڕانی: موزەفەر قەسریی

مافی لە چاپدانەوهی پارێزراوه بۆ نووسینگەی تەفسیر

چاپی یەكەم ۱۴۴۵ك - ۲۰۲۴ز

لوسینگە تەفسیر

بۆ بڵاوکردنەوهی رانگەیان

هەولێر . شەقام ۳۰ مەلەری لەلایەت مەلارە چۆنی

+964 750 818 08 65

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

tafseerooffice

RAWASEKH
رواسخ
اصداق • دراسان • برامج

ئامادە کردنی پترست - نووسینگەی تەفسیر

قەسریی، موزەفەر

هاورەگە زبازی تاوانی سەردەم، ناوەندی پەرواشخ (ئامادەکار)، موزەفەر قەسریی (وەرگێڕ)

۱۸۴ لاپەڕە،

۲۱*۱۴ سم

بابەت، فیکری، پەروەردەیی

ISBN: 978-9922-690-51-3

لە بەرئۆه بەرایەتی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان/

هەریمی کوردستان، ژمارە سپاردنی (۹۹۳) ی سالی (۲۰۲۳) پێدراوه.

"بیروبۆچوونی ئەم کتێبە، مەرج نییە هەمان بیروبۆچوونی نووسینگەی تەفسیر بێت"

دیزاریین، نووسینگەی تەفسیر

هاوره گه زبازى

تاوانى سه رده م

ناماده كردنى:
ناوه ندى ره واسخ

وه رگيرانى:
موزه فهر قه سريپى

ناساندنى زنجيرهكە

پۇژانە گەنجى موسلمان بەگشتى و كۆمەلگەى كوردەوارى بەتايىبەت، پروپەرووى بىرۆكەى نوپى ناباو و دروستكراو، پتر ناراستەكراو دەبنەوہ. مەبەست لەم بىرۆكە ناراستەكراوانەيش، برىتييە لە تىكدان و سەرگەردانكرىنى مرؤف بەگشتى و چەند كۆمەلگەيەك بەتايىبەتى، بۇ مەرامى بلاوكرىدەوہى بىرۆكەگەلنكى بيشوومار.

لەم سۆنگەيەوہ، (نووسىنگەى تەفسىر) وەك كارى ھەمىشەيى خۆى، بە ئەركى سەر شانى خۆى زانىوہ بە پرووى ھەر بىرۆكەيەكى ناباودا ھەلبشاخىت، كە ناراستەى كۆمەلگەكەمان دەكرىت. ھەر بۆيە لەم پرووہوہ، ھەلساين بە وەرگىنران و نووسىنى زنجىرەيەك كىتپى سادە و پەوان، بە جۆرىكى ئەوتۆ، كە خوتنەرانى قۇناغى پىشكەوتووى بنەرەتى و ئامادەيى بتوانن بەئاسانى ھەرسىيان بكنە؛ تەننەت زنجىرە كىتپەكە بە جۆرىكى وا دىزايىن كراون، كە خوتندكارانى زانكو و مامۇستا و پسپۇرانيش سوودى گەورەيان لى بىينن و ببن بە ھەوتنى سەرچاوہ گرىنگەكانيان.

رېخۆشکردن: تەقینەو گەورەكەنى سېكس لە سەدەنى بىستەمدا:

(هېچ مەرفۇئىكى خۆرئاوايى لە كۆتايىيە كانى سەدەنى بىستەمدا
نەيى، كە رەزگارى بووبىت لە دلەراوكن بەرانبەر بە نەفامى واتايى
و ھەشكرانە سەر ژيانى تايىيەتى و بەزاندنى سنوورى كەسايەتیی،
ئەمەيش بەھۆى رېكلام و تىكچوونى كۆمەلگە و گۆرانی
خۆشەويستى بۆ چىژوەرگرتن).

(نالان تۆرىن لە كىتیبى رەخنەگرتن لە نوێگەرى)

چۆن بتوانىن وەسفى ئەو شەپۆلە سېكسىيە بەھىزە بكەين كە
ئەم سەردەمەى پى جىا دەكرىتەو، بۆ ھەر لایەك دەپۆيت لە
بەرانبەرەتە؟ واى لى ھاتوو بەرەلایى بوو تە جىگەرەو
رېكخراوى، لادان بوو تە جىگەرەو ھى راستەپىيى، پروتى بوو تە
جىگەرەو ھى پۆشتەيى، داوینپىسى بوو تە جىگەرەو ھى پاكىزەيى؛
دەرخستەن بوو تە جىگەرەو ھى داپۆشین و خراپە بوو تە جىگەرەو ھى
چاكە...

مەرفۇف واى لى ھاتوو تەنیا لە ئىستادا بژى، بەبى ئاوردانەو لە

ر ا ب ر د و و د ا ه ا ت و و ا و ا لى ه ا ت و و ه ئ ا ر ه ز و و ي ژ ي ا ن ي ر ي ك خ ر ا و و
س ن و ر د ا ر ب ه ب ه ه ا و پ ر ه و ش ت ه ك ا ن ن ه ك ا ت !

د ا م ه ز ر ا و ه ك و م ه ل ا ي ه ت ي ي ه ك ا ن و ه ل ا ن ر ا و ن و ح ه ز و ئ ا ر ه ز و و ه ك ا ن
ب ي ك و ت و ب ه ن د ل ه ش و ي ن ي ن ه ش ي ا و د ا ب ه گ ه ر خ ر ا و ن .

ج و ا ن ي ب و و ه ت ه ن ا ش ر ي ن ي و ن ا ش ر ي ن ي ب و و ه ت ه ج و ا ن ي ، د و و ف ا ق ي
ب و و ه ت ه ز ي ر ه ك ي ك و م ه ل ا ي ه ت ي ، ه ا و ر پ ه گ ه ز ب ا ز ي ب و و ه ت ه س ر و ش ت ي
م ر و ق ا ي ه ت ي و خ ر ا پ ه و ب ه د ر ه و ش ت ي ب و و ن ه ت ه ن ي ش ا ن ه ي م ي ي ن ه ي ي و
ن ي ر ي ن ه ي ي !

شورشی سیکسی: (میژووویه کی کورت)

دوای دووهم جهنگی جیهانی به تاییهت له شهسته کانی سهدهی بیسته مدا، چهند گۆرانکارییه کی ریشهیی له کۆمه لگه خۆرئاواییه کاندای پروویاندا، له وانه شورشی رۆشنبیری و بزواتی قوتابییان و کریکاران؛ ههروهها شهپۆلیکی نوێی فەردانییهت و لیبرالییهتی توندپهرو، که دابونه ریت و بهها کۆمه لایهتی و رهوشتیه باوه کانی پهت ده کردهوه، سهری هه لدا؛ ههروهتر لهو کۆمه لگه یانه دا لادانی رهوشتی و ئایینی و کۆمه لایهتی پهیدا بوون.^(۱)

لهو کاتهوه، تا ئیستا جگه له ئینتەرنیت، هیچ دیاردهیه ک نهبووه نه وهندهی شورشی سیکسی کاریگه ریی هه بیته له سه ر دووباره دارشتنه وهی مرۆفایه تی و په یوه ندییه کۆمه لایه تییه کان و دووباره نووسینه وهی ژبانی مرۆف.

ئهو سه رده مه به سه رچووه، تا کاتی هاوسه رگیری، گه ره نتهی پاکیزهیی کچ بکریته. ئهو سه رده مه تیپه ری، که ئه و ژنانه ی له ریی په یوه ندییه کی کاتیی سیکسییه وه سکپر بوون، ناچار به هاوسه رگیری، یان له باربردن بکرین؛ یان مندا له ناشه رعییه که یان

^(۱) من أجل صهيون: التراث اليهودي المسيحي في الثقافة الأمريكية، فؤاد شعبان، دار الفكر، ط ۱، ص: ۲۳۷

بېنه نه خانې بېسهر پهرشان. له ئېستادا وه كو جارن ههست به شهرمه زارى ناكهن، نهوان له ئېستادا ئازادىي سېكسيان ههيه و به گوړه ي نهو ئازادىيه پهفتار ده كهن.

ئېستا وه كو جارن نهو مندا لانه ي له دهره وه ي چوار چپوه ي خيزاندا له دايك بوون، سهرچاوه ي ترس و دلهر او كپي كوومه لايه تي نين، به لكو له م پرژگارهدا له هه ندي ولاتدا زورينه ن، بو نمونه: له ولاتيكي وه ك سويدا.

له لايه كي تره وه، شورشي سېكسي بووه ته هو ي نه وه ي چيتر وه ك تاوان، يان نه خو شي سهر ي هاورپه گه زبازي نه كري ت، دهرگاي له به رده م بزواتي ميينه ي و فيمينيزم و ئايدو لو جياي چينده ر⁽¹⁾ و گوړيني په گه زدا والا كرده وه؛ وه ك چو ن خووي نه نيني له كرداريكي قه ده غه كراو و گرفتكي پزيشكيه وه گوړي بو كرداريكي سروشتي، كه وه ك راهيتانايك بو فيربووني سېكس برهوي پي بدري ت.⁽²⁾

⁽¹⁾ كومه لئاسان چه مكي (په گه ز _ sex) بو گوزار شتكر دن له جياوازيه شيكاري و فيسيولو جيه كاني نيوان نير و مي به كرده هينن. هر چي چه مكي چينده ر (جوړ) به به واتاي بيرو كه و ديد و بو چونه كومه لايه تي و روشنيبريه كان بو واتاي نيرينه يي و ميينه يي به كرده هينن. مبهست له چينده ر بريتيه له په تكر دنه وه ي جياوازيي روشنيبري و كومه لايه تي نيوان دوو په گه زه كه.

⁽²⁾ Gert Hekma, Alain Giami, Sexual Revolutions, palgrave Macmillan London, first Edition, 2014, p: 9-16

شورشى گيره شيونى:

له دوو سده يه كوتاييدا، موځايه تى چندين شورشى به خوځيږي بېنيوه، به لام له همويان كاريگه رتر و دريځايه نتر شورشى سيكسى بووه، كه له شهسته كاني سده ي پابردو له خوړناو ادا سهرى ه لدا. بو ماويه كي كورت سيكس وه ك جيگروه ي نايين دهركه وت، په يامبه راني مژده ي نازاد يي سيكسيان د هدا و بانگه وازيان بو داماليني موځ له هموو كوټ و به نديك ده كرد.^(۱)

چه مكى شورشى سيكسى بو يه كه مين جار له لايه ن شيكه روه ي د هرووني (توټو گروس Otto Gross) بهر له يه كه م جهنگى جيهانى به كار هيترا.

دواى نه وه (فيلهيلم رايش wilhelm Reich) خاوه نى كتيبى (شورشى سيكسى) بوو به تويزه رى سهره كيى پرسه كه. رايش توانيى بيردوزه كاني ماركس و فرويد پيكه وه كوټكاته وه و بگاته نه و دهرته نجامه ي، كه نازاد يي سيكسى پويسته له گه ل نازاد يي كومه لايه تيدا يه ك بگريته وه، يان لانيكه م به شيك بيت لى.^(۲)

^(۱) خواء الذات والأدمغة المستعمرة، مراد هوفمان، ترجمة عادل المعلم، نشأت جعفر.

مكتبة الشروق الدولية، ط ۲، ص: ۷۴

^(۲) Gert Hekma, Alain Giami, Sexual Revolutions, palgrave Macmillan London, first Edition, 2014, p: 6

له ناوهراستی شهسته کاند، نازادی سیکیسی ریگهی تایه تی
خوی گرتبه ر، چونکه چهند پرووداو و گورانکاریه ک پروویاندا
که تیروانین و بیرۆکه و چالاکیی نوییان له بارهی سیکیس و
هاوسه رگیری و خیزان و ژیانوه خسته پروو و چهن دین وینه و
قیدیوی سیکیسیان له ناو خه لکدا بلاو کرده وه. هاوکات له گه ل نه و
پرووداوانده و رده و رده گرنگی به گفتوگو کردن دهرباره ی له باربردن
له ولاتی سويد ده کرا، ههروه ها له ولاتی هوله ندا له سالی ۱۹۶۵
بزووتنه وه ی (پروڤوس Provos) بانگه وازی بو تیکه لیبی سیکیسی
ده کرد و خه لکی بو نه وه هان ده دا. دواي نه وه به دوو سال، سه دان
که س له نه دمانی کومه له ی هیبز^(۱) له باخچه ی دهروازی زیرین
له شاری سانفرانسیسکو، که دواتر به ناوی هاوینی
خوشه ویستییه وه ناسرا^(۲) کوبوونه وه، هه رچی کوتایی نه و

^(۱) هیبز: بزواتیکی کومه لایه تی دژ به روشنبیرییه، دابونه ریتی ژیانی باوی
نه مریکیی په تکرده وه و لیبی یاخی بو. نه م بزواته له شهسته کانی سه ده ی رابردودا
دامه زراوه و له زانکو کانی ویلايه ته په کگرتوه کاند ده سته کاربوه، دواي
تیپه ربوونی ماوه په کی کورت بزواته که له بهریتانیا و که نه دا و چهن دین ولات و
کومه لگهی تر دا بلاو بووه وه و بو به بزواتیکی جیهانی.

به کارهینانی ماده ی هوشبه ر، قزی درژ و جلو به رگی په ننگا وړه ننگ، په تکرده وه ی
به ها کومه لایه تییه کان و به ره لایسی سیکیسی له نیشانه کانی شریکه و توانیان. بو

به رچاو پروونی زیاتر سهردانی نه م لینکه بکه: <https://shorturl.at/ajKTG>

^(۲) له مانگی کانونی دووهمی ۱۹۶۷ نریکه ی بیست هه زار که س له باخی دهروازی
زیرین له سان فرانسیسکو کوبوونه وه، له دژی بریاری ویلايه ته که به قه ده غه کردنی
ماده ی هوشبه ری LSD، دواتر ژماره یان گه یشته سه ده هه زار که س له ناوخوی

رووداوانه بوو بریتی بوو له راپه پړینې (ستون وول Stonewall) له سالی ۱۹۶۹؛ کاتیک پولیس هلیکوتایه سهر بارینکی هاوړه گهزبازان له نیویورک بولنه وهی ده ستگیریان بکه، که دواتر سهری کیشا بولگرژی و نالوژی له نیوان پولیس و کومه لگهی هاوړه گهزبازید. هم رووداوه پریشکی بزووتنه وهی هاوړه گهزبازان بوو.^(۱)

هر له و ماوه یه دا حه پی رنګرتن له دوو گیانی په یدابوو و له نیو کچاندا بللو بوو وه. هرو هه له فهرنسا و ویلایه ته یه کگرتووه کان و چندين ولاتی تری جیهاندا شورشی فیرخوازان دهستی پی کرد.

نه وسا فروشگاګانی سیکس دهستیان کرد به بلابوونه وه، بوو که له و که لوه پهل سیکس و گوڅاره سیکسیه کان به ناشکرا ده فروشران؛ هرو هه یانه کانی کاری سیکسی به ناشکرا دهستیان کرد به کارکردن، له کاتیکدا پیشتر به نهینی کاریان ده کرد، سه ما کاران به بی ترس و شهرم خوین نمایش ده کرد و خراپه کاری

نهمریکا و دهره وه دا، بول داواکردنی ره خساندن دختکی نازادانه له به کارهینانی مادهی هوشیهر و نازادی له په یوه ندیه سیکسیه کاندا.
بول زانیاری زیاتره:

<https://bit.ly/3PrVJSM>

<https://shorturlat/afgoq>

^(۱) Sexual Revolutions, p: 1

خرايه نيو كۆمه لگه وه و په يوه ندييه سيكسيه كان له دهره وهى
خيزان بلا و بونه وه.

كچان ده ستيان كرد به پوشيني ته نووره و جلى كورت و
دهر خستنى جه سته يان، شانۆ و سينه ماكان پر بوون له گرتهى
ورووژينه ر - له كاتيكا پيشتر ده سه لاتداران ريگر ييان له وه
ده كرد -، مادده سيكسيه كان له قه ده غه بونه وه گوران بو پيشه و
به هره و سهرچاوهى به ده سته ينانى مليونان دولار.

خوى نه ينى، سيكس كردن بهر له هاوسه رگيرى، گورپنه وهى
هاوسه ر، سيكسى به كۆمه ل؛ هاورپه گه زبازى، خور و وتكر دنه وه و
بازرگاني سيكسى، هه موويان بوون به به شتيكى ئاسايى بيه رده له
كوړ و كو بونه وه كاندا باس ده كران و راگه يان دنيش به يئ سانسور
به گوئى هه مو انيدا ده چرپانندن.

ديمه نى پرووت له سه ر بهرگى گوڤار و فيلم و زنجيره و
ريكلامه كاندا بوو به شتيكى دووباره و بهر بلا، تا واي لئ هاتبوو
نزيك بيت له مه حاله وه بتوانر يت شتيك به يئ بوونى په مزيكى
سيكسى له ريكلامه كهيدا بفرۆشريت، هه روه ك بيرمه ندى نه له يانى
هوڤهان ده يوت.^(١)

ئاستى ئهم شوړ شه له شه سته كان و هه فتاكانى سه دهى

^(١) هه مان سهرچاوهى پيشو، خواء الذات والأدمغة المستعمرة، لا ٧٤٤.

ر ابردودا به رهو به رزبونوه پوښت، سالى ۱۹۷۳ به يه کيک له مه شخه له کاني پيگه که داده نريت، چونکه لهو سالدو دوو بريار دهرکران، که کارپگه رپي گهوره يان به سهر به هيزکردني شوړشي سپکسيه وه هه بوو؛ يه که ميان برياري دادگاي بالاي نه مريکي، که برياريدا له باربردن بکريته کارپکي ناسايي. دوو ميان برياري کومه له ي نه مريکي بو پزيشکي دهر ووناسي، که هاورپه گه زبازي له به لگي به رجه سته و ناماريه وه گواسته وه بو نه خوښيه دهر وونيه کان^(۱)؛ دواتر له به شي يه که مي کتيبه که دا ورده کاري زياتر له سهر نه م برياره باس ده که ين.

جه سته ي پرووت و دهرخستني، هوکاري گهوره ي نه م گورانکاريه بوو، که وای کرد جه سته وه ک که سایه تي سهير بکريت و پيزي لي بگيريت و له ژير تيشکي خوردا نازي هه لگيريت. تير وای لي هات نه توانريت له پي پيکخستنه وه که سایه تي بنيات بنريت، به لکو هوکاري بنياتنان بوو به کورکردنه وي که سایه تي له جه سته دا و به ديارپکراوي له پي سپکسه وه.

له م سهرده مه دا کارکردن به نازادي و بي به ندوبار و هه لباردني شيوازي ژيان به شيويه کي نازادانه، له هه موو پرووداوه

^(۱) شفاء الحب، أوسم وصفي، الهيئة المصرية العامة لدار الكتب، ۲۰۰۷، لا، ۱۴۶.

کومه لایه تی وړوښییرییه کان گرنگره. نه م خاله، خالی چاودیری
 هاوچه رخه کانمانه و له چاوی نه واندا مافیکی یاساییه، وه ک زانای
 کومه لناسی فیه رهنسی (جیل لیپوفیتسکی Gilles Lipovetsky)
 له کتیبه که یدا (عصر الفراغ - سهرده می ده سته تالی) دا شیی
 کردووه ته وه.^(۱)

^(۱) عصر الفراغ، جیل لیپوفیتسکی، ترجمه حافظ إدو خراز مرکز نماء، ط ۱، ۲۰۲۸،
 ص ۳۲

ئاللودەبوونى سىڭىس: ئارەزووى جياواز و ويستى ياخييانە:

لە گەرمەي ئەم فەوزايەدا، بازار پەوۋەتە فاكىتەرىكى بەھىز،
سىڭىسىش بوۋەتە كالايەكى وا، كە لە بازاردا بانگەشەي بۆ
دەكرىت و دەچىتە ژىر بارى ياساكانى (خواست و خستەنەپروو)ەو،
تا گەشتۆتە ئەو ئاستەي خواستە سىڭىسىيەكان لە سنوورى
خۆيان دەرچوون؛ لەبرى ئازادکردنى مرۆف، كىردوويانە بە كۆيلە و
ئاللودەي بوون، بەجۆرىكى ئەوتۆ، كە كۆمەلگەي ئەمىرىكى ھىشتا
بەتەواوۋەتى لە گەلدا پانەھاتوۋە.

چالاكىيە سىڭىسىيەكان لەم رۆژگارەدا پەھەندىكى جياوازيان
ھەيە، كە ھەندىك لە تاكەكان ھەولەي ئەنجامدانى دەدەن. پىشتىر
ژيانى سىڭىسى برىتى بوو لە پەيۋەندىي نىوان دوو پەگەزە كە و
لەچارچىۋەي ھاوسەرگىرىدا، بەلام لەم رۆژگارەدا چەندىن جۆر
لەم پەيۋەندىيە ھاتوۋنەتە كايەوۋە و برەويشيان پى دەدرىت.^(۱)

ئەم پىشوازيكردنە لە چىژ (pleasure orientation)، بە
بۆچوونى بىرمەندى مىسىرى (عبدالوھاب المسيرى) بوۋەتە ھۆي

^(۱) أنتوني غدنز، علم الاجتماع، ترجمة فايز الصباغ، مركز دراسات الوحدة العربية.

دهرکه وتنى مرؤقيکى خوولاوه به ده وړى خود و بهر ژه وهندى و چيژدا، که پژگار بوونى خوى ته نيا له به کار بردن و چيژدا ده بينيته وه، بهرگه ى هيچ سنور و کوټ و بهند و بهر پرسياريه تيبه ک ناگريټ؛ هر بويه ناتوانيت کار بو به ديهيټناني خواسته کاني بکات، به لکو ده يه وټ راسته وخو و به خيږايى هه موو خواسته کاني بينه دى.^(۱)

نه وهى جيى تيرامانه نه وه يه، که ماموستاى کومه لناسى (Gert Hekma) و تويزه له په بيانگاي نيشتمانى بو پزىشکى (Alain Giami) له پيشه کيى کتييى (شورشى سيکسى Sexual Revolutions) دا باسى ليوه کردوه، سه باره ت به کرانه وهى ده زگاي راگه ياندنى تاييه ت به سيکس و دانانى نامرآزى نوئى په يوه ندى وه ک رږژنامه و راډيو و ته له فزيون و... هتد، که ويښه و رووداوه سيکسيه کان بو مليونان که س ده گوازنه وه. هه موو نه مانه بوونه ته جيهانيکى نهټنى بو هم لايه نانه و خراپه کارى له بهردهم کومه لگه دا نيشان ده دريټ.

ماده بپره وشتييه کان بهر له وهى بين به چالاکيى بازرگاني بو پيشه سازيى سيکسى، سهره تا سروشتيکى سيکسيان به کومه لگه خورثاواييه کان به خشيبوو و کاریگه رييان به سهر

^(۱) الثقافة والمنهج، ۱، حوارات مع عبدالوهاب المسيري، تحرير سوزان حرفي، دار الفكر

سياست و هونه ر و كۆمه لگه جياوازييه كانه وه هه بوو، ته نانه ت به سهر ژيانى رۆژانه ي ته و كۆمه لگه يانه يشه وه.⁽¹⁾

هاوسه رگيرى و شيوه كلاسيكييه كه ي خيزان كه وتنه ژير شالاوى بزووتنه وه ي ئافره تان و هاوپه گه زبازيه وه و ده ستركا به قسه كردن له سهر دانانى ياساى نوئ بۆ رازيبوون به شيوه ي نوئ و نامۆي خيزان و په يوه ندييه سيكسييه كان. فيمينيزم و هاوپه گه زبازه ره گه زگۆرپاوه كان بوون به باسوخواسى گشتى و هه ژموونى برپياردانيان گرته ده ست و پۆلى ده ولت له دانانى سياسته تى گشتى و دانانى چوارچيويه ره وشتى بۆ تاك و كۆمه ل كه م بووه وه.

له به رانه ردا، پۆلى خيزان سنووردار كرا و ته نيا له به خيو كردنى مندا ل و بنياتنانى كۆمه لگه دا كورت كرايه وه و سنووردار كرا. به پيچه وانى پيشكه وتن و گه شه سه ندى ماددى و ته كنيكى، مروف پروو له دوا و به ره و پاشه كشييه و كۆمه لگه يش خه مى مانه وه ي نيه.

هه موو ته و ويرانكاريه كۆمه لايه تيبانه و نه مانى سنوورى ره وشت بوونه ته هۆي درووستبوونى بارودۆخى ده روونى و كۆمه لايه تيبى قورس و ناخۆش، وه ك: هاوسه رگيرى كاتى و

⁽¹⁾ Gert Hekma, Alain Giami, Sexual Revolutions, palgrave Macmillan London, First Edition 2014, p:11

جیابوونہ وەى ئاسان و خێزانی یە ک لایەنە - واتە یان باوک، یان
 دایک بەرپۆوەی دەبات -، یان خێزانی ئاویتە، کە ئافەرەتە کە چەند
 مندالێکی لە چەند پیاویکی جیاواز هەیە.

ئەوێ ئیستا دەبینین پێشکەوتنیکە دواکەوتنی لە هەناویدا
 لەخۆگرتوو و بوووتە هۆی هەژانی دەروونی بۆ ئافەرەت و مندال.^(١)

^(١) مرآة الغرب المنكسرة، حسن أوريد.

هاورە گەزبازى، قەيران و ململانى:

لە ساڵى ١٩٨٩ دانىبارك بوو بە يەكەمىن ولات، كە رىنگە بە دوو مەزگىلى هاورە گەز بەدات پەيوەندى سىكسىيان لە نىواندا هەبىت، دەولەتەش لە ژىر ناوى هاورەشى مەدەنى، يان مالى هاورەش دانى پىدا بنىت. دواى چەند سالىك لەم پىارە، ياساى هاورە گەزبازى لە چەندىن ولاتدا خراپە بوارى جىبە جىكردنەو، نەروىج (١٩٩٣) و سوید (١٩٩٥) و نایسلەندا (١٩٩٦) و هۆلەندا (١٩٩٨) و چەندىن ولاتى تەرى ئوروپى بە شانەشىنى يەكگرتوويشەو (٢٠٠٥) و ئىترلەندا (٢٠١١) و... هتە. دواى ماوە يەك، لە گەل هەژموونى ئەجىنداي هاورە گەزبازان بە سەر سىاسەتدا، هەموو ئەو ولاتانە دانيان بە هاوسەرگىرى هاورە گەزبازىدا نا (دوو كەسى هەمان رەگەز) و وەك هاوسەرگىرى يەك ناسىنرا.

لە ئەمەردا سى ولات لە جىهاندا دان بە هاوسەرگىرى هاورە گەزبازدا دەنن و ياسايان بۆ دەركردووە و دوو هاوسەرە هاورە گەزەكە مافى داياپيشيان هەيە و بە ياسا مافى ئەو يان هەيە مندال لەخۆبگرن و بەختوى بكەن.^(١)

⁽¹⁾ Same-Sex Marriage Around the World: <https://shorturl.at/nelwY>

پرسی هاوره گه زبازی له م سالانه ی دوایدا ته نیا وه ک دۆخینکی بهرگری بوو له کۆمه لێکی دیاریکراو، که ده چه وسینرانه وه و هه ولیان ده دا دان به بوون و مافه کانیاندا بنریت، به لام له ئیستادا به ره و پیشچوونیکێ گه وره یان به خۆیان وه بینیه و هاوشیه ی نایدۆلۆجیا به کی گشتگیری لێ هاتوه، که ده یه ویت کۆمه لگه به پیتی پیوه ره کانی خۆی دا برێژته وه.

زۆر به خیرایی ئه م پرسه له دۆخی یه که می ده رچوو بوو دۆخیک، که پشت به ده سه لات هه ی به ستریت بوو سه پاندنی بۆچونه کانی له هه موو بواره کاند: له راگه یاندندا، له خۆشگوزه رانیدا - نیتفلیکس نمونه یه کی دیاره - له یاسادا، له فێرکردن و سیاسه تدا.

تا وای لێ هاتوه ئامرازه کانی ترس و تۆقاندن به کاربه یینیت دژ به هه رکهس و لایه نیک، که له گه لیدا هاوړا نه بیت، ئه مه جگه له وه ی له هه موو لایه که وه پاسه وانی ده کریت و ده سه لات و هه ژموونیکێ بیسنووری پیدراوه.⁽¹⁾

پرسه که بووه ته پرسینکی گشتگیر و کۆمه لگه ناچارکراوه پیتی رازی بیت و تاکه کان به زۆره ملی ناچار به گۆرینی خودیان بکرتن، که له بنه ره تدا ئامانجیکێ سیاسیی له پشته وه یه و گوتاری

⁽¹⁾ في زمن الترويج للمثلية: كلام يجب قوله، وتاريخ له سه ر پیتگه ی متراس:

<https://bit.ly/3pj21d5>

ناسنامه ی په گهزى کردووه به ئایدؤلؤجىای خوى.^(۱)

نهم بزووتنه وويه ته نيا جيهانى گهوران به ئامانچ ناگریت، به لكو باز ده داته جيهانى مندا لنيشه وه، وه ك كؤمپانيای (دیزنى)ى جيهانى - بؤ نمونه -، كه رايگه ياند نيوى كه سایه تيبه كاني گؤريوه بؤ كه سایه تى هاوړه گهزباز و هيرشى كرده سهر ريكخراوى ليوورده يى نيوده ولتى، كه برياريدا يه كه مين فيلمى هاوړه گهزبازى ديزنى قه ده غه بكات.

ئو گو تاره ي ههر له سهره تاي ژيانپانه وه شوينى مندا لان ده كه ویت، ته نيا به وه وازنا هيتيت، كه مه يل و خواسته كانيان دهر بخن و وه ك چاره نووس و تاقير كړنه وه قه بوولئ بكن، به لكو پرسپاره ناخه ژينه كه ده ورووژينيت، تا له سالانى ناسه قامگيريى سؤزداريدا به دياريكردنى ناسنامه ي په گهزيه وه سهرقال بيت و ئو فتره تى خودا له سهرى به دىي هيناوه به شياوى گفتوگوى بزائيت و بير له گؤرينى بكاته وه؛ پاشان بؤى دهرده كه ویت، كه نهمه ئوه نه بووه به دوايدا گهراوه و دووباره بؤ لاکه ي تر باز ده داته وه.

بهم جوړه رنچكه ي ژيان و كه سایه تيبه كه ي ده گؤړن و ناسنامه ي په گهزى بؤ ده كهن به (كه عبه) يه ك، كه هاوشپوه ي سهرده مى نه قامى به چه پلهريزان و هاتوهاوړه وه به ده وريدا ته واف

^(۱) سهرچاوه ي پيشوو.

بكهـن. بهـلى، بهـراستى ئيمه له بهـردهم داماليني ئاوهـز و دهـرووندر ووستيى نهـويه كـداين.^(۱)

ئيمه نهـمرو له بهـردهم جهـنگيكي هـزرى و كۆمهـلايهـتيدايـن، كه هـهـرهـشهـيه لهـسهـر فيـترهـتى مروـف و دوـخى پهـوشتيى كۆمهـلگه، له مـلـمـلانـتـيه كـى تـونـددايـن لهـگهـل بـزووتـنهـوى هـاورپهـگهـزبازيـدا، كه ورـده ورـده خـهريـكه بهـ دلى كۆمهـلگه كهـماندا پـرۆدهـچيت و دهـچيتـه نيـو مـالهـ كـانهـوه، تا مـندا لان بـرـفـيتـت و گـورهـكان تـيـك بـداـت.

نهـ گـهـر نهـمرو بهـخـيراى نهـجوولـين، نهـوا شـيوهـى پهـيوهـنديه سيـكسيهـكان و دوـخى كۆمهـلگه و خـيزان و پهـوشتى ئيمهـيش له نايـندهـيه كى نـزيكـدا دهـبـيته كۆپـيهـك له كۆمهـلگه خـورئاوايـهـكان.

نهـم كـتـيـبهـى له بهـردهـستى خـوينهـرى بهـپـيزدايه، باس له ميـزوو و بنـچينهـى هـاورپهـگهـزبازى دهـكات، لهـگهـل خـستهـنـهـپرووى هوـكارهـكانى پهـيداـبون و پهـرهـسهـندنـى؛ هـهـروهـها باس له نايدوـلوـجـياى جـينـدهـر و گۆرـينى پهـگهـز و نهـو خـراپه و تاوان و هـهـژانه دهـروونيـانه دهـكات، كه ليـيانهـوه پهـيدا دهـبن.

نهـم كـتـيـبه بهـ شـيوازيـكى بابـهـتيـانه و زانـستـيـانه و راشـكاوانه و دوور له لايهـنگيرى نووسـراوه، هـهـرچى خـوينهـرى بهـپـيز له دوو توـبى نهـم كـتـيـبهـدا دهـخـويـنـتـهـوه قـسهـى زانـسته و هـيچ بوـجووـنيـكى كهـسى و تايـبهـتي تـيـكهـل نهـكـراوه.

^(۱) في زمن الترويج للمثلية: كلام يجب قوله، سهرچاوهى پيشوو.

پہرودہ ردار پشت و پنامان بیت و یارمہ تیدہ رمان بیت بو
گوفتار و کرداری باش.

سینکسی کۆم، چه ند راستیه ک، که ده ییت بخرینه روو

له سالی ۱۹۶۹ هه رزه کاری ئەمریکی (پۆبیرت لی راییفۆرد Robert Lee Rayford) له شاری (ساینت لوئیس) له ویلایه ته یه کگرتوه کانی ئەمریکا دا ژبانی ئاسایی خۆی به پڕی ده کرد، پۆبیرت به ژبانیکی ئاسایی ناسرابوو و زۆر جار ده یانوت شه رمنه و زیره کییه که ی سنوورداره و که سینکی کۆمه لایه تی نییه.

له ساتیکی دیاریکراودا، کاتیکی پۆبیرت له ته مهنی پانزه سالی دا بوو، چه ند کارلیکیکی ئاناسایی له جه سته یدا ده ستیان به کرد چالا کببون، له نا کاو را جه سته ی به زیپکه و پۆرگ دا پۆشرا؛ گونه کانی تووشی هه لاوسان بوون و ناوچه ی هه وزی تووشی ئازاریکی زۆر هات، هه لاوسانه که ورده ورده هه موو له شی داده گرت و به ره و قاچه کانی داده به زی. به تیه پبوونی کات، پوخساری پۆبیرت زه رده هه لگه را، جه سته ی له ر و لاواز بوو، توانای جوو له ی نه ما. دوای ئه وه، تووشی ته نگه نه فه سی بوو، کۆنه ندای به رگری له شی دارما، پاشان به هۆی نه خوشیی سیله وه مرد.

دواى مردنى، پزىشكه پسيپوره كان دهستيان كرد به پشكنين بؤ
 دهركه وتنى هوكارى مردنه كهى و به وردى به دواى ريشهى دؤخى
 نه خوشييه كهيدا گه پان. دواتر لايه نه په يوه نديداره كان له سالى
 ۱۹۶۹ رايانگه ياند، كه مردنى روييترت يه كه مين حاله تى
 تووشبوونه به فايرؤسى دابه زينى به رگرى له ش - تايدز HIV -،
 كه دواتر به ويلايه ته يه كگرتووه كانى ئه مريكا دا بلبووه وه.

له و كاته وه فايرؤسى تايدز به شيويه كى مه ترسيدار به نيو
 ئه مريكيه كاندا بلبووه وه و تا سالى ۲۰۰۲، گيانى نزيكه
 (۴۲۰۰۰۰) ئه مريكي كيشا، كه ئه و ريژه زور زياتره له ريژه
 قوربانى يانى ويلايه ته يه كگرتووه كان له دووهم جهنگى جيهانيدا، كه
 نزيكه (۴۰۴۰۰۰) ئه مريكى بوو.

به لام، ههروهك مامؤستاي ئه نسرؤپؤلؤجى ئه مريكى
 (گيلبيرت هيرد) باسى ليوه دهكات، كوژراوانى دووهم جهنگى
 جيهانى له زياتر له نهويهك و زياتر له شوييتكى جوگرافيدا
 بوون، كه چى به پيچه وانوه، قوربانى يانى فايرؤسى تايدز له چهند
 ويلايه تىكى ديارىكراو و له چهند كؤمه لگه يه كى ديارىكراودا
 بوون؛ به ديارىكراوى؛ له نيو هاورپه گه زبازاندا.^(۱)

بوچى تايدز له نيو هاورپه گه زبازاندا بلبووه وه؟

(1) Gilbert Herdt & Brian De Vries, Gay, and Lesbian Aging: Research and Future Directions, p. 76

رہفتاری هاورہ گہ زبازی چ مہ ترسییہ کی بۆ سہر جہستہ ی
 مروث هہ یہ؟

نہ و مہ ترسی و نہ خوشییانہ چین، کہ بہ هوی هاورہ گہ زبازیہ وہ
 پید ا دہ بن؟

فهوزاى فرمانه كان:

له سالانى شهسته كانه وه فهوزايه كى سيكسى گه وړه
هاتو وه ته كايه وه، په يوه نډى سيكسى بى بهنډوبار، فره هوسه رى،
خوړو و تكدنه وه له شوينه گشتيه كاندا؛ رهفتارى نوئ و نامو له
چالاكيه سيكسيه كاندا.

به لام نه و نوگه ريه بى باجدان نه بووه، چونكه چهندين
نه خوشى و په تاي به دواى خويدا هيناون، كه بوونه ته هوى
گيانكيشانى كه سانتيكى زور و تارپوژگارى نه مړو شېهان
كه سانتيكى زور به ده ستiane وه نه نالينن. گرفته كه له كويوه ده ستى
پى كرد؟ چوڼ نه و نه خوشiane دروست بوون؟

هر له سهره تاي به ديهاتنى بوونه وه ره وه، په روه ردگار نير و
مى به ديهيناوه و له هر بوونه وه ريكدان نه ندامى وه چه خستنه وه
داناوه، كه نير و مى ته واو كه رى په كسترن؛ له هه ردو و
په گزه كه يشدا نه ندامى خستنه ده ره وه پاشه پړوى داناوه، كه
نه ركى پا ككدنه وه جهسته په له پاشه پړوى خواردن و خواردنه وه.

گرفته كه ليره وه ده ستيډه كات، كه مړوئ نه نداميك بو
فرمانيك به كار بهيتت، كه بو نه وه به دى نه هينراييت.

نه گه كه ستيك ده مى بو پا ككدنه وه له ش له ژه هره كان

به کار بهیښت سهرکه وتوو نابیت، چونکه نه مه فرمانی جگهره.
 ههرکه سیکیش سییه کانی بو بهرگری له ش به کار بهیښت ناتوانیت
 و بوی ناچیتته سهر، چونکه نه مه فرمانی لیمفه پرژینه کانه.

به هه مان شیوه؛ نه دنامه کانی زاوړی بو فرمانی تایه تی خویان
 به دیه پتروان و له خرمهت وه چه خستنه وه دان.⁽¹⁾

نه دنامی دهر دانیس (کوم) به هه مان شیوه، له ماسوولکه
 پیکهاتووه و ده چیتته وه یه ک و جوولای هه ناو و توری دهماره کان
 و نه نزم و شانه کان و کوته دنامی ههرس بگشتی به وه وه بهندن.

نه گهر پړول و نه رکه کان پیچه وانه بکریته وه و کوته دنامی
 ههرس بکریته وهرگری گوپانکاریه کانی کوته دنامی زاوړی، چی
 پرووده دات؟

به گوزار شتیکی تر؛ چی به سهر کوته دنامی ههرسدا دیت
 کاتیک ته نیکی ناموی له دهره وه بخریته ناو، بو هیچ نامانجیکیش
 نا جگه له چیژ وهرگرتنی سیکیسی به وهی پنی دهرتريت سیکیسی
 کوم؟!

له سهره تادا، شانه ناو خوییه کانی دیواری ریخول په ریکه
 ده شیوین، نه مه ییش ده بیسته هوئی خویینه ربوونی ناوه کی، که

⁽¹⁾ Geist RF. Sexually related trauma. Emerg Med Clin North Am. 1988 Aug; 6(3): 439-66. PMID: 3292221.

لەوانەيە بە چاۋ نەبىنرەيت، بەتتەپەربوونى كات زىپەكە درووست دەبەيت و كىم و زووخواى تىدا كۆدەبەتتەو و تووشبوونى مىكرۇبى و فايرۇسى پروودەدات.

بە بەردەوامبوونى سىكسى كۆم، كۆتەندامى ھەرس تووشى ئەو دەبەيت، كە پىي دەوترەيت ھاتنەدەرەو ھى كۆم و پىخۆلەپىكە دىتە دەرەو ھى كۆم و ماسوولكەى داخەرى كۆم، كە پاشەپۆ كۆنترۆل دەكات، تىكەدەچەيت؛ ئەمەيش وا دەكات پاشەپۆ بەبى وىستى كەسەكە بىتە خوارەو و دەرەچەيت.

دواتر خوينە مەيىو كە لەگەل ھەوكردن و خوينەربوونى ناوەكى و زووخواى كۆبوو ھەو و مىكرۇبەكان و پاشەپۆ و شانە تىكەچو ھەكان و پاشاھەى ماسوولكە تىكەچو ھەكان يەكەدەگرن و ژىنگەيەكى تەواو گونجاو بۆ گەشەكردنى مىكرۇب و فايرۇسەكان درووست دەكەن، بەم جۆرە ئەنجامدەرى سىكسى كۆم مەترسى تووشبوون بە نەخۆشىيە گوازاو ھەكانى دەكەوتتە سەر، ھەك: گۆنۇريا و ھىرپسى ئەندامەكانى زاوژى و كلامىدىا و ئايدز و... ھتە.

ئەگەر بمانەوئەت لەو پاستىيە زانستىيانە بكوئىنەو، ئەوا دەبەيت سەرنجى ئامارەكانى كۆمەلگەى ھاورەگەزبازان بەدەين، كە سىكسى كۆمىان تىدا بلاءە.⁽¹⁾

(1) Markland AD, Dunivan GC, Vaughan CP, Rogers RG. Anal Intercourse and Fecal Incontinence: Evidence from the 2009-2010

کۆمه لگه یه کی مه ترسیدار:

مه ترسی سیکیسی کۆم ته نیا تووشبوون نییه به هه ندیک په تاو نه خوشی، به لکو زۆرجار ده گاته ناستی مردن.

راپۆرتیکی سالی ۲۰۱۸ ی نه ته وه یه کگرتووه کان ده ریخستووه، که نه و نیرانه ی سیکیس له گه ل هاورپه گه زه کانیا ندا ده که ن، ۲۸ جار نه گه ری تووشبوونیان به نه خوشیی نایدز زیاتره له نه نجامده ری له گه ل په گه زی به رانه بردا. سه ره پای نزمبوونه وه ی ژماره ی تووشبوونی نایدز له ۳'۴ ملیۆن له سالی ۱۹۹۶ بو ۱'۸ ملیۆن له سالی ۲۰۱۷ دا، که چی هیشتا نه نجامده رانی سیکیسی کۆم نه گه ری تووشبوونیان به نه خوشیی نایدز زیاتره، به هه مان شیوه له ئافره تانی په گه زگۆراودا، به پیی راپۆرتی جیهانی له سالی به گویره ی راپۆرتی (The British Academy)، زۆربه ی قوربانیانی نایدز له بازنه ی هاورپه گه زبازاندان. له سالی ۱۹۹۵ ۱۰% ی هاورپه گه زبازانی نه مریکا گیانیان له ده ستدا، تا وای لی

National Health and Nutrition Examination Survey. Am J Gastroenterol. 2016; 111(2): 269-274.

⁽¹⁾ Men with same-sex partners 28 times more likely to get HIV – U.N: <https://shorturl.at/abhhUV>

هات رېژەى قوربانىيانى ھاورەگەزبازى بەپىى ھەندى لە ئامارە
ئەكادىمىيە كان گەيشتە ۳۳%.^(۱)

فايرۆسى دابەزىنى بەرگرى لەش (ئايدز) كۆتا فايرۆس نىيە،
بەپىى تويزىنەوہەكى سالى ۲۰۱۱، ئەو نىرانەى سىكس لەگەل
ھاورەگەزەكانىندا دەكەن، رېژەى تووشبوونىان بە فايرۆسى
ھەوكردى جگەر (Hepatitis) و فايرۆسى گرپى كۆم (HPV)
زىاترە، تەننەت تويزىنەوہەك باس لەوہ دەكات، كە نەخۆشىيە
باوہكانى ھەناویش زىاتر لەنىو ھاورەگەزبازاندا باون.^(۲)

نەخۆشىيە بلالو و گوازراوہكانى نىو ھاورەگەزبازان، تەنيا
نەخۆشىيەكانى كۆئەندامى زاووزى ناگرەنەوہ، بەلكو چەند
نەخۆشىيەكى تریش دەگرەنەوہ، كە لە رپى پەيوەندى سىكسىيەوہ
ناگوزارنەوہ؛ وەك نەخۆشىيە شىگىلۆس (Shigellosis) و
سالمونىلا (Salmonellosis) و گىاردىيا (Giardiasis) و
ئەمىباسىس (Amebiasis).^(۳)

(1) Martin P. Levine, peter M. Nardi, John H. Gagnon, In Changing Times: Gay Men and Lesbians Encounter HIV/AIDS, p.

(2) Kenneth H. Mayer, Sexually Transmitted Diseases in Men Who Have Sex with Men, Clinical Infections Diseases, Volume 53, Issue supp1-3, 15 December 2011, pages S79-S83.

(3) Baker RW, peppercorn MA. Enteric diseases of homosexual men. Pharmacotherapy. 1982 jan-Feb;2(1):32-42. Doi: 10.1002/j.1875-9114.1982.tb03170. x. PMID: 6765390

سىڭىسى كوشىندە:

فايرۆسە كان يە كېيىن لە شوپىنە ھارە كوشىندە كانى سىڭىسى كۆم،
 كە تەننەت ئەگەر ئەنجامدە رانى لە فايرۆسە كەيش دەربازىان
 بېيىت، ئەو شىرپەنچە جىاۋازە كان بەدۋايانە ھەن. بەپىيى
 توپىنە ھەيەك، كە سەبارەت بە ھۆكارە يارىدە ھەرە كانى تووشىبون
 بە شىرپەنچەي كۆم ئەنجامدراۋە، ھەر كە وتوۋە ھاۋرە گەزبازى
 ھۆكارىكى سەرەكى و مەترسىدارە بۆ تووشىبون بە شىرپەنچەي
 كۆم و ئەگەرى تووشىبونىان ۱۷ ئەۋەندەي نىرانى ئاسايى
 سەربارى ئەۋەيش، چەند توپىنە ھەيەكى نوئى دەريانخستوۋە،
 كە پەيۋەندىي سىڭىسى نىۋان ھاۋرە گەزبازان ھۆكارىكى
 كارىگەرە بۆ تووشىبون بە شىرپەنچەي سەر و مل و كۆم، ھەك
 توپىنە ھەيەكى گۆقارى (Oncology)^(۱) دەريخستوۋە.

ئەمە جگە لەۋەي نەخۇشىيە باۋە كانى تىرى ئەندامە كانى
 زاۋزىش لەنپو ھاۋرە گەزبازاندا زياترن ھەك لە كەسانى ئاسايى،
 بۆ نموۋە: نەخۇشى سوزەنك (سىلان – Gonorrhea)، كە
 نەخۇشىيەكى بەكتىريايىيە و توۋشى ئەندامى زاۋزى دەبىت، زياتر

(1) Daling JR, Weiss NS, Hislop TG, Maden C, Coates RJ, Sherman KJ, Ashley RL, Beagrie M, Ryan JA, Corey L. Sexual practicesm sexually transmitted diaseases, and the incidence of anal cancer. N Engl J Med. 1987 Oct 15;317(16):973-7

(2) Anna Azvo;inskey, Link Between Sexual Orientation and Cancer, ONCOLOGY Vol 25 No 7

له نټو نټراني هاورپه گه زبازدا بټلاه و پټزهى گواستنه وهى به هوى
هاورپه گه زبازييه وه ده گاته ٥٠%.

له توټټينه وه يه كى ترده، كه له سالى ٢٠٠٦ دا بټلاو كراوه ته وه،
به ربټلاويى هه و كړدنې بټوريى ميز له پياواندا (Acute Male
Urithritis) كراوه ته بواړى توټټينه وه كه و توټټينه وه كه له ولاټى
فه رهنسا و به درټټاڼي ١٣ سال ته نجام دراوه و گه يشتووه ته نه و
ده رته نجامه، كه هاورپه گه زبازان له هه موو چينه كاني تر نه گه رى
تووشبوونيان زياتره به نه خوښييه گوازاراوه كان.^(١)

يه كټك له جياوازييه سهر سوو په ټنه ره كان له م باب ته دا نه وه يه،
كه هاورپه گه زبازان به به راورد به كه ساني ناسايى، ته مه نيان
بچو و كتر و هه لگري نه خوښيى زياترن و هه ريه كټكيان لانيكه م
دوو هاورپه گه زيان هه يه، كه سيكسيان له گه لدا ته نجام ده دن.

ديارترين هو كاره كاني تووشبوون به هه و كړدن برتتين له
به كترى اى گونډوريا و كلاميديا تراكو ماس و مايكو پلازما
جينيټاليوم و جوړه كاني ترى بوونه وه ره ورده كان، كه به
مايكرو سكټپ نه بټټ نابيږن.

به هه مان شټوه، له سالى ٢٠١٦ دا توټټينه وه يه كى گه و ره
زانستى، كه له هه موو توټټينه وه كاني ترى پيش خوى گه و ره تره،

(1) Baker RW, peppercorn MA. Enteric diseases of homosexual men. Pharmacotherapy. 1982 Jan-Feb;2(1):32-42. Doi: 10.1002/j.1875-9114. 1982.tb03170. x. PMID: 6765390

ئەنجام دراوہ و لە گۆڤارى ئەمرىكى بۆ كۆئەندامى ھەرس بلاكراوہ تەوہ، كە ئەم گۆڤارە لە بواری خۆیدا لە پەلەى سىيەمى گۆڤارە زانستىيە كان دىت. توژىنەوہ كە لە پەيوەندى سىكسىي كۆليوہ تەوہ لە پرووى كۆمەوہ، چ لەنىو پىاوان خۆياندا بىت، يان لە گەل ئافرە تاندا^(۱)، كە دەبىتە ھۆى نەمانى كۆنترۆل بەسەر پاشەپۆدا و پىژەكەى دوو ئەوہندەى كەسانى ئاساييە. ئەمەيش بەگۆرەى قسەى زانايان بەھۆى فراوانبوونى دەرچەى كۆم و كشان و تىكچوونى ماسوولكە داخەرەوہ كانى دەرەوہ و ناوہوہى كۆم (كە دوو ماسوولكەن پاشەپۆ كۆنترۆل دەكەن، بەلام بەھۆى سىكسى كۆمەوہ دەكشىن و نايەنەوہ يەك، چونكە بۆ بەتالكردنەوہى پاشەپۆ دانراون، نەك بۆ بەتالكردنەوہى ئارەزوو^(۲)).

بەم شىوہە سىكسى كۆم تەندروستىي مەوۆ وىران دەكات و بەرگرى و ھىزى لەشى پەك دەخات و ژىنگەيەكى وا دەرەخسىنىت، كە چەندىن جۆر بەكتريا و ڤايرۆس و لەوانەيە خانەى شىرپەنجەيش تىيدا گەشە بكەن؛ ئەمەيش ھەمووى بەھۆى ئەوہوہە، كە كۆئەندامى ھەرس بۆ فرمانىكى تىرى نەگونجاو بەكار دەھىنرەت.

(1) Massari V, Dorleans Y, Flahaut A. persistent increase in the incidence of acute male urethritis diagnosed in general practices in France, Br J Gen pract. 2006;56(523):110-114

(2) Markland AD, Dunivan GC, Vaughan CP, Rogers RG. Anal Intercourse and Fecal Incontinence: Evidence from the 2009-2010 National Health and Nutrition Examination Survey. Am J Gastroenterol. 2016; 111(2): 269-274. Doi:10.1038/ajg.2015.419

پاکي و ښه گړدي بو پوره رډگار، که شته پاک و
سووډبه خشه کاني بو حالل کردووين و شته پيس و بیکه لکه کاني
لئ حه رام کردووين.

په روه رډگار له هه مو و نه وانه رازی بیت، که ده ست به فیتره ته وه
ده گرن و شوین رینگه ی راست ده کون و گو پرایه لئی خدا و
پیغه مبه ره که ی ده کهن، ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي
يُحِذُّهُمْ مَكَتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ
وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾ (الأعراف: ۱۵۷)

واته: "تهو که سانه ی ده که ونه دوا ی تهو فرو ستاده یه، که
پیغه مبه ری کی نه خوینده واره، تهو هی ده بینن لای خو یان له تهورات
و نینجیلدا نوو سراوه و نه مریان پی ده کات به چاکه و نه هیان لئ
ده کات له خراپه و خوارده مهنی پاک و پوختیان بو حالل ده کات
و خوارده مهنی پیسیان لئ حه رام ده کات، تهو باره قورسانه ی
تهو سا به کو لیانه وه بوو لاده بات و باری سهرشانیان سووک
ده کات".

پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) راستی فرموو، که
ثاموژ گاری کردین و له مه ترسیی خراپه کاری نا گاداری کردینه وه:
(لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ؛ حَتَّى يُعْلِنُوا بِهَا؛ إِلَّا قَشًا فِيهِمْ
الطَّاعُونَ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَصْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضُوا).

واته: "هه ر کات خراپه کاری له هه ر گه لی کدا بلا بو وه وه و

به ناسکرا نه نجامياند، نه و تاعوون و نازار و نه خوشی و هها
 له ناوياندا بلاوده بيته وه، که له گه لاني پيش خوياندا نه بوو بيت.

هاورپه گه زبازى و جهنگ له دژى سروسشتى مروځايه تى

(وهك پسرپورتيكى دهررونى، كه چاره سهرى نيرى هاورپه گه زباز
ده كم، نهو كاته هه ستم به سهر سوورپمان كرد، كه بينيم
بزووتنه وهى هاورپه گه زبازان خهريكن پروا به جيهان ده هينن به وهى
كه سى هاورپه گه زباز پتويستى به تيگه يشتنيكى تاييه ت هه يه!)
(جوزيف نيكولوسى)

له م به شه دا شوينپي قوناغه ميژووييه كانى بزووتنه وهى
هاورپه گه زبازى هه لده گرین، دواتر قسه له سهر لوبيه كانى
هاورپه گه زبازى ده كه ين و پوليان له چه سپاندى هاورپه گه زبازى و
دهركردنى ياسا و بلاوكردنه وهى توژينه وهى دروينه بو چه سپاندى
و به ناسايى سهر كردنى ره فتاره كانى هاورپه گه زبازان ده خهينه پروو.
بانگه شهى نه وه ناكه ين، كه نه وهى له سهر نه م كاغه زه
دهيخهينه پروو، به تاييه ت لايه نه ميژووييه كهى، توژينه وهيه كهى
گشتگيره بو بابه ته كه: به لكو ئامانجهان ديارى كردنى گرنگترين پرس
و پرووداوه سهره كييه كانه، كه پولتيكى سهره كييان له دهرچوونى

هاورپه گه زبازى به ناشکرايى بو خه لک و گويزرانه وهى له تاوانه وه
 بو ياسا و نه نجامدانى به نازادى و به بى کوتوبه ند گيترا. ئامانجهان
 ديارىکردنى ئه و پرسانه يه و تيشکيان ده خه ينه سهر، بو ئه وهى
 پاشخانتيكى باشى زانياريان هه بيت و بيتته ده روازيه ک بو
 تيگه يشتن له بابته ته که و ئه و بارودوخه ي پيگه يشتووين.

پيناسه:

بزووتنه وهى هاورپه گه زبازان، يان بزووتنه وهى نازادکردنى
 هاورپه گه زبازان: بزووتنه وهى که مده نيبى کۆمه لايه تين، که
 بهرگري له مافى (هاورپه گه زباز و دوانه په گه زى و
 په گه زگۆراوه کان ده که ن)، بزووتنه وه که هه ولى لابردي ئه و
 ياسايانه ده دات، که ريگرن له بهردهم په يوه ندييه سيکسييه
 نامۆکان و سزايان له سهر نه نجامدانى داناوه و بانگه واز ده که ن بو
 کۆتاييه پينان به دژايه تيکردنى ئه و کۆمه لانه و دابينکردنى شويني
 نيشته جيبوون و مافه مده نيبه کانين له هه موو بواره کانى ژياندا.

پاشخانیکي میژوویی:

له سییه کانی سده دی دهیم، له سهرده می هیتریی هه شته مدا، ټینگلته را یاسای سزادانی نټربازیی ده رکړد، که بریتی بوو له له سیداره دان، ثم یاسای سزادانه به رده وام بوو، تا سالی ۱۸۶۱؛ دواي نه وه به دوو دهیه، له سالی ۱۸۸۵ پهرله مان به فرمانی (هینری دو پری لاپوشیر) گورانکاریه کی له یاساکه دا کړد، که تاوانی (خراپه ی ناشکرا) ی په یوه نډیه کانی نیوان نیره کانی به تاوان ناساند، که دادگا بو ی هیه لیکولینه وه ی له سهر بکات.

به لام له نه لمانیا، له سهره تای هفتاکانی سده دی نوزده یه مدا (برگه ی ۱۷۵) هه موو په یوه نډیه کی نیوان نیره کانی قه ده غه کړد و نه انجامده رانی روو به رووی زیندانی و له ده ستدانی مافه مه ده نییه کان ده کړده وه.^(۱)

له کوتاییه کانی سده دی نوزده دا، زانای هه نگاری (کارولای بنکریټ) چه مکی (هاوړه گه زبازی Homosexuality) ی دانا، وه ک ناماژیه ک بو لادانی سیکیسی له نیوان نیر و نیر، می و می، تا ورده ورده شوینی چه مکی نټربازي بگریته وه؛ به وپییه ی

^(۱) سهرچاوه ی پيشوو.

چه مکىکى زبره و بىلايه نانه نيه. دواتر (هاورپه گه زبازى) وه ک
 چه مکىکى پشتپييه ستراو هاته کايه وه و له بواره مه عريفيه کاندا
 پشتى پى به سترا، وه ک زانستى دهر و ناسى و پزىشکى و
 نه سر و پۆلوجيا.^(۱)

له گه ل هاتنى سهردهمى بووژانه وهى پيشه سازى، ورده ورده
 ده سه لاتی کلّيسا به ره و لاوازی پویش، یاساکانی کلّيسا
 هه لوه شينرانه وه، که هاورپه گه زبازى وه ک تاوانىکى گه وره هه ژمار
 ده کرد؛ ههروه ها ئه و سزايانه يش لادران، که ئه و ياسايانه فهرزيان
 کردبوون، به مەيش هاورپه گه زبازى بوو به جى گفـتوگـۆ له ناوه نـده
 پزىشکى و دهر و نيه کاندا و بوو به ديارده و په يوه ندىکردنى
 فیرخوازان به و قوتابخانه هى به شه ناوخويان تيدايه و مانه وه يان
 تيباندا دوور له چاوديرى خيزانى و پهروه رده يى، هوکارىکى
 کارىگه رى بلاو بوونه وهى بوون.^(۲)

کۆمه لگه ی هاورپه گه زبازان له سه ره تاي سه ده ی بيسـته مـدا
 جوړيک له نازادىيان وه رگرت، له و ماوه يه دا چه ندين ريکخراو و
 بز و تنه وهى مه ده نى په يدا بوون، که به رگريان له هاورپه گه زبازان و
 مافه کانيان ده کرد. دواى ته و او بوونى جهنگى يه که مى جيهانى،

^(۱) الطريق إلى دين المثلية والطريق المضاد، وتاريخى (محمد خير موسى) يه له سه ر
 پنگه ی الجزیره مباشر.
^(۲) سه رچاوه ی پيشو.

بلاو کراوه هاوړه گه زبازيه کان له زوریک له شاره گه وړه کانی
ته لمانیادا زیادیان کرد و دهسه لاتداران چاوپوشي و ناسانکاریان بو
ژیانی شه وانه یان ده کرد.

له شیکاگویش، (هینری گیربر Henry Gerber) کومه لای
مافه کانی مروث (The Society for Human Rights) ی
دامه زرانده، که یه که مین پیکخواوی دا کویکه ر بوو له مافه کانی
هاوړه گه زبازان له ویلايه ته یه کگرتووه کاند. ^(۱)

له گه ل هانتی نیوهی دووه می سده ی بیسته مده، پیکخواوه
دا کویکه ره کان له مافه کانی هاوړه گه زبازان زیاد بوون و
بلاو بوونه وه؛ نه وه تا له سالی ۱۹۴۶ له هوله ندا ناوهندی (Cultur
en Ontspannings ناوهندی پوشنیری و خوشگوزهرانی)
دامه زرا، که نامانچ له دامه زرانندی نه و پیکخواوه نه وه بوو
سهر پوشیک بیت بو کومه لایه کی مافه روه ر بوو بهرگریکردن له
مافی هاوړه گه زبازان.

له ویلايه ته یه کگرتووه کانیشدا (هاری های Harry Hay) له
سالی ۱۹۵۰ له لوس نانجلوس کومه لای (ماتاشین Mattachine
Society) ی دامه زرانده بوو بهرگریکردن له نیربازان. دواي پینچ سال

⁽¹⁾ HENRY GERBER – Chicago LGBT Hall of Fame:

<https://shortur1.at/dfhor>

LGBTQ Rights Milestones Fast Facts: <https://shortur1.at/bfmtV>

رېځخراوى (کچه کانی بيليتس Daughters of Bilitis) دامه زرا. له سالى ۱۹۵۵ له سان فرانسيسکو، که بوو به يه که مين رېځخراوى مه ده نى بو به رگرېکردن له هاورپه گه زبازى له ويلايه ته يه کگرتووه کانی نه مريکا دا.^(۱)

له سالى ۱۹۵۷ له بهريتانيا، راپورتى ليژنه ي به رپوه بردنى تايهت به تاوانه هاورپه گه زبازيه کان و ده سترېژي سېکسى ناسراو به راپورتى (Wolfenden) بلاوکرايه وه، که تييدا هاتبوو: (تاوانبارکړدن و سزادانى هاورپه گه زبازان، ده سترېژيکړنه بو سه ر نازادى مه ده نى)، ههروه ها راپورته که بانگه وازى ده کرد بو لادانى سزاي په يوه ندى هاورپه گه زبازى له نيوان که سانى پتگه يشتوودا، که به په زامه ندى هه ردوولا بيت له ياساکانى سزاداندا. دواى ۱۰ سالى ياساکه چووه بواري جتبه جتکړنه وه.^(۲)

له سه ره تاي حه فتاکاندا، په نجا کومه له له ويلايه ته يه کگرتووه کاندا په يدابوون، که پشتيوانى هاورپه گه زبازيان ده کرد، نه مه بوو به هوکاريکى يه کلاکه ره وه بو نه و گوړانه گشتگيره، که به (ياخيپوونى ستونوول Stonewall riots) ناسراو و له ۲۸ى يونيوډا ده ستي پي کرد؛ دواى نه وه ي پوليسى نيويورک هيرشى کرده سه ر يه کيک له يانه کانی کوپوونه وه ي

(1) Britannica: <https://shortur1.at/efhV7>

(2) The Cabinet papers | Before and after the Wolfenden Report: bit.1y/3c0EQB5

هاورپه گهزبازان، که به (Stonewall club) ناسرابوو، خویشاندان و چالاکی تیکده رانه دهستیان پی کرد و بو ماوهی شهش پوژ بهرده وام بوون. نه و پرووداوه بووه هوئی سهردهمی دوورودریژی چالاکیه نهینیه کان و وای کرد هاورپه گهزبازان بهناشکرا و بهبی ترس و شهرم بیته ناو ژبانی گشتیه وه.^(۱)

له و کاته وه ورده ورده نیشانه سهره تاییه کانی دروستبوونی ریپپوانی کهرامهت/ فخر بو هاورپه گهزبازان (Gay pride parades) له شاره گهوره کانداهستیان پی کرد و له ۲۷ و ۲۸ ی مانگی حوزهیران/ یونیوی سالی ۱۹۷۰ له ههریه ک له شیکاگو و سان فرانسیسکو و نیویورک و شاره کانی تر ریپپوانه کان دهستیان پی کرد، له سالی ۱۸۸۷ له شاری واشنتون نزیکه ی ۶۰۰ هزار کهس به شداریان کرد له ریپپوانی داواکردنی یه کسانیدا.^(۲)

^(۱) اوسم وصفی، شفاء الحب.

^(۲) سهرچاوه ی پیشوو.

ژيارىك دژ به ميژوو.. بەرزبونووهى كۆمهلايهتى بۆ ئەنجامدانى هاورەگەزبازى:

لە توێژينهوهيه كدا، كە دكتور (جەي دىن ئونوين J.D. UNWIN) مامۆستای زانستە مرۆڤايەتییە كان لە زانكۆى ئوكسفۆرد ئەنجامیداوه، تییدا ۸۶ كلتوورى جیاوازی بەدریژایی میژووی مرۆڤایەتی وەرگرتووه، لە دەرئەنجامی توێژينهوه كەیدا ئونوين ئەوهی خستۆتەپوو، كە دامەزراندنی ژیار بەردەوام پەيوەست بووه بە ڕیكخراوی ڕەگەزی و چالاکیی سیكسی بەرزووه؛ واتە بە كورتكردنهوهی پەيوەندى لە نێوان هەردوو ڕەگەزدا.

هەر وەها توێژينهوه كە ئەوهیشی دەرخستووه، كە (بێخواهەنى سیكسی - المشاعية الجنسية) و بەرزبونووهی (چالاکیی سیكسی ئازادانە) بەردەوام ھۆكاری دارمانی ژیار و شارستانییهتە كان بووه و چەندین جار لە میژوودا ئەوه دووبارە بووهتەوه.^(۱)

كەچی ئەمڕۆ، نموونەى خۆڕئاوایی نزیكە لە ئەزمونە میژووییە كە، چونكە دەرکەوتنى لەناكاو و پەرەسەندنى بەم

^(۱) بوب بیركت: الأخلاق الجنسية وإمكان الحضارة: <https://shortur1.at/nrty2>

خێراییه، زۆر لەو گەورە ترە، که لە پرووی بۆماو و ییەو ییتە بەرهم.

ئەگەر لێی ورد ببینەو، بۆمان دەردە کەوێت، که وانهی وەرگیراو لە میژووی پۆشنییری گەلان پێمان دەلێت هاوڕه گەزبازی پەفتاریکی خودیی بە دەست هاتوو (واتە لە پێی بۆماو و یی و هۆرمۆن و جیناتەو ناگواز ریتەو). لە بەشەکانی دواتر بە وردە کاریی زیاترەو بەس لەم بابەتە دەکەین.

ئەگەر هاوڕه گەزبازی لە بنە پەتدا بۆماو و یی بیت، ئەوا بە هەمان رێژە لە هەموو نەتەو و کلتورەکاندا دەردە کەوێت. بەلام دەبینین بابەتە که بەم جوړه نییه، ئەو تا چەندین نەتەو و کلتورمان هەن، که پەفتاری هاوڕه گەزبازیان تێدا نییه و لە میژو و ویشیاندا نەبوو.⁽¹⁾

بەدرێژایی میژو و هیچ کات هاوڕه گەزبازان وەک ئیستا ژمارەیان زۆر نەبوو، ئەمە هەمان ئەو واتایە، که (جۆزیف نیکۆلۆسی Joseph Nicolosi) پەسپۆری چارەسەری دەروونی باسی کردوو، و تووێتی: (ئەوکات هەموو خەلک لە سەرانی سەری جیهاندا کۆک بوون لە سەر ئەو، که فرمانی سروشتی شتەکان بە پێی دیزاینەکیانە. ئەو سا شتێک نەبوو بە ناوی کەسی هاوڕه گەزباز، چونکه پەگەزی مرقایەتی بەو ناسراو، که

⁽¹⁾ My genes made me do it, Chapter:6, p: 104-108

مه یلیکی فیتیری بۆ ره گه زی به رانه ر ههیه و له ماوهی نهو ۳۰ سالهی له بواری کردهیی پیشه که مدا به سهرم بردووه، بۆم ده رکه وتوو، که نه م تینگه یشتنه نه سرۆپۆلۆجیه، کرۆکی حه قیقه ته).^(۱)

ههروه ها (جۆن دی ئیمیلیۆ John D. Emilio) مامۆستای میژوو له زانکۆی ئیلینۆی له شیکاگۆ، جهخت له سه ر نه وه ده کاته وه، که نه فسانه ی مه یله سینکسییه کان بۆ مه رامی سیاسی به کاره ینراوه و هاورپه گه زبازان زاده ی میژووی په یوه ندی ی سه رمایه داری و سیستمی کاری نازادانه یانه. ههروه ها دی ئیمیلیۆ وای ده بینیت، که نه م دۆخه بووه ته هۆی هه لوه شانده وه ی بنچینه ی کۆنی خیزان، که کرۆکی کۆمه لگه بوو.^(۲) نه وسا چالاکیی سینکسی بۆ زیاده بوون و وه چه خسته وه بوو، نه وکات خیزان کۆله گی چالاکیی ئابووری و کۆمه لایه تی بوو، به لام دوا ی هه ژموونی سه رمایه داری، خه لک دابه شبوون بۆ تاک و بانگه شه ی نه وه یان کرد، که ده توانن خاوه ن ناسنامه ی تاکه که سی بن و به ته نیا بژین.^(۳)

^(۱) جوزیف نیکولوسی: الصدمة النفسية كركن أساس عند الرجال مثليي الميول، من: رحلة رجل ت. شهاب الدين الهواري وآدم رمزي؛ ص ۹

^(۲) خیزانی ناوک (کرۆک): له ژن و میژد و منداله کان پێکدین، جیاوازه له خیزانی گه وره، که مام و پوور و داپیره و داپیره نزیکه کانیش ده گرێته وه.

^(۳) جۆن دی میلیو: الرأس مالیه والهویه المثلیة، ت. العنود سعد:

بۆچوونه كهى مامۆستا جۆن هاوشىپوه و نزيكه له
 دهړنه نجامه كهى (جۆزىف موسعهده)، مامۆستاي ميژووى
 بىړوكه كان له زانكوى كولومبيا، كه له كتيبه كيدا (Desiring
 Arabs) دا ده لىت: (دوانه يى په گه زى/ په گه زگورپاوه كان،
 دوانه ييه كى ئيمپريالى سهرمايه داريه و خورئاوا دايه پناوه و
 هه وليداوه به سهر گه لانى تر دا بيسه پيښت، به پاساوى ئه وهى
 شتيكى جيهانييه، كه چى ئامانجى هه ژموون و زال بوونى
 له پشته وهيه). ئه م پولي نكر د نه پولي نكر دنيكى كلتوورى خورئاوا ييه
 و موسعهده به جه ختكر د نه وه له گوتارى ئه بستمولوچى و سيستمى
 مه عريفى پيى گه يشتووه، كه (هاورپه گه زبازان) پشتى پيى
 ده به ستن، نه ك به جه ختكر د نه وه له گوتارى سياسى.⁽¹⁾

⁽¹⁾ قراءة في كتاب اشتهاا العرب، موقع نماء: <https://shortur1.at/ciKN5>

لۆببیه کانی هاورپه گهزبازى، له رقى زانست و حهقیقهت:

له ناوه پراستی نه وه ده کانه وه جیهانی خۆرتاوا بهرز بوونه وه یه کی
خیرای بزووتنه وه سیاسیه کانی به خۆیه وه بینیه، نه و بزووتنه وانه
(تیکۆشانی هاورپه گهزبازان) و هه ولدان بۆرپه وایه تیدان به
هاوسه رگریی هاورپه گهزبازان و بانگه واز کردن بۆ راگه یاندنی
مهیل و ئاره زووه کانیان له ژبانی کۆمه لایه تیدا بی هیچ شهرم و
ترس و سێکردنه وه یه ک، بهم جوړه هاورپه گهزبازى بوو به
رپهفتاریک و ئاراسته یه کی سروشتی و له قوتاخانه و زانکۆکاندا
وه ک مهیلکی سروشتی و فیتری ده خوینریت.

لۆببیه کانی بزووتنه وه ی هاورپه گهزبازان له هفتاکانی سهده ی
رابردووه دهستیان کردووه به چالاکیه کانیان و له ماوه یه کی
کورتدا ههژموونی خۆیان به سهه ر چهندین بوارد سەپاند: وه ک
راگه یاندن، سیاسهت و بواره کانی پزشکیی دهروونی زانستی.

ههروه ک دکتۆر (أوسم وصفي) له کتیه کهدا (شفاء الحب)
باسی کردووه، که: (ههژموونی لۆببیه کانی هاورپه گهزبازى
به پروونی به سهه ر راگه یاندن و بواره پزشکیه کانه وه ده رکهوت،

ئەمە لە ھەفتاكانى سەدەى پابردووە و لە پى كۆبوونە وەكانى كۆمەڵەى ئەمەرىكى بۆ پزىشكى دەروونى، كە بەلگەى دەستىشان كەردنى ھەژانە دەروونىيە كان لەوێ دەردەچىت).^(١)

چارەسەر كەرى دەروونى، جۆزىف نىكۆلۆسى، نىكۆلى لەم جەنگە دژ بە سەروشتى مەرفاىە تىبە دەكات، كە لە ژىر ناوئىشانى مافەكانى مەرفا و پاستەرووى سىياسىدا دەكرىت، دەلەيت: "وەك پىسپۆرىكى چارەسەرى دەروونى، كە چارەسەرى خاوەن مەيلى ھاورپە گەزبازى دەكەم، ھەست بە ترس و بىمىكى گەورە دەكەم، كاتىك دەبىنم بزووتنە وەى ھاورپە گەزبازان پىرواىان بە جىھان ھىناو، كە كەسى ھاورپە گەزباز دۆخىكى تايەتى ھەيە و پىويستى بە تىگەيشتنىكى تايەت ھەيە! بۆ ئەم كارەيش پىسپۆرانى پزىشكى دەروونى پۆلىكى گەورەيان تىدا بىنەو".^(٢)

دكتۆر (سام جى ماكفارلاند Sam G. McFarland) لە وتارىكدا، كە لە پىنگەى كۆمەڵەى ئەمەرىكى بۆ پزىشكى دەروونى بىلاوى كەردووەتەو، نووسىويەتى: (زانستى دەروونناسى يارىدەدەر بوو، تا كۆمەلگە ھاورپە گەزبازى قەبوول بكات).^(٣)

(١) أوسم وصفى: شفاء الحب: ص (٣٨-٤٠) و ص (٥٢-٥٧)

(٢) جوزيف نيكولوسي: الصدمة النفسية كركن أساس عند الرجال مثليي الميول، من: رحلة رجوت. شهاب الدين الهواري وآدم رمزي، ص ٩.

(٣) How psychology has helped society accept homosexuality:
<https://shortur1.at/bgijT>

په تکرډنه وهى همر هه وټیک بو چاره سهر:

(نوهى له م پوژ گاره دا حوکم ده کات زانست نييه، به لکو راستپه وى سياسيه). خاوهنى هم وشانه (نيکولاس که مينگز Nicholas Cummings) ه، که سهر وکی به پړوه برډنى کومه لى نه مريکى بو بو پزى شکیى دهر وونى له سالى ۱۹۷۹ د. قسه کانى وه که وه لامىک بو بو پړه تکرډنه وهى به رده وامى پزى شکه دهر ووناسه کان، که گوايه که سانى خاوهن مه يلى هاوړه گه زبازى نه گهرى چاکبونه وه يان نييه و وه که (ناره زويه کى سروشتى) سه يرى ده کهن، که پټويستى به چاره سهر کردن نييه.^(۱)

همر دهر باره ي چاره سه ره سروش تپيه کان و هه و له چاره سه رييه کان بو ناره زووه هاوړه گه زبازيه کان، دکتور نيل وايته يد له کتپه که يدا قسه گه ليکى نزيک له قسه کانى نيکولاس کامينگه رى کردوون، که ده لىت: "ليتر پسپوړانى ته ندروستى عه قل له خوړناوا له توانا ياندا نييه (چاره سه ريکى چاکسازى) بو نه و که سانه پيشکه ش بکهن، که مه يل و ناره زووى لاده ريان هه يه،

^(۱) Political Correctness Rules, Not Science: <https://shortur1.at/opUXZ>

چونکہ ملکہ چی سیاست گہ لیکن لہ سہ ریان فہرز دہ کات بہ
سروش تہ سیکیسیہ کہ یان رازی بن، تہ نانت تہ گہر ریزپہر و
ناپہ سہ ندیش بیت^(۱).

⁽¹⁾ NE AND BK WHITEHEAD, My Genes Made Me Do It, Sixth (revised) edition 2020, p6

تویژینه وهی ساخته و ناتواو:

زۆرینهی تویژینه وه کانی بواری هاورپه گه زبازی ته نیا جه ختیان له سهلماندنی نه وه کردووه ته وه، که ئاره زووه هاورپه گه زبازیه کان سروشتیین و زۆربهی سهرپه رشتیاریانی نه و تویژینه وانه، هاورپه گه زبازن و تویژینه وه کانیان لایه نگیری و ئاره زووی تاییه تیان پیوه دیاره و دوورن له بابه تییه ت و پروون و راشکاوییه وه.

یه کییک له و تویژینه وانه نه وه یه، که دکتۆر (سیمۆن لیثای Simon LeVay) قسهی له سهر کردووه، که گوایه کۆبوونه وهی ده ماره خانه کان له لای (پیاوانی هاورپه گه زباز) دوو نه وه ندهی قه باره که یه تی له لای (پیاوانی تر)، ههردوو دهسته واژه که مان بو نه وه خستوونه ته نیو دوو که وانه وه، چونکه دیاریکردنی مه یله سیکسییه کانی تویژینه وه که قورسه؛ له بهر نه وهی نه و نمونانه له چه ند پیاویکی مردوو وهرگیراون. ههروه ها په یوه ستکردنی نه م دۆزینه وه یه و هاورپه گه زبازی (یان له نیوان گۆرانکارییه کی جهسته یی و په فتاریکی دیاریکراودا) ته نیا ریکه وتیکه، تا له رپی چه ندین تویژینه وه یه کی باوه رپیکراوه وه یه کلا نه کریتته وه، به لام هه رگیز نه وه پروینه دا! نه وهی پرویدا نه وه بوو، که راگه یاندنی ملکه چی لۆبیی هاورپه گه زبازان، نه و تویژینه وه نه سه لمینراو و نادلنیا یانه، که له سهر چه ند نمونه یه کی زۆر که م نه نجامدراون،

دەكەنە ناوئىشانى سەرنجراكىش بۆرۆزنامە و ھەوالەكان. ھەروەھا زۆرىك لەو توژىنەوانە بۆ مەرامى ئەجىنداي بزووتنەو ھاوڕە گەزبازى ئەنجام دەدرىن و توژەرەكانىش بە دواى ھەر فاكترىكى جەستەيى ھاوبەشەو ھەن لە نىوان پىاو و ژنە ھاوڕە گەزبازەكاندا، كە لە خزمەت مەرامەكانىندا بىت، بىگومان شتىكىش ھەر دەدۆزنەو.

ھەموو ئەو كارانەيان لەپىناو سەلماندى ئەو ھەدايە، كە ھاوڕە گەزبازى گۆرانكارىيەكى سروشتىي جەستەيە.^(١)

لەيەكىك لە وتارەكانىدا، پروفىسۆر (رۆبىرت ساپۆلسكى Robert Sapolsky) مامۆستاي بايۆلۆجيا لە زانكۆي ستانفۆرد، باس لەو پرىگەيە دەكات، كە بەھۆيەو توژىنەو كەى دكتور سىمۆن بەلاريدا براو.

ساپۆلسكى لە ھاوڕىكەيەو، كە وەك نووسەرى زانستى لە گۆڤارەكەدا كار دەكات و ئەركى بۆلوكردنەو توژىنەو كەى پى سپىردراو، باس لەو دەكات گۆڤارەكە بەئەنقەست بۆلوكردنەو توژىنەو كەى دواخستوو بۆ پىش ھەلئاردنەكانى سالى ١٩٩٢، كە لە نىوان بىل كلىنتۆن و جۆرج بۆشى باوكدا بوو، چونكە – بەپىي قسەى سەرنووسەرەكە – دەيانزانى ھەرايەكى گەورە

^(١) أوسم وصفى: شفاء الحب: ٤٣٦

ده نيته وه.

دكتور ساپولسكى نهو سياه تهى تويزينه وه كهى تيدا
بلاو كراوه ته وه به (نادر وست و بيزار كه ر) ناوده بات و به پيى
قسه كهى: (تويزينه وه به كهى جوانه، به لام زانستى نييه!).⁽¹⁾

شايانى باسه دكتور سيمون ليثى خوى هاورپه گه زبازه، كه دوات
له ليدوانتيكيدا بو گوڤارى (Discovery) نكولى له وه دم
تويزينه وه كهى نه وه بسه لمينيت، كه هاورپه گه زبازى سيمي
جينيكه وه، يان گوراني بوماه وييه وه پهيدا بييت⁽²⁾، بييت پيا گه ياندن
ناور له م ليدوانه ناداته وه و ته نيا هه واله ساخته سيمه ستره وه كه
بلاوده كاته وه.

له سالى ۲۰۱۵د، تيميك له تويزينه زانكوى كاليفورنيا
رايانگه ياند چهند نيشانه به كهى جيان جينييان دوزيوه ته وه، كه
رولى راسته وخويان له ناره زو و بركسيه كانى هاورپه گه زبازاندا
هه به، تا دواى نه وه گوڤارى (Nature) ي به ناوبانگ به بى
ليكوئينه وه و دلنبايه وه، هه واله كهى بلاو كرده وه و چهندين
پينگه نه ليكترون سواى كه وتن!

هه واله كهى بلاو بو وه وه، به لام نه وهى چاوه روانه كراو بو،

(1) Human Sexual Behavior: https://youtu.be/LOY3QH_j0tE

(2) Sex and the Brain: <https://shortur1.at/elmuv>

نډه بوو، که توږینه وه که له پرووی زانستیه وه دروست نه بوو و له گه ل پتوهره پته وه کانی توږینه وهی زانستیدا یه کانگیر نه بوو؛ زور توږهر گومانیان له دهرته نجامه کانی هه بوو، وه ک نووسه ری بواری زانستی (نید یونگ ED YONG) ی بهریتانی، که چند هه له یه کی تیدا دوزیه وه و نه وهی ناشکرا کرد، که تیمی توږینه وه که چند تاقیرکړنه وه یه کیان دوورخستوه ته وه و نه وانه یشی، که له گه ل لوگاریتمه کانی توږینه وه که دا هاتوونه ته وه؛ هه لیانېژاردوون، نه و پتوهرانه ی، که پتېشوخته له لایه ن تیمی توږهره وه دانرابوون.^(۱)

دوای پیداچوونه وه و وردبینی بهرده وام له لایه ن توږهر و نووسه ره زانستیه کانه وه، ماموستای زانستی بوماوه زانی (جون گریلی John Grealley) په خنه ی له توږینه وه که گرت و په خنه که ی سهرؤکی تیمی توږهرانی هتیا به دهنگ، که خویشی سهرپهرشتیاری توږینه وه که بوو و دانی به وده نا، که توږینه وه که له پرووی زانستی و ناماره وه که موکورپی هه یه^(۲)، به لام نه مه دوای شه پو لیکي گه وړه ی پیا به لدان و بلاو کړنه وه ی توږینه وه که له گوڅار و ده زگا کانی راگه یانندن هات.

⁽¹⁾ No, Scientists Have Not Found the 'Gay Gene': <https://shortur1.at/eqTW6>

⁽²⁾ Vizbang: <https://shortur1.at/jprSV>

چهندين نامار و توږينه وه ههوليان ددها - به تايبهت له ويلايه ته
 يه كگرتوه كان - وينه يه ك بؤ رهفتاري سيكسي بكيشن،
 توږينه وه كانی (ماستر و جونسون William H. Masters
 Virginia E. Johnson)، ههروه ها توږينه وه به ناوبانگه كه، كه
 توږهر و پزيشكي نه مريكي (ئه لفرید كينزی Alfred Kinse) له
 سالی ۱۹۴۸ دا بلاوی كرده وه و گوايه پږه ی هاورپه گه زبازنی به
 نزيكه ی ۱۰% ی كؤمه لگه مه زنده كرده وه، له گه ل توږينه وه كه ی
 كينزیدا نه فسانه ی (يه ك له ده) په دابوو، به و اتايه ی ۱۰% ی
 دانيشتوان به سروشتی خويان هاورپه گه زبازن! به لام زور كه س تانه
 له راستگویی نه و توږينه وه يه و وردی و زانستيوونی ددهن.

نه وه ی كينزی توماری كرده وه نه وه يه، كه ۳۷% ی پياوانی
 نموونه ی توږينه وه كه ی لانيكه م جاريك سيكسيان له گه ل
 نيریكي تر دا كرده وه (به سهرده می ههرزه كاريشه وه). ههروه ها
 كينزی نه وه يشی تومار كرده وه، كه ۱۰% ی نه و نيرانه (واتا له و
 كؤمه له يه ی به دريژايی ژيانيان لانيكه م يه ك جار هاورپه گه زبازيان
 كرده وه) په يوه ندييه كه يان له گه ل هاورپه گه زه كانياندا بؤ ماوه ی
 نزيكه ی سی سال بووه له ههر قوناغیكي ژيانياندا، له شانزه
 ساليه وه تا په نجا سالی.

بزووتنه وه ی هاورپه گه زبازان نه مه يان وه رگرت و كرديان به

بابە تىكى گەرم بۆ برەودان بە هاورە گەزبازى، گوايه ۱۰%ى
كۆمەلگە هاورە گەزبازە و بەمەيش جەخت لەو بەكەنەو، كە
هاورە گەزبازى هاوشىوێ پەنگى چاوە كان گۆرانيكى
سروشتييه.^(۱)

سەربارى ئەو، ئەو پىگەيهى توێژينهوه كە لە پىيهوه
گەيشتووه تە دەرئەنجامە كان؛ ورد و زانستى و تەكنيكى نيه،
ئەمە بە پى قسەى دكتور و ايتهيد لە كتيبە كەيدا، كە لە باشتري
ليكوڵەرانى ئامار لە جيهاندا وەرگرتووه، ئەوانەى (هاوران لەسەر
ئەو پىكارە كانى كينزى و تيمە كەى ژمارە و پىژەى
هاورە گەزبازانان دەستكارى كردوو و زياديان كردوو!)

(پۆل پۆينسۆن Paul Robinson)، كە مێژوونوسە و
يەككە لە نووسەرانى ژياننامەى كينزى، دەلييت: "كينزى
گرنگيه كى تايه تى بە خووى نهينى و هاورە گەزبازى داو،
هەردوو كيشيان هۆكار بوون بۆ گۆشە گيربوونى؛ هەروەها
ئەجىنداى نايدۆلۆجيشى هەبوو، هەروەك چۆن پرواى وا بوو، كە
سێكسى نموونەى دەبييت بە پى نموونە و پتەرە كانى
هاورە گەزبازى بيت."

^(۱) أوسم وصفي، شفاء الحب، ص ۲۰-۲۱

شايانى باسە كىنزی خۆى دوانە مەیلی سیکسی بوو^(۱)
Bisexual، واتە لە گەل هەردوو پەگەزدا سیکسی کردوو.

لەم پۆژگارەدا زانست بە سیاسى دە کریت و بۆ خزمەت و
بەرژەوێندى و ئەجیندای سیاسى و بەدەستەپێنانى پەزامەندى و
خۆشەویستى کۆمەل و لۆبى خاوەن هەژموون و دەسەلات
بەسەر پراگەیاندى و ئابوورى و زانکۆکاندا بە کار دەهێنرێت. ئەو تە
لە سالى ۲۰۰۸ دە فیلمى بە لگە نامە یی: دەرکراوە کان (المطرودون):
(زیرە کى پێگە پێنە دراوە Expelled No Intelligence Allowed)،
کە بریتىیە لە دیدارى ئەو زانا و ئە کادیمی و
پۆژنامە وانانە ی لە دامەزراوە زانستى و ئە کادیمیە کان و
ناوەندە کانى توێژینە وە و بۆلاوکراوە کاندا کاریان کردوو، راستى
بۆلاو بوونە وە ی تیرۆرى فیکرى و هەژموونى لۆبىیە کان بە سەر
پریارە کانى کۆمەلە زانستىیە کان و ناوەندە کانى توێژینە وە و
بۆلاوکراوە کاندا ئاشکرا دە کات.

⁽¹⁾ My genes made me do it, Chapter: 2, p:28

کښه که له کوډايه؟

توژينه وه کان په يوه نديي راسته وخوۍ نيوان جينات و ناره زووه هاورپه گه زبازيه کان ناسه لمټن، که چي راگه ياندين توژينه وه کان ساخته ده کات و ده رنه نجامي ناراسته قينه نيشان ددات و ژماره و داتاي هه وايي ده خاته پروو، له بهرانبه ردا هوکاره کوومه لايه تيبه کرده ييه کان، که کاريگه رريان به سهر هاورپه گه زبازانه وه هه يه؛ پشتگوۍ ده خرين، ره فتاري نازه لان ده کريت به لگه بو سه لماندني بوچوونه تايه تيبه کان!

نه وان ده لټن نيتر چي ماوه، تا پروا به مروډ بهيټيت، که هاورپه گه زبازي ره فتاري کي نازادانه ي خوښه تي، ته نانه ت نه گهر چه ندين هوکاريش هه بن، که کاريگه رريان به سهر برياره که يه وه هه يټ.

هه روه ها پټويسته مروډ نه وه بزانيټ، که (جينات) به ته نيا به س نيبه بو لاداني بهر پرسياريه ت له سهر هاوه لاني پيدوفيليا..

تاک بهر پرسه له کرده وه و ره فتاره کاني و بهر پرسياره له جلّه وگيري خود و ره فتار و رازه کاني دهرووني، هه روه ها لټپرسراوه بهرانبه ر به کوومه لگه و بهر له هه موو نه مانه يش لټپرسراوه

بەرانبەر بەو هی ئاخۆ کێ راست و هەڵە ی بۆ دیاری دە کات،
 پەروردگار فەرموویەتی: ﴿بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ۚ ﴿١٥﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ
 مَعَاذِرَهُ ۚ ﴿١٦﴾﴾ (القیامە: ١٤ - ١٥) واتە: "بە لکو ئادەمیزاد خۆی بە لگە یە
 لە سەر خۆی، کە چیی کردووە و چیی نە کردووە. بە هەرچی بپر و
 بیانوویشی هە یە هە مووی بە ینیتە وە".

بلا بوونە وە ی هاورە گەزبازی نیشانە یە کە لە نیو چە ندین
 نیشانە ی کۆمە لگە یە کی نە خۆش، کە بە کار بردن و خۆشگوزە رانی
 تە نگیان پێ هە لچنیو و لە پرسیارە گە و رە کان غافلیان کردو وە
 بنیاتنانی کۆمە لگە یە کی تە ندووستی لە بیسە بردو وە تە وە و لە
 لی پرسی نە وە لە واقع و بیرو کە کانی و کاری گە ری بە سەر ئایین دە و
 مانە وە یدا لا یدا وە؛ بە مە ی ش کۆمە لگە یە ک هاتۆ تە کایە وە، کە
 گە رفته دە روونی یە کان تییدا بوونە تە کردە وە ی ئازادانە و
 نیشانە کانی لا وازی کۆمە لایە تی گۆ را و ن بۆ ئازادی تاکە کە سی.

لێ رە دا بژاردە کە لە دە ست خۆمان دا یە، ئاخۆ ئایین دە مان لە
 واقع ی کی نا هە موار، کە زاده ی کردە وە کانی خۆمانە پر زگار
 دە کە ی ن، یان سە رسامیان بە هە ژموونی زۆرینە کاری گە ری هان
 لە سەر داده نی ت و دوا ی چە ند سالی ک خۆمان لە دۆخی کدا
 دە بینینە وە، کە بە چە ندین بیرو کە و پە تا و هو کار و ئامرازی
 کارە ساتبار دە و رە دراوین؟!

جینهکان و ھاورەگەزبازى.. جینهکانم ناچار بەم کارەیان کردم!

ئایا ئیمە بەرپرسین لە بەرامبەر مەیلە
سێکسییەکانماندا؟!

لە دوو دەیهی دواییدا زۆر قسە لەسەر ئەو دەکریت گوايه
توژینهوه و لیکۆلینهوه کان گەشتوونەتە ئەو دەرئەنجامەى، که
(جین و ھۆرمۆن) بە شێوەیەکی راستەوخۆ بەرپرسن لە پیکهینانى
مەیلە ھاورەگەزبازییەکان.

ئەم گریمانیە لەو جۆرە ژینگانەدا بەلاوه و لە زیادبووندایە، که
بەرگری لە بزووتنەوێ ھاورەگەزبازى دەکەن و بانگەشەى ئەو
دەکەن - ھەروەک دکتۆر (أوسم وصفی) لە کتێبەکەى (شفاء
الحب) دا وەسفیان دەکات -، که جیاوازی نێوان ھاورەگەزباز و
خوایارانى پەرەگەزى بەرانبەر وەک جیاوازی نێوان پەش و سپی و
پیاو و ژن و کەسانى راستە و چەپلەر وایە.

ئەمە واتا کەسى ھاورەگەزباز ناچارە و بە ئارەزوو و ئازادى
خۆى ئەوێ ھەڵبەژاردوو و دەسەلاتى بەسەردا نییە و ناتوانیت
خۆى لى پزگار بکات.

له ته وه ره كانى دواتردا ئه م گريه نه يه ده خه ينه سه ر مي زي
 ره خه گر تن و شيكار كردن.

ئيستا، به ر له ده ستيي كردن، با بزاني زانست له بهاره ي
 كاري گه ربي جينه كان به سه ر ره فتاره كانى مرؤفه وه چي ده لئيت؟

جىنەكان و پەفتارى مروۆڭ:

مامۇستاي لىكۆلىنەۋەي خىزانى لە زانكۆي نبراسكا، (دۆگلاس ئابۇت Douglas A. Abbott) لە توۋىژىنەۋە كەيدا دەلىت: "زۆر كەس ۋا دەزانن جىنەكان بەرپرسىيەرن لە پەفتارى دەروونىيى ئاۋىتەدا، بەلام لە راستىدا پرسە كە بەم جۆرە نىيە.

لە زۆربەي بارودۇخە كاندا، پەفتار بەرھەمى كارلىكى جىن لە گەل ھۆكارە ژىنگەيىە كانە. كاتىك لە سەردىپى رۇژنامە كاندا دەخوئىنەۋە كە: (جىنى X ھۆكارە بۆ پەفتارى X)، ئەمە زىادەپەۋىكرىتىكى گەۋرەيە ۋ جەماۋەر بىرواي پى دەكەن، لە كاتىكدا جىنەكان راستەوخۇ كارىگەرييان لەسەر پەفتارەكان نىيە، بەلكو جىنەكان كۆد بۆ پىرۇتىنەكان دروست دەكەن، كە دواتر لە پى زنجىرەيەكى دوورودىژى كىدارە كىمۇ/زىندەيىەكانەۋە بىرىك كارىگەرى لەسەر پەفتار دادەنن؛ ھەرچى بازدانە لە جىنى X ەۋە بۆ پەفتارى Y، ئەۋە كىدارىكى ئاۋىتە ۋ زۆر ئالۆزە. بەم جۆرە، تاقە جىنىك لە توانايدا نىيە، كە پەفتارىكى دىارىكراۋ دىارى بىكات. پەفتارەكان سىفەتى ئالۆزن ۋ چەندىن جىنيان لەخۇگرتوون ۋ بەكۆمەلىك ھۆكارى جۇراۋجۇرى تر كارىگەر دەبن.

لە راپۇرتە رۇژنامەۋانىيە كاندا ئەم راستىيە دەشاردىتەۋە ۋ

ره و اج به دۆزینه وه زانستییه کان ده دریت له بواری فرمانی جینه کاند، که به داخه وه سهریان له جه ماوهر شیواندوهه^(۱).

له ههمان بوارد، ژنه زانای کیمیای زیندهیی (پۆس هه به رد Ruth Hubbard) له کتێبه کهیدا (ته قانده نه وه ی ئه فسانه ی جینه کان Exploding the Gene Myth) دا ده لیت: "زۆر کهس - ی ناھۆشیار - دیدیکی ساده یان هه یه ده رباره ی زانستی بۆ ماوه زانیی ره فتاری، وا ده زانن تا قه جینیک کاریگه ریی به سهر ره فتاریکی دیاریکراوه وه هه یه و سنوورداری ده کات، به لام جینه کان وه ک بزۆتیه ری بوو که له ی ناخان کار ناکه ن، به لکو گوزارشتن له ته نی کیمیایی، که پرۆتین به ره هم ده هینن؛ به مه ییش به شیوه یه کی ناراسته وخۆ کاریگه رییان به سهر ره فتاره وه هه یه. جینه کان چاره نووسی مرۆف دیاری ناکه ن! نه مه ساده کردنه وه یه کی له راده به ده ره، که بلیتین ههر جینیک جینی سیفه ت بیت، واته بهر پرسه له سیفه تی ره فتاریک، چونکه ههر جینیک به ساده یی پرۆتینیک سنووردار ده کات، که به شداره له کرداری کارلیکی جینی ژینگه یی؛ بۆیه هه یج که سیک ناتوانیت له پیتی به کارهینانی جینه کانه وه په ی به جوړ و شیوه ی ره فتاره کان بیات^(۲).

(1) Myths and Misconceptions, About Behavioral Genetics and Homosexuality, Douglas A. Abbott.

(2) How genes work. (2007). Genetic Home Reference, A Handbook on How Genes Work. Retrieves online July 6, 2007m from: <https://bit.ly/3dG04EI>

كهواته.. ههروهك پروونمان كردهوه، په يوه ندييه كى راسته وخو له نيوان جينه كان و په فتاره كانى مروځدا نيسه و پړولى جينه كان ته نيا به شداري كړنه له درووسـتـبوونى په فتاردا، نه ك سنووردار كړدى.

ئيسـتـايش با پرسـيارىـكى ديارىـكـراو بـكهـين؛ نـيا دهـكـريـت پړـژـيـك له پړـژان جـينـيـكى ديارىـكـراو بـدـوزـريـته وه، كه هاورپه گه زبازى وه ك سيفه تيكى په فتارى، كه چاوگه كهى جين بيت و مروځ دهسه لاتى به سهردا نه بيت؟ يان نه گهر هاتو جينيك دوزرايه وه، كه بهر پرس بيت له په فتارى هاورپه گه زبازى، نيا نه مه واتاى نه وه ده گه يه نيټ، كه په فتار ته نيا به هوى جينه وه درووست ده بيت و كارا ده بيت و ناتوانريت هيچ كات خوى لى پزگار بكرىت؟!

(پزىشكانى دامه زراوهى ئه مريكى بو چاره سهر كړدى ئالووده يى (American Addiction Centers)، كه دامه زراوه يه كه چاره سهر بو ئالووده بوون به ماددهى هو شبر و مه يخورى و هه ژانه عه قليبى كان فراهه م ده كات، پيان ده لىت بوونى جينيك به واتاى نه وه نايهت، كه مروځ ناچار بكات كاريكى ديارىكراو به ناچارى نه نجام بدات، چونكه بوونى جينه كه به واتاى نه وه دىت نه م كه سه،

يان ئه و كه سه زه مينه يه كى شياوى هه يه بۆ توو شېبون به
 نه خوشى شه كره، يان شيرپه نجه ي سيبه كان، يان ئالوده بېت به
 مادده كحوليه كانه وه، به لام به هيچ جوړيک به واتاي ئه وه نايه ت،
 كه ناچارى بكات ئالوده بېت.^(۱)

دواى ئاشنابوون به كاريگه رىي جينه كان به سهر ره فتاره كانى
 مروث و په يوه نديان به داتاشينى ره فتاره كانه وه، ده چينه سهر
 قسه كردن له سهر جينه كان و ره فتارى هاوړه گه زبازى.

⁽¹⁾ Genetics and Addiction: Is Alcoholism Hereditary or Genetic:
<https://shortur1.at/cirTZ>

جینه کان و هاورپه گه زبازى:

له مانگی ئابى سالى ۲۰۱۹دا گوڤارى (Science) ى ئه مریكى، كه گرنگى ده دات به بلاو كرده وهى توژیڤنه وه زانستییه ئه كادیمییه كان و تا ئیستا گه وره ترين و وردترین توژیڤنه وهن له م بواره دا، نكولى له وه ده كات، كه هیچ جینیكى به رپرس هه بیټ له درووستبوونى (مهیل و ئاره زووه هاورپه گه زبازییه كان).

توژیڤره سهرپه رشتیاره كانى توژیڤنه وه كه، كه هه ستاون به پشكنین بۆ جینۆمى مرۆیى بۆ نزیكه ی ۵۰۰'۰۰۰ كه س، ده رئه نجامه كه ی به م جوړه بووه: ته نانه ت تاكه جینیك نییه کاریگه رى گه وره ی له سهر په فتاره سیكسییه كان هه بیټ و په فتارى سیكسى هاورپه گه زبازانه له پرووى جینییه وه شیاوى (په پێبهردن و پێشبینیكردن) نییه و هاورپه گه زبازى وه ك ههر په فتاریكى تر چهند هو كاریك هه ن، كه کاریگه رییان له سهرى هه یه.

توژیڤه ران به شداربوانى توژیڤنه وه كه یان دابه ش كردووه بۆ دوو كۆمه له: كۆمه له ی یه كه م ئه وانیه، كه سیكسیان له گه ل هاورپه گه زى خو یاندا ئه نجام داوه و كۆمه له ی دووهم ئه وانیه، كه ئه م كاره یان نه كردووه. پاشان توژیڤه ران دوو شیکارى جیا یان ئه نجام داوه؛ له شیکارى یه كه مدا: هه لسه نگاندىان بۆ زیاتر له ملیۆنیک

زیادبوونی شیوهی نیوکلوټاید Nucleotide (نیوکلیوټاید کانه: یه کهی تاکن له ترشی ناوکی پټکهاتوون) کرد، پاشان پشکینیان بۆ ئهوه کردووه، که ئاخۆ ئهوه که سانهی زۆرتیرین زیادبوونی شیوهی نیوکلیوټایدیان ههیه و له گه‌ل که سانی تردا ژماره کهیان هاوشتویه هه مان په فتاری سیکیسیان ههیه؟ زانیان گه یشتنه ئهوه ده رئه نجامه‌ی، که زانستی بۆماوه زانی ده توانیت ۸-۲۵% جیاوازی له په فتاری سیکیسیدا به دی بکات.^(۱)

له کتێبه کهیدا (جینه کانم ناچاریان کردم NE Whitehead)، که وه ک توێژه‌ریکی زانستی له نیوزیله‌ندا کار ده کات و دکتۆرای له کیمیای زینده‌ییدا ههیه، باس له وه ده کات له میانه‌ی تیگه‌یشتنی له بنچینه‌ی جینه کان و فرمانه‌کانیان، ده توانین ب‌لین جینه کان ناتوانن په فتاری هاوپه‌گه‌زبازانه؛ یان هه‌ر په فتاریکی تری مرو‌ف ئاراسته بکه‌ن، ئه‌مه جگه له وه‌ی، تا ئیستا هیچ په فتاریکی مرو‌یی نه‌دۆزراوه ته‌وه، که له پ‌یی جینه‌کانه وه سنووردار کرابیت؛ به‌لکو په فتاری هاوپه‌گه‌زبازی زاده‌ی بارودۆخ و ژینگه‌ی کۆمه‌لایه‌تییه و له پ‌یی هیچ پټکهاته‌یه کی بۆماوه ییه وه به‌رهم نایه‌ت.^(۲)

(1) No 'gay gene': Massive study homes in on genetic basis of human sexuality: <https://shortur1.at/bz015>

(2) NE AND BK WHITEHEAD, My Genes Made Me Do It, Sixth (revised) edition 2020. Chapter 1, 13

ههرچى دهربارهى رډلى هورمونه كانه، دكتور نيل ده لیت: "بیرۆكه سهرنجر اكيثسه كه نه وه، كه ده لیت هورمونه كان بهر له له دايكبوون ناراسته سىكسى مرؤف ديارى ده كه نه! كه چى سملینرا كاريگه ربه كى زور كه ميان ههیه. نه مه سهربارى نه وه، كه هېچ به لگهیه كى قایلكر نیه له سهر نه وه هورمونه كان بهر له له دايكبوونى مرؤف كاريگه ربيان له سهر ناراسته سىكسى مرؤف هه بیت".⁽¹⁾

ماموستا (دوگلاس ئابوت Douglas A. Abbott) بۆچوونىكى ههیه و له توژینه وه كه پيشوودا، كه باسپان كرد، باسى كردوه و ده لیت: "گه ران به دواى جینى هاورپه گه زبازى گرفتیکى گه وری تیدایه، نه وه، كه توژینه وه جینییه / په فتارییه كان (Behavioral Genetics) به شیویه كى یه كلاكه ره وه په فتارى مرؤفیان سنووردار نه كردوه، وه ك چون جینیكى دیاریكراو نه خوشیه كى نه ندامى دیاریكراو سنووردار ده كات.

كه واته به پتی نوترین توژینه وه كان و وه ك دووپاتكر دهنه وه بۆچونه پزیشكیه كان و دهر نه نجامى توژینه وه زانستییه كانى پيشوو، بۆمان دهر ده كه ویت، كه رډلى جینه كان به ریزه زوره وه ۲۵% پیکهینانى په فتارى هاورپه گه زبازانه تیناپه ریتیت، نه وه

⁽¹⁾ Ibid, Chapter 7, p:115

دەمىننەتەو بەندە بە: ژىنگە، پەرورەدە، بارودۆخى كۆمەلەيەتى و دەوونى و شىاوى كەسى بۆ پەرەسەندى پەفتارەكە، يان پەتكەرنەوەى. لە تەوەرەكانى دواتردا لەبارەى ئەو ھۆكارانەو دەدوین.

لێرەدا پوختەى ئەم باسە لە سى ياساى جەوھەرىدا كورت دەكەینەو:

- شتىك نىيە بەناوى جىن، يان ھۆرمۆنى ھاورەگەزبازى.
- جىنەكان پەفتارەكانى مەرۆف ديارى ناكەن، بەلكو بەشدارن لە درووستبوونياندا.
- كاريگەرىي جىنەكان لە نيوان ۸ - ۲۵% ى دارشتنى مەيلە ھاورەگەزبازىيە كاندايە.

هاورەگەزبازى بەتەنیا نامىننیتەو، پىدۇفلىيايش بەرپوئەيە:

با پرسىارىكى ترى تايەت بە جىنەكان بىكەين، بەلام ئەمەيان
پەيوەستە بە ئارەزووکردنى مندالانەو؛ گرىيان توژىنەوكان بوونى
جىنىكىيان بۆ سەلماندىن، كە پالئەرە بۆ ئارەزووکردنى مندالان، نایا
لەسەرمانە بەئەنجامدانى سىكس لەگەل مندالان رازى بىن؟! بىین
داواى دەرکردنى یاسا بىكەين بۆ پاراستنى ئەو كەسانەى ئەو تاوانە
ئەنجام دەدەن و ماف و ئازادییان پارىزراو بىت؟! ھەموو ئەمانە
بەھۆى بوونى جىنىكەو!

بەلامپرسە كە تەنیا گرىبانەيەك نییە، لە ئەمەردا چەندىن
بزووتنەو و رىكخراوى چالاكى ئەلیكترۆنى و لە واقعیشدا ھەن،
كە داواى دەرکردنى یاسا بۆ رەوايەتیدان بە سىكسکردن دەكەن
لەگەل مندالاندا، بەناوبانگترینیان رىكخراوى (NAMBLA)،
(رىكخراوى خۆشەويستى پیاو بۆ منداڵ لە ئەمەریكای باكور The
North American Man/Boy Love Association)، كە
پشتگیری لە پەيوەندییە سىكسییەكان دەكات، كە بە رەزامەندی
نیوان پیاو و منداڵە و داوا دەكات یاسا باوەكان بگۆردرین و
دووبارە تەمەنى رپپیدراو بۆ پەيوەندییە سىكسییەكان لە نیوان
كەسانى تازەپىگەیشتوو و مندالاندا دیارى بكریتەو. چەندىن

کۆمەلەى تریش هەن، وە ک کۆمەلەى (Virtuous pedophiles organization) و کۆمەلەى (Boywiki).

بە پێى هەندى توێژینه وە، ئارەزووکردنى مندالان (pedophilia) رەفتارىکى بۆ ماوه یى جینییه، کتومت وە ک پاساوى هاوړه گەزبازیه که یان.⁽¹⁾

ئایا دە کریت پیدوفیلیا مافیکی رەوا بیت، بەهوى بوونی ئەم هۆکاره جینییهی، که له هەندى که سدا هیه؟! پیدوفیلیا له هەموو یاساکانى جیهاندا تاوانه و دەستدریژیکردنى سیکسى بۆ سەر مندال، تەنانهت ئەگەر ئارەزوومەندانەیش بیت نایاساییه، چونکه نه گەیشتوو ته ته مەنى یاسایی مافی پر یاردان.

ئەمە واتای ئەو هیه، که جینه کان پاسا و نین بۆ راستیى رەفتارى مروف و ئازادیى تاکه کهسى، ههروه ها به لگه یش نین بۆ دانانى یاسا و ريسا و به هیچ پروبیانوویه که وه ناچه سپینرین. به و پیتییهی جینه کان بهر پرس نین له رەفتارى مروف (ههروه ک پرونمان کرده وه)، وە ک چۆن بوونی شتیکی په یوه ست به پیدوفیلیا خاوه نه که ی له ده ست بهر پرس یاریتیى کۆمه لایه تی و یاسایی رزگار ناکات، ئەمە بۆ زۆر کردارى تریش دروسته، که ناتوانریت بهر پرس یاریتییه که ی به ته نیا بخریتە ملی جیناته وه.

⁽¹⁾ Is There A pedophilia Gene? <https://bit.1y/3QxtW16>

با ئالووده بوون به مادده هوښبه ره کان وه ک نمونه وه ربگرين، که سيفه تیکي په فتاريه و به پژه يه کی زور به شدارى ده کات له پیکهاته ی جینیدا و هه مان پژه ییش له پیکهاته ی ژینگه ییدایه، نه مه به پپی ئاماره کانی په یانگای نه ته وه یی نه مریکی بو ئالووده بوون به مادده کحولیه کان؛ هه روه ها پزیشکی چاره سهرکاری دهر وونی ئاموژگاریی که سی ئالووده بوو ده کات له و کارتیکه ره دهر وونیانه دوور بکه وسته وه، که ده بنه هو ی نه جامدانی نه و په فتاره و به وه وازنا هیتیت، که پپی بلیت ده کریت جیناتی هانده رتان هه بیت بو خواردنه وه ی مادده کحولیه کان!

لیړه دا - جاریکی تر - ده بینین، که کومه لگه هیچ عه یییک له وه دا نابینیته وه په فتاریک په ت بکاته وه که پیکهاته یه کی جینی هه یه، چونکه بهر پر سیاریتی کومه لگه یی به ته نیا له سهر جینات نه وه ستاوه.

باسمان له پو لی جینه کان کرد له پیکهتانی په فتاری مړییدا، هه روه ها باسمان له په یوه ندی جینه کان به هاوړه گه زبازییه وه کرد، پاشانیش قسه مان له سهر په فتاره کان کرد به پاساوی بوونی جینی ناراسته کهر، ئیستایش ئیتر دهر وازه یه کی تر ده که یینه وه بو تیگه یشتن له باب ته که.

زانستى دهر وونناسى و هاورپه گه زبازى:

(سیگموند فروید Sigmund Freud) پېشه وای شیکاریی دهر وونسی وای ده بینیت، که (هه لهیه هاورپه گه زبازى وه ک که موکورپیه کی بایؤلوجی ته ماشا بکهین و گواستنه ویشی له خانه ی سایکؤلوجی (دهر وونسی) و دانانی له خانه ی شیکاریی (بایؤلوجی) بیهووده یه و هیچ پاساویکی بۆ نییه).^(۱) ئەم بۆچوونه له گه ل بۆچوونی زانای دهر وونناس (کارل یۆنگ Carl Jung) و دکتۆر (ئه لفرید ئەدلەر Alfred Adler) دا یه کانگیره، که پروایان وایه: هاورپه گه زبازى زاده ی که موکورپیه که له گه شه ی دهر ووندا.^(۲)

باسه که ته نیا به م شیوه یه نییه، به لکو فروید وای ده بینیت، که چه سپاندنی غه ریزه ی سیکسی (لیبیدۆ)^(۳) له قوناغی ئۆدیبیدا (که یه کیکه له قوناغه کانی گه شه کردنی سیکسی له لای مندا ل له

^(۱) فروید: ثلاث مباحث في نظرية الجنس، ت. جورج طرابيشي: ۱۹۶

^(۲) أوسم وصفي: شفاء الحب: ۳۹۶

^(۳) لیبیدۆ libido وشه یه کی لاتینییه وانا؛ چیژوه رگرتن به پشتبهستن به ئاره زویه کی ههسته کی. له سایه ی شیکاری دهر وونیبیدا بریتییه له وزه ی دهر وونسی بۆ وزه ی بنچینه یسی دهر وونسی زینده وهر. سه رنجی مه وسوعه ی عه ره بسی بده

<https://shortur1.at/ANQ12>

ته مه نيكي زوودا، ته مه به بوچووني فرويد)، ته گهر به شيوازيكي راست و دروست تينه په ريت و منداله كه له گهل داكيډا نه بيت، ناسنامه ي نيرينه يي بو دروست نابيت.^(۱)

له بهر ان بهر بوچوونه كه ي پيشوودا، شيكه ره وه ي دهر ووني (جاك لاكان Jacques Lacan) بوچوونيك ي هه يه و ده ليت: "باوك رو ليكي گه وړه ي هه يه له توشبون به په فتاري هاوړه گه زبازانه^(۲)، ته مه يش له ربي پيگه كه ي و رو لي له په يوه ندي له گهل داكيډا و چونه تيبه كه ي بو منداله كه.^(۳)

زاناي دهر وونناس (جوزيف نيكولوسي Joseph Nicolosi) يش واي ده بينيت، كه: (هاوړه گه زبازي گوزار شته له هه ولدان بو تيار كړدي برينكي بنچينه يي، كه به هوي شكست له ده سكه وتنې ناسنامه ي نيرينه يي په يدا بووه، ته مه يش واي كړدوه كه سي هاوړه گه زباز رقي له ناسنامه كه ي بيت و لي پاكات).^(۴)

^(۱) فرويد: ثلاث مباحث في نظرية الجنس، ت. جورج طرابيشي: ۲۱۶

^(۲) له كتيب كه يدا (جيتنه كانم ناچار يان كړدم)، دكتور (Neil Whitehead) باس له وه ده كات، كه باوك و داېك رو ليكي گه وړه يان هه يه له گه شه كړدي ناره زوه هاوړه گه زبازيه كان له لاي مندال، بو زانيار يي زياتر سه رنجي به شي ستيه مي كتيب كه بده.

^(۳) عدنان حب الله: التحليل النفسي للرجولة والأنوثة: ص (۱۳۴-۱۳۶).

^(۴) جوزيف نيكولوسي: الصدمة النفسية كركن أساس عتج الرجال مثلي المبول، من: رحلة رجل ت. شهاب الدين الهواري وآدم رمزي: ص ۱۰

بۆچوونى چاره سهركاره پسپوره كانى چاره سهرى ره فتارى
 هاورپه گه زبازانه له دواى فرويد، وهك (ريچارد كوهين Richard
 Cohen)، له يه كييك له نه خوشه چاكبووه وه كان له هاورپه گه زبازى
 بۆمان ده گيرپه ته وه، كه وتوويه تى: "هاورپه گه زبازى په يوه ندى به
 سيكسه وه نييه، به لكو له بنه ره تدا په يوه سته به ره تكدنه وه و
 جيا بوونه وه له دهروون و كه سانى تر و ناسنامهى جوړى كه سه كه
 خوى".^(۱) كوهين واى ده بينيت، كه نه وهك چاره سهركاره ريكي
 دهروونى پياو و ژن و هه رزه كاره هاورپه گه زبازانه كان بۆ
 چاره سهر كردنى ئاره زووه هاورپه گه زبازيه نه خوازاوه كانيان، كه
 هاورپه گه زبازى زاده و بهرهمى چهندين هوكاره، وهك بۆماوه يى و
 ميزاج و برينه سۆزداريه كانى هاورپه گه زبازى و برينه
 سۆزداريه كانى كه سانى تر و برينه كانى برايه تى / دايناميكاي
 خيزان و برينه كانى وينه ي خودى و دوو چار بوونى به ده سترى ژيى
 سيكسى و برينه كانى په يوه نديدار به كه سانى هاوته مهن و
 برينه كانى كۆمه لگه و چهندين هوكارى ترى وهك ته لاق و
 بارودوخه ژينگه يى و ئايينيه كان.^(۲)

پزىشكى ئه مريكى (جيفرى ساتينوفهر Jeffrey Satinover)
 نموونه يه كى هه ره ميبى داناوه بۆ ديارى كردنى هوكاره كانى

^(۱) ريتشارد كوهين الآخر القريب، ت. شاب الدين الهواري ورؤوم بهاء الدين: ص ۶۹

^(۲) الآخر القريب، ريتشارد كوهين، ترجمه د. شهاب الدين الهواري، رؤوم بهاء الدين.

پەيدا بوونی ھاورپە گەزبازى؛ يەكەمىن ھۆكار: ئامادەگىيى بۆماوھىيى و ھۆرمۆنىيە، پاشان كارىگەرىيى پەيوەندىيە كان لەنىو خىزاندا، دواتر تىكەل بوون لە گەل ھاوتاكانيان لە ھەمان پەگەز و پەگەزى بەرانبەردا، تا دەگاتە ئازاردانى دەروونى و كارىگەرىيە كۆمەلایەتییە جیاوازه كان و ئالوودەبوون و پراھاتن و لە لووتكەى ھەرەمكەيشدا (ھەلپژاردنى ئازادانە).^(۱)

ئەمە دیدى پزىشكى دەروونى و چارەسەرکەرە دەروونییەكانە بۆ ھاورپە گەزبازى، تەننەت بەلگەى دەستىشانكەر و ئامارى نەخۆشییە دەروونییەكانىش (DSM)، كە لە سالى ۱۹۵۲ و لە لایەن كۆمەلەى ئەمرىكى بۆ پزىشكى دەروونى دەرچوو، ھاورپە گەزبازى وەك (ھەژارى سىكۆباتى) و (دژ بە كۆمەلگە) وەسف كەردوو، بەلام دواتر لە سالى ۱۹۶۸دا گۆرپیان بۆ پۆلىنى (لادانە سىكسىيەكان).

ئەم گۆرانكارىيە گەورەيەيش لە ژىر فشارى لۆبى ھاورپە گەزبازىدا بوو، دواترىش لە سالى ۱۹۷۳ ھاورپە گەزبازى بەتەواوەتى لە پزىشكەرى دەستىشانكەرى پزىشكى دەروونىدا سەراپەو. ^(۲)

^(۱) جيفرى ساتينوف: الجنسية المثلية وتسييس الحقيقة، عن: أوسم وصفى؛ شفاء

الجب: ۷۵

^(۲) أوسم وصفى؛ شفاء الحب: ص ۴۴-۴۰

نهم گۆرانه زادهى ههولئى زانستى، يان دۆزينه وه پزىشكويه نوويه كان نه بوو، به لكو زادهى فشارى لويى هاورپه گه زبازى و مافپه روه ره داكو كيكاره كانيان بوو، كه تا ئيستايىش پوئيكى گه وره يان له سه پاندنى هاورپه گه زبازيدا ههيه به سه ر كوومه لگه ئيسلاميه كاندا.

له كتيبه كهيدا (جيناتم ناچار يان كردم نه نجامى بدهم)، دكتور نيلى وايتهيد باس له وه ده كات، كه كوومه لهى ئه مريكى بو پزىشكوى دهروونى حوكمى كى پزىشكوى ده ركردوه، كه له رييه وه هاورپه گه زبازى له رييه رى ده ستنيش انكردى نه خوشيه دهروونيه كاندا سرييه وه به ره زامه ندى ته نيا 34% ئه ندامه كانى، ئه مه يش دواى چه ند مانگيك له بيزار كردن و ترساندن له لايه ن چالاكوانه هاورپه گه زبازه كان، كه تووئينه وهى زانستيان په ك خست و به لگه نامه كانيان ساخته كرد و هه ره شهى جه سته ييان له پزىشكه دهروونيه كان كرد. بويه كوومه له كه ئايدوئو جيا كهى له رتي نه خشه كيشان و پلاندانانه وه چه سپاند، به هه مان ريكاره كانى تو قاندى و چه وساندنه وهى هزرى. ئه مه قسه و وه سفى دكتور نيله بو رووداوه كانى ئه وسا.⁽¹⁾

(1) NE AND BK WHITEHEAD, My Genes Made Me Do It, Sixth (revised) edition 2020, Chapter 12, p:209

ئاژەل و ھاورپه گهزبازى، له نىوان كارى ئاژەل و رهفتارى مروڤدا:

هه ندى كهس به پاساوى پىوانه كردنى رهفتارى مروڤ به كارى
ئاژەل، رهوايه تى به ھاورپه گهزبازى دهدهن، ده لىن وهك چۆن
ھاورپه گهزبازى له جيهانى ئاژەلندا ههيه، سروشتيه له نىو
مروڤه كانيشدا هه بىت! به لام جياوازى نىوان دوو رهفتاره كه
له وه دايه، كه رهفتارى ھاورپه گهزبازى له جيهانى ئاژەلدا
پالنه ره كهى ئاره زوو و مهىلى سىكسى نيه وهك چۆن
ھاورپه گهزبازان وه هان، به لكو بو چهند مه به ستيكى تره، كه زانايانى
ئاژەلناسى باسى ده كهن.

دكتور (ئەنتونيو پارڊو Antonio Pardo) مامۆستای رهوشته
زينده ييه كان له زانكوى (ناڤارى ئيسپانى) وه سفى ئەمه دهكات و
ده لىت: "وهك گه واهيه كهى ورد، ھاورپه گهزبازى له نىو ئاژەلندا به
ئامانجى مانه وه نيه، چونكه خواستى زاوژى و زۆربوون بهردهوام
به ئاراستهى ره گهزى بهرانبه ره، بهم جوړه هه رگيز ھاورپه گهزبازى
بوونى نابىت. سهربارى نه وه يش، كارلىكى هه ندىك خواست و
غهريزه، به تاييهت غهريزه هه ژموون، ده كریت بىسته هوى
نه جامدانى رهفتارىك، كه وهك ھاورپه گهزبازى خوى ده نوينىت،
به لام ناكريت به سهر هه موو ئاژەلندا گشتاندنى بو بكرىت."

پاشان ده لىت: "رهفتارى سىكسى له مروڤدا زۆر ئالوزتره وهك

له ئاژه ل، چونکه سهره پای نه وهی ده کریت پرتیموونیهان بکات بو ههندیک لایه نه له مروڤدا، کهچی هندیک په گهز له مروڤدا هه نه له ئاژه لدا نین. لیره دا ته نیا باس له وانه ده کهین، که په یوه نیدارن به بابه ته که وه، که بریتیه له هوکاره سهره کییه که..

ده لنین په فتاری سیکسی موی - وه ک هه ر په فتاریکی تری - ده کریت بابه تی پر یاردان بیت، ده کریت جیه جی بکریت، یان لپی په شیپان بیته وه، به لام نه و پر یاره له توانای ئاژه لدا نییه. به م شیوه یه نه م په فتاره له جیهانی ئاژه لدا پالنه ری غه ریزه یی و بارو دوخی ژینگه یی هیه، کهچی له په فتاری موییدا له دوختکی ناسه قامگیردایه له نیوان مهیل - ئاره زوو - و پر یارداندا.

په روه رده ی موی، وه ک له ئاژه لانیشدا وایه، به دیهاتنی دامه زراو له سهر غه ریزه نییه، به لکو گه شه دانه به زیره کی و سوز، که وا له مروڤ ده کات بتوانیت ئازادانه پر یار بدات و توانای پووبه پووبونه وهی مهیل و ئاره زوو کانی هه بیت، کاتیک قورسه بو بتوانیت کاریکی باش نه نجام بدات.⁽¹⁾

گریبان هاورپه گهزبازی له لای هندی له ئاژه لان هیه، به هه مان نه و واتا باوهی مروڤه کان، ئایا ده کریت نه مه بکریت به لگه یه کی فیتری و سروشتی هاورپه گهزبازی له لای مروڤ؟! زوریک له

⁽¹⁾ Antonio Pardo, Aspectos medicos de la homosexualidad, publicado en la revista Nuestro Tiempo, Julio-Agoste de 1995, pp. 82-89.

زانايان لە گەڵ ئەم بەلگەھێنانە وەيەدا نين، دەلێن: ناگونجيت
غەريزە و پەفتارە ئازەلێيە کان لە گەڵ مەرۆڤدا بەراورد بکړن، بە
پاساوی ئەوێ هەرچی ئازەل ئەنجامي دەدات کاریکى سروشتى و
ئاساييه! بۆ نموونه: هەندیک لە ئازەلان - ی هەمان پۆل - یە کتر
دەخۆن، ئایا دەکریت ئەم پەفتارە بگوازينهوه بۆ پەفتارى مەرۆڤه کان
و لەسەر لاشەى یە کتر بژین و گوشتى یە کتر بخۆن؟! بۆ نموونه:
هەندیک لە پشیلە گەورەکان پشیلە بچووکەکان دەکوژن، هەتا
ئەگەر بچووى خۆشيان بن. ئەمە پالەنریکی غەریزەییە و لە
پشیلەکاندا هەیه، ھۆکارە کەیشی بوونی هەندى گۆرپانکاری
سایکۆلۆجى و ئەندامییە، ئایا دەکریت ئەم پەفتارە بۆ مەرۆڤ
بگوازينهوه، یان ئایا دەکریت مەرۆڤ هەمان کار ئەنجام بدات بە
بیانووی ئەوێ ئازەلان ئەنجامي دەدەن؟!

هەندى لە پەفتارە سیکسییە ئازەلێیەکانى تریش بە هەمان
شیوەن، بۆ نموونه: هەندى لە ئازەلان لە گەڵ نزیکەکانیان جووت
دەبن، هەندیکیان دەستدریژی ئەنجام دەدەن و هەندیکیشیان
فرەجووتبوون دەکەن. ئایا دەکریت بڵێین ئەمە فیتەرەتیکى
سرووشتییه و دەکریت مەرۆڤ ئەنجامیان بدات، چونکە ئازەلان
ئەنجامي دەدەن؟!

ژینگه ی کومه لایه تی پښتانه به بو هاورپه گه زبازى:

خواستی هاورپه گه زبازى خواستېکى بو ماوه یی نیسه، به لام ده کریت له ماوه یی چند سالتکدا وه ک کاردانه وه به ک له لایه ن که سه که وه بو پرووداوه کانی ژيان دهرېکه ویت، هه روه ک زور به ی قه یران و پرووداوه کانی تر، که مړوف پټياندا تیده په ریت.

نه بوونی باوک و دایک پوټیکى گه وره یان له په ره سه ندنی مه یله هاورپه گه زبازى کانداهیه، هه روه ک یه کټک له تویتنه وه کان باس له وه ده کات، که نه بوونی باوک (به هوکارى وازه ینان، یان مردن) ناماژه به که بو پوشتنى مندا ل به ره و هاورپه گه زبازى به پښه ی ۱۸% زیاتر له مندا لانی تر، که له گه ل باوک و دایکیاندا ده ژین.^(۱)

هه روه ها ژینگه و په یوه ندیه خیزانیه کان زور گرنگ و هه ستیان له تووش بوون به درووس تېوونى په فتارى هاورپه گه زبازانه، نه وه تا هه ردو تویتره (فریش و هفید Frish & Hviid) له پښى تویتنه وه له هوکاره کان، که ده بنه هو ی هاوسه رگری هاورپه گه زبازانه دانیارکيه کان، له نه بوونی باوک و دایکدا نه گه ره که یان به نزیکه ی ۲۰% ی زیاد کردوه.^(۲)

(1) Frish M., Hviid A. 2006, Childhood family coorelates of heterosexual and homosexual marriages: A National cohort study of two million Danes, Archives of Sexual Behaviour 35(5): 533-547

(2) NE AND BK WHITEHEAD, My Genes Made Me Do It, Sixth (revised)

(رونالد لاتورى (Ronald A. LA Torre) له کتیبه کېددا (ناسنامه ی په گه زی)، باس له وه ده کات که ناراسته ی سیکسی له دهره وه ده مژریت و ناراسته ده کریت. ئه مه له لاییدن ژنه ماموستای کومه لئاسی (ئامی به تلر Amy Butler) یشه وه پشتراست کراوه ته وه و سهرنجی هه موو توژیینه وه کانی داوه، که له سالی (۱۹۸۸) ه وه دهرچوون و باسیان له ریژه ی هاورپه گه زبازان کردووه له ویلايه ته یه کگرتووه کاندا، توژیینه وه که ی دهریخسنووه ریژه که له دواى سالی (۱۹۹۱) ه وه پرووی له زیادبوون کردووه، ئه مه یش هه مان ئه و ماوه یه یه، که تییدا بانگه وازی پاگه یانندن بو هاورپه گه زبازی له هه لکشاندا بووه و دهرکه وتنی هاورپه گه زبازان له فیلم و دراما کاندا به تیپه ربوونی کات زیادی کردووه و بوو ته دوو ئه وه نده.^(۱)

له باخچه و قوتابخانه کاندا ناراسته ی پیشکه شکردنی رارنژ و پالپشتی بو ئه و فیترخوازانیه ی وا هه ست ده که ین هه بلی هاورپه گه زبازیان هه یه له زیادبووندايه، ئه م ناراسته یه زاده ی فشاری کاربه ده ستان و لوییه کانی هاورپه گه زبازییه، که بانگه شه ی پاراستنی فیترخوازه هاورپه گه زبازه کان ده که ن، بدلام

زۆربهى خهلك ئاگادارى پرسىكى گرنىگ نين - ههروهك دكتور
 نيل وايتهيد دهليت - ئويش ئهويه، كه هه موو ئه و كه سانهى
 گومانىان و ايه مهىلى هاورپه گه زيبان ههيه له ته مهنى شانزه سالىدا؛
 هيج سالىك به سهر ياندا تينا په ريت، كه مهىلى په گه زى به ران بهر
 نه كه ن، ته نانه ت به ده م خواسته كانيان وه نه چن و له گه ل په گه زى
 به ران بهر دا ته نجامى نه ده ن! ده كر يت هه نديكيان به ن به
 هاورپه گه زباز، به لام ئاموژ گاري كردن و كردنه وهى پيره وه كانى
 چه سپاندى هاورپه گه زبازى له لاي هه رزه كاراندا، كه هيشتا له
 دوخىكى سه قامگيردا نين بو به ده ستهينانى ناسنامهى سروشتى
 سىكىسى سه قامگير، زور جار له مپه ريكه له به رده م به ده ستهينانى
 ئه و ناسنامهيه؛ نه ك هه نكاويك بيت بو پيشه وه. ئه و مندا لانهى
 نيشانه كانى ناسه قامگيرى ناسنامهى سىكىسيان له لا
 ده ركه وتوو، يان ئه وهى له ئيستادا به ناسه قامگيرى ناسنامهى
 جوړى په گه زى Gender Dysphoria ناسراوه تيده پهرن،
 ده توانر يت چاره سهرى گونجاويان بو باوانيان پيشكهش بكر يت بو
 ناسينى ئه و په گه زانهى به شدارن له ده ركه وتنى خواستى
 هاورپه گه زبازانه له برى چه سپاندى و زه قكر دنه وهى ئه و خواسته.⁽¹⁾

له وهى رابرد بومان ده رده كه و يت، كه بار و دوخ و
 هو كاره كو مه لايه تى و ژينگه ييه كان رو لتيكى زور گرنگيان له

⁽¹⁾ My Genes Made Me Do It.

درووستبوونى ره فتارى سيكسيده هيه له لاي مروفدا، چونكه جينه كان ناچارمان ناكهن به وهى ههر كاريك نه مانه ويت به ناچارى نه جامى بدهين، ژينگه يش به هه مان شيوه، به لكو ويستىكى نازادانه مان پيدراوه، كه ده توانين ده سه لاتمان به سهر خواسته كانماندا هه بيت و جله ويان بكهين.

نيمه ته نيا بوونه وه ريكي رامكراو و ناچاركراوى ياسا مادديه كان نين، چونكه خودا ويستىكى نازادانه ي پيداوين و عه قلى پيه خشيوين، تا بير بكهينه وه و پريار له سهر ئه وه بدهين، كه ده مانه ويت، ههر له سهر ئه م نازادى ويستيش سزا ده درين.

هاورپه گه زبازى شتىكى فيترى و زكهاك نيه، له پرووى بوماوه بيشه وه به سهرماندا نه سه پيتراوه، بابه ته كه يش په يوه ندى به ره گه زى به رانه ر، يان ههر ره فتارىكى ترى مرويه وه نيه.

له راستيدا جينه كانمان ناچارمان ناكهن كاريكى دياريكراو نه جام بدهين؛ چ بابه ته كه په يوه ست بيت به هاورپه گه زبازيه وه، يان تيكچوونى ره وش و ميزاج، يان ميز كردن له پتخه فدا، يا خود نالوده بوون به مادده هوشبه ره كان و شيرينى و... هتد، كه جينانمان هيچ په يوه ندى به كيان پتيانه وه نيه.

له ره فتارى مرويدا هه موو شتيك سروشت و گه شه سه ندنه، به بن جينات به هيچ جورىك ناتوانريت كار له ژينگه بكرت، به بن

ژینگه یش هیچ شتیک کار له جینات ناکات و هیچ په فتاریک
 بهرهم نایدت به هاورپه گه زباز ییشه وه، که جینه کان به ته نیا ناتوان
 بېنه هوکاري بهرهمه هاتنیان، ههروه ک دکتور نیل وایتهید
 ده یلئت.^(۱)

^(۱) هه مان سهرچاوه ی پیشوو.

ناره زوو، يان پرزگارى:

كه واته، به پټى نه وهى باسپان كړد، پټويسته بېرؤكه ي ناسنامه ي
سيكسى رپه ت بكه ينه وه، نه ك ماف بؤ هاورپه گه زبازان بچه سپينين،
چونكه چالاكيى سيكسى، كه چالاكييه كى غه ريزه ييه شياوى هيچ
مافيك نيه؛ چ جاى نه وهى دووباره مروځايه تىي بؤ له قالب
بده ينه وه و مروځه كان دابهش بكه ين به سهر كؤمه له و
دهسته گه ليك له سهر بنه ماي ئايين و رپه چه له ك و رپه گه ز و
دوا هه مينيان له سهر بنه ماي ئاراسته ي سيكسى و كورتر كړنه وه و
پارچه پارچه كړنى مروځ!

دروست كړنى نه و كؤمه لانه كاريكى سياسييه و ئامانچ لټى
دارشتنى گوتاريكى مافپه روه رانه يه بؤ نه و كؤمه لانه، تا له
گوړه پانى هه لسه نگاندى كرده كانه وه بمانباته مه يدانى قسه كړن
له سهر ناسنامه كان، له كاتيكا مروځ وه ك مروځ شياوى مافه،
نه ك وه ك هيچ پيگه و ناويكى تر.^(۱)

چالاكيى سيكسىي مروځى له پرووى چؤنيه تىي نه نجامدانى
(به پټى ياساى سروشتى و شهرعى) واتايه كى رپه وشتيى هه يه، له
لايه كى تر يشه وه به هاى مانه وه، واتا له لايه ك چيژيكي شهرعى و

^(۱) <https://bit.ly/3payWul>، المثلية الجنسية بين الاختار والطبيعة والهوسة، معتز الخطيب، مركز نهوض للدراسات والبحوث.

سروشتييه له لايه كى تریشه وه ئامانج لى مانه وهى جور و
 ره چه له كه، به لام هاورپه گه زبازى ملكه چبونه بو بنچينهى چيژ به
 پيچه وانهى ياسا سروشتى و شهرعويه كهى و دامالراوه له ههرچى
 به ها و رهوشته و خراپهيه كى گه و ره دههينته به رههه، كه برىتييه
 له نه مانى ره چه له ك، نه گهر بيتو گشتاندنى بو بكرىت؛ ههروه ها
 سيستمى خيزان ده شيونىت، نه گهر ريگه به هاوسه رگيرى دوو
 هاورپه گه ز بدرىت.

له كوندا (ابن حجر الهيثمى) وتوويه تى؛ (نيربازى ده بيته هوى
 لادرانى په ردهى شهرم و پياوه تى و پشتكرده له ههرچى سيفه تى
 جواميرى و مهردايه تى).⁽¹⁾

له پهروه رديگار داواكارين له هه موو به لا و كاره ساتيك
 پاريزراومان بكات...

⁽¹⁾ سهرچاوهى پيشوو.

هاورە گەزبازی و ئازادی لە ئازاردانی کەسانی تردا

ئازادی، ئەو دروشمە بریقەدارە، کە کۆمەڵ و پێکخراوە داکۆکیکارەکان لە هاورە گەزبازی، بەرزیان کردووەتەو. کاتیک دوو کەس بە ویستی ئازادیی خۆیان دەیانەوێت پێکەوێ بژین، بۆچی دەبێت ڕینگریان لێ بکری، لە کاتیکدا هیچ کامیکیان زیانیان بەرنەکەوتووە؟

ئەمە پرس و نکوولیکردنی کە زۆر جار لە پرۆگرامەکانی گفتوگۆ و بۆلاوکراوەی هەوڵەکان و تەننەت زنجیرە و دراما و فیلمەکانیشدا دەبینین، کە دەوترێت: بۆچی دەست لە ئازادیی کەسانی تر وەر دەدەن؟! جێی داخە دوو خۆشەویست لە یە کتر بێبەش بکەن و نەهێلن لە گەڵ یە ک بژین! چ زیانیکی هەیە؟ بە لێگەرێن خۆشەویستی بە هەموو جۆرە کانییەو لە کۆمەڵگەدا بۆلابیستەو و بە خۆشی و ناشتی بژین!

چ قسە گەلێکی جوان و ناسکە، بەلام بە داخەو وە ک خەونە کە ئەفلاتوون لە شارە نمونەییە کە (یوتوپیا) دا خەون و خەیاڵە.

باشە، با بزانی واقیعی ئەمڕۆمان چی دەلێت؟ دواي پەنجاسال لە دەرکەوتنی هاورە گەزبازی، ئایا دەکرێت ئازادانە و بەبێ زیاندان لە مەرووف و خیزان و کۆمەڵگە بوونی هەبێت؟!

زمانى ژماره کان:

با به زمانى ژماره کان دهست پى بکهين و نمونه يه ک له سهر به کارهينانى مادده کحوليه کان بهينينه وه بهر له وهى بچينه سهر باسى هاورپه گه زبازى. به پيى نامارى (دامه زراوهى تهندروستى بۆ بهر نهنگار بوونه وهى نه خوشيه کان و خو پاريزى له ئه مريکا دا (Centers for Disease Control and Prevention)، نازادى تاک له خواردنه وهى مهى له ويلايه ته يه کگرتووه کاندا بۆ سالى ۲۰۱۰، نزيكهى چاره گه تريليونىک دۆلار له سهر باجده ران که وتووه، که بۆ چاره سه رکردنى نه خوشيه ليکه وته کانى به کارهينانى له راده به دهري مهى بووه.^(۱) به پيى ناماره کانى هه مان ناوه ند، خه رجى چاره سه رکردنى گرفته ليکه وته کانى جگه ره کيشان نزيكهى ۳۰۰ ميليارى سالانه بووه.^(۲)

ليکه وته کانى هاورپه گه زبازى به پيى تويژينه وه يه کى نهنجوومه نى ليکولينه وه خيزانيه کانى ئه مريکا (Family Research Council) ده رباره ي زيانى تهندروستى هاورپه گه زبازى، برىتيه له: نه خوشى نايدز، ئالوده بوون به مادده

(1) Centers for Disease Control and prevention: <https://shortur1.at/CPTY2>

(2) Economic Trends in Tobacco: <https://shortur1.at/AN157>

هۆشبەرەكان و كحولىيەكان، خەمۆكى، نەخۆشىيە سىكسىيە گوازراوۋەكان؛ شىرپەنچە قۇلۇن و پرۇستات و گون و مەمك و لەكۇتايىشىدا توندوتىژىي خىزانى.^(۱) ھەر بەپپى توۋرئىنەو ھە گەزبازان ئەگەرى تووشبۇنىان بەم نەخسىيانە زىاترە لە كەسانى تر.

بايەك شت لەم لىستە تۇقۇنەرە ۋەربىگىرىن، كە بىرىتىيە لە نەخۆشىيە گوازراوۋەكان لە رېئى ئەنجامدانى سىكسەۋە، كە دەبىنىن سىستىمى چاودىرىي پزىشكىي ئەمىرىكى لە سالى ۲۰۱۰دا شانزە مىليار دۇلارىان تىدا خەرج كىردۈۋە، ئەمە بەپپى داتاكانى ناۋەندى بەرەنگار بۇنەۋەي نەخۆشىيەكان لە ويلايەتە يەكگرتۈۋەكاندا.^(۲) ئەم ژمارەيە بەشىكە لەو خەرجىيەي ھەموو كۆمەلگە باجەكەي دەدات، تەنبا لەپىناۋ ئەۋەي ھەندى كەس ئازادىي تاكەكەسىي خۇيان پەپرەۋەكەن، بەپاساۋى ئەۋەي زىانىان بۇ كەس نىيە! ئەمە دىدىكى كورتىبىن و بۇچوونىكى ھەلەيە بۇ زىيان، ۋەك ئەۋەي زىيان تەنبا جۇرى راستەوخۇي ھەبىت!

رەنگە ھەندىك لە تاكەكانى كۆمەلگە بىرسىن، بۇچى دەبىت مىن خەرجىي چارەسەرى كەسانىك بەدەم، كە بە ويستى خۇيان ھەستاون بە ئەنجامدانى كارىكى ئەۋتۇ، كە لە پرووى زانستى و

(1) Is Homosexuality a Health Risk? <https://shortur1.at/auz56>

(2) Centers for Disease Control and prevention: <https://shortur1.at/fNSX8>

پزیشکيیه وه زیانه جهسته یی و دهروونییه کانی سه لیتراوه؟ بوچی
تاکی بهرپه وشت و ټاکار دروست باجی ټاره زوو و لادانی که سیکی
تر بدات و زبانی بهرپکه ویت؟!

وه لآمه که ی له راپورتیکدایه، که ناوه ندی تهن دووستیی
(Benenden) له بهریتانیا ټاماده ی کردووه و پرسپاری له چوار
هزار کهس کردووه له سالی ۲۰۱۵د. به پپی راپورته که نزیکه ی
(۵۲%) ی به شداربوان به و جوړه وه لآمیان داوه ته وه، که: (نابیت
دهسته بهری (تأمینات) ی تهن دروستیی خوړایی ټه وانه بگریته وه،
که – به نازادیی ویستی خوړیان – رپفتارگه لیک ده کهن، که زیان به
ته ندروستییان ده گه یه نیټ، به دیاریکراوی مه یخواردنه وه و
جگهره کیشان و به کاره ټنانی مادده ی هو شبر و سیستمی
خوړاکی، که ده بیته هو ی قه له وی).^(۱)

ټه مه واتای ټه وه یه، که مشتومری سنور له و بابته تانه دا دووباره
گه راوه ته وه نیو مه یدان، به لآم لیته دا پرسپاریکی تر هه یه: ټایا ټه و
باجه ی کو مه لگه ده بدات ته نیا ټابوورییه؟ به واتایه کی تر: ټه گهر –
به تیورییش بیټ – خه رجیی نه خوشییه لیکه و ته کانی کحول و
کاره سیکیسییه بی به نندوباره کان دابین بکریټ، ټایا گرفته
ته ندروستییه کان ته و او ده بن؟ به هه مان شیوه، ټه گهر کو مه لگه ی

⁽¹⁾ National-health-report-2015.pdf: <https://shortur1.at/fNSX8>

هاورپه گه زباز خه رجیى ئابووری هه موو نه خوشییه کان بگریته
 نه ستۆ، نایا کۆژانه کان له م ئاسته دا ده وهستن؟

وه لامه که ی زۆر پروونه و له واقعیی ژيانماندايه، نه و دۆخه ی
 مرووف و کۆمه لگه پێی گه یشتوون و نه وه یشى، که توێژینه وه کان
 ده ريانخستوه، کاره که له م ئاسته دا ناوه ستیت و کۆتایی نایه ت.

کارپگه رپى هاورپه گه زبازى له سهر مروڤ و کۆمه لگه، تاوان و خراپه و نهخۆشى:

له وتاریکیدا له پینگه ی کۆمه له ی پزیشکیی مه سیحی، دکتۆر (ناندری ڤان موڵ Andre Van Mol) باس له مه ترسییه کانی هاورپه گه زبازى ده کات، ده لیت: "له دیدی ته ندروستی نیشتانیدا پرسه که خودی ئاراسته ی هاورپه گه زبازى نییه، به لکو لیکه وته کانیه تی". لیکه وته کانی ئه م کرداره ههروه ک دکتۆر به پشتبهستن به تووژینه وه و ئامار و راپۆرته کانی ناوهنده پزیشکییه کان باسی کردوه، به م شیوهیه ی خواره وه⁽¹⁾:

- نهخۆشى و ههژانی وه ک: ڤایروسی نایدز و به کارهینانی مادده ی هۆشبه ر و خه موکی و دله راوکی و هه وکردنی جگه ر و نهخۆشییه سیکسییه گوازاوه کانی وه ک (گرینی کۆم و سه یلان و زه هری و کلامیدیا) و چهند جوړیکی دیاریکراوی شیرپه نجه و خواردنه وه کحولیه کان و جگه ره کیشان و ناهاوسه نگیی خواردن و قه لهوی و... هتد. هه موو ئه و نهخۆشییانه په یوهستن به هاورپه گه زبازییه وه، ئه مه به وته ی پینگه ی دهسته ی پزیشکیی هاورپه گه زبازه پیاو و ژنه کان له

⁽¹⁾ <https://shortur1.at/fgOT9>

وتاریکی پزیشکی هوښیارکه روه ده، که پرووی قسه ی کردو ته هاوړه گه زیانمن و له مه ترسییه کان ناگاداریان ده کاته وه.

- نه خوښییه گوازاوه کان له ری سیکسه وه: ناماره کانی (کونگره ی نیشتمانی بو خو پاراستن له نه خوښییه گوازاوه کان له ری سیکسه وه) له سالی ۲۰۱۰، که سر به ناو هندی نه مریکیه بو به رهنگار بوونه وه ی نه خوښییه کان و خو پاراستن لیان؛ که تیکرای دیاریکردنی نوی فایروسی نایدز له نیوان نهو نیرانه ی نیربازی ده کهن به ریژه ی ۴۴ جار زیاتره به به راورد بهو پیوانه ی نهو کاره ناکه ن و به ریژه ی ۴۰ جار زیاتره به به راورد به ثافره ته ناسایه کان. هه روه ها تیکرای توو شبوون به نه خوښی (syphilis- سفسلس) سه ره تایو و پیشکه وتوو له نیوان پیانو و ژنانی هاوړه گه زیانمن زیاتر بووه به ریژه ی ۴۶ نه وه نده ی پیوانی که سانی ناسایو و ۷۱ نه وه نده ی ثافره تانی ناسایو.

- ناو هندی زالبوون به سر نه خوښییه کاندا (CDC) له پیڼگه ی خوی له توری نینته رنیت، هوښداری بلاو کرده وه و چه ندین زانیاری له سر هه وکردنی فایروسی جگهر خسته پروو، به پیی راپورتی ناو هنده که: نه وانه ی نیربازی ده کهن به راده یه کی زور مه ترسیو توو شبوونیان به هندی له نه خوښییه گوازاوه کان له ری سیکسه وه (STDs) هه یه، به هه وکردنی جگهر A و هه وکردنی B و فایروسی دابه زینی به رگری له ش (نایدز) و زه هری و سه یلان و کلامیدیا.

به پټی داتاكان، نزيكه ي ۱۵-۲۰% ي هم موو حاله ته كاني په تاي نوټي فايروسي هه وكردي جگه ر B له ويلايه ته يه كگرتووه كاندا، له نيو هاورپه گه زبازاندايه.

- تهن دروستي دهرووني: ناماري تهن دروستي دهرووني له هو له ندا (NEMESIS) نه وه ي دوو پات كروووه ته وه، كه كه ساني هاورپه گه زباز زياتر مه ترسي توو شبوونيان له سه ره به هه ژانه دهرووني به كان. هه روه ها بووني ناسه قامگيري ميزاج و دله راو كي ش له نيو هاورپه گه زبازاندا ده ستني شان كراوه، نه مه سه ره راي هه ژاني په يوه ست به ماده هه وشبه ره كانه وه.

(زانياريه كان له وتاره كه ي دكتور ناندرئ وه رگيراون).

له چواري مانگي ثابي سالي ۲۰۲۲، ويلايه ته يه كگرتووه كاني نه مريكا بلاو بوونه وه ي نه خو شبي دانكه (جدر ي) مه يموونه كاني راگه ياند و ولات كه وته بارودوخي له ناكاو وه. ده روژ پيش راگه ياندني دوخي له ناكاو، به ريوه به ري گشتي ري كخراوي تهن دروستي جيهاني (تيدروس نه دهانوم گيبريسوس) نه وه ي راگه ياندبوو، كه له ئيستادا نه خو شبيه كه، ته نيا له نيو نيربازان و فره ره گه زبازاندا بلاو بوونه ته وه.^(۱)

^(۱) حالة طوارئ عالمية بسبب جدر ي القروء.. ومنظمة الصحة تؤكد تركزه بين الرجال
المثليين: <https://shortur1.at/iqwS9>

له كوتايى ئهم به شه دا، ده بينين كۆمه ليكى زورى تويزينه وه و
 دانراوه زانستيه كان و وته و گه واهيه كانى پزيشكان، جهخت
 له وه ده كه نه وه، كه هاورپه گه زبازان تيكرپاي تووشبون به فايرۆسى
 لاوازيى بهرگرى (ئايدز) زياتر ده كه ن، ئه مه جگه له مادده
 هوشبهره كان و خواردنه وه كحوليه كان و جگهره كيستان، خه مۆكى
 و دلپراوكى و ناهاوسه نگى خوراكى و خوكوشتن و قه له وى،
 هه وكردى جگهر به جوړه جياوازه كانيه وه و چهندين نه خوشيى
 ترى گوازاراوه له پي پيوه ندى سيكسييه وه و جوړه جياوازه كانى
 شيرپه نجه و توندوتيزى و دابه زينى تيكرپاي ته مه ن به پيژيه كى
 بهرچاو. هه روه ها له هه مووى خراپتر ئه وه يه، كه ئه و نه خوشيانه بو
 كه سانى تر و به چهندين جوړ و شيوازي جياواز ده گوازيينه وه.⁽¹⁾

⁽¹⁾ سهرچاوه ي پيشوو، مه ترسييه ته ندروستيه كانى هاورپه گه زبازى.

مندالى هاورپه گه زبازان:

چهند ساليك بهر له ئيستا، كومه له كانى داکو كيكردن له هاورپه گه زبازى هه لمه تى فشاركردنيان راگه ياند و داوايان له ولاتان ده كرد ده ستكاريى ياسا و پيساكانيان بكهن بو داننان به مافه كانى هاورپه گه زبازان. دواى ئه وهى ئه وه يان بو هاته دى، دووباره ده نكيان بهرزبووه وه بو ئه وهى ريگه يان پيبدريت خيزان دروست بكهن و مندالدان به كرى بگرن، يان مندالى يه كيكيان له لايهن هاوسهره هاورپه گه زه كه يه وه به خيو بكرت. درووشمه كه يان برىتى بوو له:

(داواى ياسايه ك ده كه ين ريگه به هاورپه گه زبازان بدات خيزان پيكهينن).

درووشميكى وه ها بهر له چهند ده يه يه ك شتيكى نامو و ريزپه پر بو، بهر له وهى بيته ناو نيشانى سهره كى روظنامه به ناوبانگه كان، بوچى؟ چونكه هاوسهره هاورپه گه زبازه كان تواناي وه چه خستنه وه يان نيبه، ههر بويه ئه وان پتويستيان به ده رچه يه ك هه يه تا خويان له ياساكانى سرووشت بدزنه وه و بتوانن خيزان پيكهينن.

ئه گهر مروف بتوانيت خوئى له ياساكان بدزيتته وه و خيزان له دوو هاوسهرى نير، يان مئ پيكهينتت، ثايا ده توانيت به ره نگارى

ياساكانى دەرووناسى و كۆمەلناسى بېتتەو و مندالى تەندروست
و ەك خىزانى ئاسايى پەرورەردە بكات؟!

لە پىنگە ئەلىكترونييه كان و زۆرىنەى دەزگاكانى راگەياندن
ئەو دەخوئىتتەو، كە توژىنەو ەكان جەخت لەو دەكەنەو
جىاوازييه كى ئەوتۆ نىيە لە نىوان ئەو مندالانەى لە خىزانى
هاورە گەزدا گەورە دەبن لە گەل مندالانى ئاسايى، لە پرووى مەيلە
سىكسىيە كان و پىكەتەى سۆزداريان! بەلى، ئەمە قسەى
توژىنەو و لىكۆلینەو لۆبىيە كانى هاورە گەزبازانە لە
هەلمەتە كانيان و داواکردنى مافى پىكەتەى خىزان لە نىوان دوو
هاوسەرى هاورە گەزدا. پىت سەىر نەبىت، كە ئەو توژىنەوانە لە
گۆڤارە زانستىيە كاندا بلاوبكرىنەو، ئەگەر بىتو لۆبىيە كان
دەسەلاتى ناوەندە زانستىيە كان بگرنە دەست! بەلام حەقىقەت
شتىكى تر دەلەيت، ئەو، كە ئەوان نايانەوئەت تۆ ئەو بزانىت. بۆ
ئەم بابەتە گەواھىيى كەسىك لە كۆمەلگەى هاورە گەزبازىدا
و ەردە گرەن، تا بېتتە بەلگە بەسەر خويانەو و دواى ئەو لەو
بارەيەو گوى لە قسەى زانستىش دەگرەن.

(كاتى فاوست Katy Faust) خانمىكە لە خىزانىكى
هاورە گەزى دوو ئافرەت (دوو دايك)ى بى ياكوك گەورە بوو، لە
ئىستادا سەرپەرشتىيى هەلمەتەىك دەكات بۆ پاراستنى مندالان لە
هەمان ئەو چارەنوسەى خۆى تووشى بوو. لە يەكەىك لە دىيانە

ته له فزيوښيه كاندا له توږى هه والى ئوسترالى (ABC News) كاتيك له باره ي پوره ده كړدى منډال له لايه ن دوو هاوسه رى هاوړه گه زه وه ده دوت، ده لیت: نه وه ی جی سهر سوړمانه نه وه یه، كه كاتيك له بنچينه ی خيزان ده كولينه وه و باسى باوكايه تی و دايكايه تی ناكه ی، كومه لئاسان له سهر سى شت كوران:

یه كه میان: باوكه نابايول جییه كان نااسایى و ده سته بڅیرین، كات و داهاتيكی كه متر له پوره ده كړدى منډالدا خه رج ده كه ن و مه ترسى زیاتریان له سهر منډالان هه یه.

دووه م: له نه گه رى توو شبوونى منډال به هه ژانتيكى ده روونى خيزانى، وه ك له ده سته دانی یه كيك له باوك و دايكه هاوړه گه زه كه ی كاريگه رى گه وړه تر و دريژخايه نترى به سهره وه جیده هیلیت.

سييه م: كومه لئاسان له سهر نه وه يش كوكن، كه پياوان و نافره تان هه ر یه كتيكان به شيوازيكى جياواز په فتار له گه ل منډاله كانياندا ده كه ن.

تيستا، پرسپاره كه نه وه یه: ثایا بروات وایه كه نه مه به هوى نه و توږينه وانه وه یه، كه ده لیتن هیچ جياوازيه ك بوونى نییه، كه نمونه ی هه رپه مه كى بو توږينه وه كان هه لئابڅیرن، به لكو

دهرئ نجامه کاني له نمونې نه جيندای تايبه تي خوځانه وه
وهرده گرن؟

ليړه دا (کاتي) بابه ته که به ورده کاري زياتره وه شي ده کاته وه و
ده لیت: "که موکورې له و توږينه وانه دا هه يه، که بانگه شه ي
نه بووني جياوازي له نيوان په وروړده ي مندالاني ناسايي و
مندالاني خيزاني هاوړه گه زدا ده کهن و سه لميتر او و ساخته کاراني
نه و توږينه وانه خوځان دانيان به وده دا ناوه، به لام نه و شتانه له
ده زگا کاني راگه ياندندا باس ناکرين!"^(۱) هه وروها ده لیت: "نه و
مندالانه ي نمونې وهرگيراي توږينه وه کهن، که س گرنگيان پي
نادات و گوځيان لي ناگريت! که واته چو منداله کان وينه که
ده بينن؟! وه لامه که ي نه وه يه، که زورينه ي نمونې کاني
توږينه وه که له نه جيندکانيان و نافرته سپيپسته خاوه ن سامانه
زوره کان هه لېږدراون، که له جياتي مندالان وه لامې پرسياړه کاني
توږينه وه که يان داو ته وه".^(۲) بهم جوړه پروا به مندالان هينراوه، که
نه بووني باوک و دايک شتيکي ناساييه و خيزاني هاوړه گه زباز
خيزانتيکي سروشتيه و له و خيزانانه جياوازي نيه، که له باوک و
دايک پيکدين.

⁽¹⁾ Q&A: Faust, Di Natale disagree on research into same-sex parenting: <https://shorturl.at/gPSU9>

⁽²⁾ Same-sex parenting: What does the science really say? | Katy Faust: <https://shorturl.at/CLMQS>

با گوځ له گه واهيى كور و كچانى پنگه يشتوو بگرين، كه له خيزانى هاورپه گه زبازى باوك و دايكى هه مان په گه ز گه وره بوون.

پروفيسور (روډيډرت لوپيز Roberto Lopez) له زانكوى كاليفورنيا، له خيزانيكى دوو ئافره تى هاورپه گه زبازدا گه وره بووه، له يه كيك له ديمانه كانيدا له گه ل (MRC TV) ي ئه مريكيدا وه لامى ئه م پرسپاره ده داته وه، كه چوڼ له خيزانيكى هاورپه گه زدا گه وره بوويست و ئيستاستا بوويته ته پياوځي ته واو و هاوسه رگيريشت كردووه و مندا لته هه يه؟ له وه لامدا ده لیت: "وه ك كه سيكي هاورپه گه زباز ههستم كرد شتيكي هه له له ژياندا هه يه و زور له خوځم ده كه م، تا بتوانم ئه نجامى بدهم، يه كانگير نه بوو له گه ل ئه وه ي ههستم پي ده كرد. كاتيک ته مه ني هه رزه كاريم تپه پړاند و پيم خسته ته مه ني بيست سالييه وه، وام دانا، كه منيش هاورپه گه زبازم، ياخود ده مه ویت بېم؛ بويه پتويسته په يوه ندى له گه ل پياواندا دابنيم، به لام به رده وام ههستم ده كرد شتيكي نامو و هه له هه يه. به گوځره ي ئه وه ي كوځمه لگه به سه رتدا ده يسه پښت، ههست ده كه يت بو هاورپه گه زبازان توځينه ره، يان له بهر ئه وه بووه، كه خوځم وه ك خوځم قه بوول نه كردووه. پاشان گه يشته ئه وېر وايه ي ئه وه ي من ههستى پي ده كه م شتيكي تايه ته به خوځم، دواى ئه وه هاوسه ره كه مم بينى و خوځم ويست".⁽¹⁾

(1) Man Raised by Two Lesbians Speaks Out Against Gay Marriage, Adoption: <https://shorturl.at/bksvl>

لوپېز خېزانى هاورپه گه ز به په يوه ندى كويلايه تى وه سف ده كات، كه تيدا ههردوو لاړلى گه وړه ده بېنن و مندالېك (كويله يه ك) ده كړن بو تير كړدى نارووه كانيان.

بارودوخى پروفيسور لوپېز تاكه بارودوخ نيه و گه واهييه كه يه كيكه له ده يان گه واهى، كه تا نه مېړه وركه وتوون. له سالى ۲۰۱۶ د كتيبى: مندالان له خېزانى هاورپه گه زبازدا قوربانى باوكايه تى و داى كايه تين:

Jephthah's Children: The Innocent Casualties of) Same-sex parenting (گه واهيى هفتا كه سى پېگه يشتووى تومار كړدووه، كه زوربه ي چيروكه كان ناخه ژين و تراژيدين؛ له نيونو و چيروكه نه دا چيروكى دوو دانره كه ي كتيبېه كه يه، يه كه ميان پروفيسور لوپېز و نه وى تريان (بريتنى كلين Brittany Klein)، كه به هه مان شيو له خېزانى كى هاورپه گه زى دوو نافرته دا گه وړه بووه.

ده باره ي كتيبېه كه كلين ده لېت: "ده مانه وېت نه م كتيبېه وه لامېك بېت بو بانگه شه كارانى زانسته كومه لايه تيبه كان، كه گرفتېك له بوونى دوو باوكى هاورپه گه زدا نابېنن و پېسانوايه هاوشيوه ي باوك و داىكه. ده مانه وېت بلېين: نه خېر! مندالانېش مافيان هيه و پتويستيان به بوونى باوك و داىك هيه. نه وان به م جوړه له داىك بوون، هه ر بويه، نه گه ر ده ته وېت پاساوى (به م جوړه

له دايك بووين) بكه يته بيانوو، ئهوا ليگه رى سهره تا به مندا له كه دهست پى بكه ين، كه به لى بهم جوړه له دايك بووه (له باوك و دايكىكى".^(۱)

بىباوكى:

گوفارى (خيزان و هاوسهرى) له سالى ۲۰۱۰ توژينه وه كه بىلاو كړدووه ته وه، له دهر نه نجامه كانيدا هاتووه، كه: خيزانه هاورپه گه زه كان، نه گهر ههردووكيان نير بن، نهوا يه كيكيان پولى مى (دايك) ده گيريت، به لام نه گهر ههردووكيان مى بن؛ هيچ كاميكيان پولى نير (باوك) نابين. بهم جوړه مندا له كه خو شه ويستى بؤ دوو دايك ده بيت له برى دايكىكى، به لام پولى باوك له هاوكيشه كه دا ونه. گرفت له مه دا چيه؟ له نه بوونى باوكدا چى ده گوزهريت؟

به گوږه ي توژينه وه كه، باوك زور پولى هه يه، كه هيچ كه س ناتوانيت له برى نه و نه نجاميان بدات.^(۲)

(1) Jephthah's Children: The Innocent Casualties of same-Sex parenting: shorturl.at/gstY1

(۲) في هذا المقال تم ذكر الدراسة المشار إليها: <https://shorturl.at/gPRZO>

سەرئەنجام:

لايەنە تاريكه كەي ژيانى ھاورەگەزبازان بەردەوام خۆى نیشان دەدات، ئەمە سەرەپاي ھەموو ئەو ھەول و تەقەللایەى لایەنگرانى بۆشاردنەوى دەیدەن، پوژ لە دواى پوژ مروڤايەتى گرفتارى خراپەى زیاتر دەکەن، ئایا ئەمە كۆتایی دیت؟!

باسەكە لە شەستەكانى سەدەى راپردوووە دەستى پى كرد، بە دەرھێنانى ھاورەگەزبازى لە رېبەرى ئامارى ھەژانە دەروونییەكان لە سالى ۱۹۷۳دا، بەلام پوژانە دەنگەكان بەرزتر و داواكارییەكان زیاتر دەبن بۆ گوڤىنى یاساكان و دارشتنى یاسای نوێ. لە ئوستراليا، نەیارانى بەیاساکردنى ھاوسەرگىرى ھاورەگەزبازان داوا دەکەن رىيان پى بدریت ھاوسەرگىرى لەگەل منداڵەكانى خۆياندا بکەن، دەلین: "تیمەیش ھەمان دروشمى ھاورەگەزبازان بەکار دەھێنین، بەوہى ھەموو جۆرەكانى خۆشەويستى وەكو یەك وان، منیش دەمەویت ھاوسەرگىرى لەگەل منداڵەكەى خۆمدا بکەم!"

كەسێكى تر دەلێت: "ئەگەر بازنەى مافى ھاوسەرگىرى فراوان دەكریت، ئەى بۆچى فرەژنى ناگریتەوہ؟ بۆچى سىكسكردن لەگەل ئازەلندا ناگریتەوہ؟ ئەم رینگەيە بەكۆيان دەگەيەنیت!"

پياوه که خالیکى گرنګ و جه وهه رى وروژاندووه! فره ژنى باوترين جوړى هاوسه رگيريه به دريژايى ميژوو، تهنانت (پيکهاتهى توپکاري و فسيولوجي پياو) شياوه بو فره ژنى، ههروه ک زاناي زينده وهه رزاني (ده يقيد باراش David Barash) له توژينه وه کهيدا جه ختى له سهر ده کاته وه.⁽¹⁾ که چى کو مه لگه خوړناو ابيه کان ياسا گه ليکيان چه سپاندووه، که ريگري ده کات له (ئازادى نه نجامدانى هم چالاکيه سروشتيه له ديدى زانسته کاني نه سرپوځولجيدا) تهنانت، نه گهر به ره زامه نديى هه موو لايه نه کانيش بيت، که هه موو لايه نه کانيش که ساني پيگه يشتون!

وادياره ياسا مرويه کان ده يانه ویت به پيچه وانهى ياسا کاني سروشته وه کار بکن، نياا نه مه ياخي بونه له برياره کاني به ديپينه ر؟ نه گهر هاوړه گه زبازى به راستى مافيکه له مافه کاني مروځ - ههروه ک بانگه شهى بو ده کن - و رهفتاريکى ناسايه و له نازه لانداهيه و مروځه کانيش له سهرده ميکى کونه وه نه نجامى ده دن، که واته چ گرفتیک له وهده هيه، که زورينهى مروځه کان نه نجامى بدنه؟ نياا نيتمه ئازادين له وهى ره وايه تى بدنه به رهفتاريک، که نه گهر بيته رهفتاريکى گشتى، نه و ژمارهى مروځ ورده ورده کم ده بيته وه، تا له کوتاييدا ده گهينه کوتايى ره گهزى

⁽¹⁾ People Are polygynous: <https://shorturl.at/agZ68>

مړؤځايه تي؟! تايما مافي ته وه مان هه يه، نازاري څومان بده ين و نه وه ي تايينده له ناو بيه ين؟! نه م پيدا گرييه ي څورئاوا له سهر هاوړه گه زبازي و پرفتاره لادهره كان نامازه يه كي پروون و پاشكاوه له سهر نه وه ي، كه كومه لگه ي څورئاوايې گرنكي به مانه وه ي تايينده و مړؤځايه تي نادات.

﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ الَّذِي مِّنْ قَبْلِكُمْ وَيَتَّوْبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ (٦) وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتَّوْبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا ﴿٧﴾ يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وِجْلَ الْإِنْسَانِ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ (النساء: ٢٦ - ٢٨)

واته: "خودا ده يه ویت حوکه کانی حه لال و حهرامتان بو پروون بکاته وه و شاره زای پړوشوین و پړه وشت و یاسای نه و پیغه مبه رانه تان بکات، که بهر له ټپوه هه بوون، وه کو ئیبراهیم و ئیسماعیل. هه روه ها ده يه ویت له گونا هتان خوش بییت و ته وه تان لی قه بوول بکات و ده يه ویت بتان خاته سهر پړیگه يه ک، که نه نجامه که ي به ختیاړی و سهر به رزی هه ردوو دنیا بییت. خودا زانایه و کاره کانی پر حیکه تن.. خودا ده يه ویت پړیگه ي راستان پیشان بدات و له گونا هتان خوش بییت. نه و گونا هباره له خودا ترسانه یش، که دواي ثاره زووی نه فس که وتوون، ده يانه ویت دواي نه وان بکه ون و پړیگه ي چه وت بگرن و به ته واوی له پړیگه ي راست

لابدہن و تووشی سزای پوژی جہزا بین.. خودا دہیہ ویت باری سہر
 شانتان سووک بکات بہ دامہ زراندنی یاسای ہاوسہ رگیری و
 جیگیرکردنی خیزان بہ جوړیکی تہوتو، کہ دووربن لہ خراپہ.
 بہ راستی ئینسان لاواز و کہ متوانا دروستکراوہ، تہ گہر حوکمہ کان
 سووک نہ بن پیی ہہ لناگیرین".

چەسپاندنى ھاورەگەزبازى.. لە سەكۆى سىدارەوۋە بەرەو بەلگەنامەى ھاوسەرگىرى

(چالاكىيە ھاورەگەزبازىيە كان لە كوشتن خراپترن و سووكايەتى تىياندا بە ئەندازەيەكى ئەوتۆيە، كە خۆى جۆرىكە لە سزا، چىژوەرگرتن لەو كارانە بارودۆخە كە بەرەو خراپتر دەبات).

(قەشە جۆن كرىسۆستۆم، لەسەدەى چوارەمى زايىنى)

لە ۷ى حوزەيرانى سالى ۱۹۵۴ كۆمەلگەى زانستى لە بەرىتانيا بە ھەوالى مردنى زاناي بىركارى (ئالان تۆرىنگ) راچلەكى، كە بەھۆى سىيۆىكى ژەھراوى بە ژەھرى سىيانىد مرد. ئەگەر ھەيە خۆى كوشتبىت، بەلام چۆن دەگونجىت كەسى، كە خاوەنى ھەموو ئەو دەستكەوتانە بىت، بەم جۆرە كۆتايى بە ژيانى خۆى بەيىنىت؟! وردەكارىيەك لە چىرۆكە كەدا ھەيە، كە ھەموو شتىك پروون دەكاتەو.

ئەو پياوھ نىرباز بوو! تا ئەم دوايىيانەيش، پاشاھەى فىترەت لە پەيوەندىيە سىكسىيە كاندا لە ئەوروپادا ھەر مابوو، ھاورەگەزبازى

کارىکى بيزراو بوو؛ له سالى ۱۹۵۲ تورينگ به تۆمه تى نه جامدانى کارى هاورپه گه زبازى دادگايى کرا، دادگا سه رپشكى کرد له نيوان خه ساندن، يان زيندانى کردن، به لام به رگه ي خه ساندنى نه گرت و دواى دوو سال له وه رگرتنى چاره سه رى کيميايى مرد، که گومانى زور نه وه يه خوى کوشتييت.

به لام دواى نزىکه ي هفتا سال، ئىستا هاوکيشه که گورپاوه، ره وتى هاورپه گه زبازان دزه ي کردووه ته نيو جو مگه کانى کۆمه لگه وه له نه وروپادا، تا نه و نه دازه يه ي به ريتانيا برپاريدا ويته ي تورينگ بخاته سه ر دراوه که ي، وه ک جورىک له داواى ليبور دنکردن. به م جوړه ديارترين چيروکى هاورپه گه زبازى له خوړئاوادا داخرا. به لام چون به م ماوه که مه توانييان خويان له به ند و باره ئايينى و کۆمه لايه تيبه کان پرگار بکه ن، که به دريژايى سه ده کانى ده سه لاتى مه سيحييه ت له نه وروپادا به دوايانه وه بوو؟ چى وای کرد تورينگ دواى هفتا سال له مردنى، له تاوانباريکه وه بيته ئايکونىکى نيشتمانى؟ چون کۆمه لگه ي هاورپه گه زباز توانييان نه م هه ژموونه به ده ست به يتن؟!

بەر لە پەلکەزېرىنە:

مەسیحییەت لە ئەوروپادا لە سەدەکانى سەرهەتایەوه،
 ھەلۆیستەکەى بریتییه لە ڕەتکردنەوهى ھاورەگەزبازى، ھەرۆک
 زانای لاھووت (کۆینتس تەرتلیان) دەئیت: "پێناییه کانى (پۆلۆس)
 جەختیان لەوه کردووەتەوه، کە ھاورەگەزبازى گۆرینی فیتەرتى
 مەروفايەتییه، کە خودا لەسەرى بەدىیە ھێناون و گرفتاربوونى
 مەروفايەتى بەم ئاکارە، بەلا و سزایەکی خودایى بوو بۆ سەر
 بپەرستان".^(۱)

لە قۆناغیکدا، (تۆماس ئەکوینى) ی فەیلەسووف بۆچوونى وا
 بوو، کە: (دەکریت خواستەکانى مەروفا لە خواستە سروشتییە
 ڕەوشتییە بەھایەکان لادەن، تەنانت ئەگەر ئامانجیان چاکەیش
 بێت، پێگەىەکی وێرانکەر بەرەو ئەو چاکە بانگەشەبۆکراوە
 دەدۆزیتەوه).^(۲)

تەنانت مەزھەبى پرۆتستانی پۆشنگەریش ھیچ کات لەگەڵ
 مەیلە ھاورەگەزبازیەکاندا کۆک نەبوو، ئەوەتا پێشەواى

(1) Robert, A. and Donaldson, J. eds. 1885-1896. Ante-Nicene Fathers, 10 vols. Buffalo, NY: Christian Literature

(2) SUMMA THEOLOGICA: The natural law (prima Secundae partis, Q. 94).

يەكەمى پرۆتستانتى (مارتن لۇسەر) دەلێت: "خراپە كارىيەكەى گەلى لوط بېيۆنە بوو، دوور بوو لە ھەرچى سۆز و خواستى سروشتىيەو، كە خودا مەرقى لەسەر بەدەيھتەناو، كە بەپىي ئەو نىر سۆز و ئارەزووى بەرانبەر بە مەھە. ھەر وەھا جەختى لەو كەردووەتەو، كە: "ئەوانەى لە ھاورەگەزبازىدا نوقم بوون، شەيتان لەخشتەى بردوون و پروناكىي وىستى سروشتىي لە دەروونياندا كوژاندووەتەو، ھەمووئىشى—بەھۆى نەترسانيان لە خودا و دەرچوون لە ياساكانى".⁽¹⁾

لە دەرئەنجامى ئەم مىراتە لاھووتىيە، زۆربەى لاھووتى و تايەفە مەسيحييەكان، پەفتارى ھاورەگەزبازى بە بېرەوشتى و تاوانىكى شياو بە سزا دەبينن.⁽²⁾

بەم جۆرە پەتەكردنەو ھاورەگەزبازى لە پرووى پەوشتىيەو گۆرا بۆ سزاي ياساي، بەتايەت لە بەريتانيادا، كە ھاورەگەزبازىي وەك تاوانىكى قىزەونى ئەوتۆ لە قەلەم دا، كە شياوى لىخۆشبوون نىيە.

تەنانەت سزاي ھاورەگەزبازى لە ئینگلتەرا لە سەردەمى ھينىرى پېنجەمدا لەسەدارەدان بوو، ئەو سزايەيش لە بەريتانيادا

⁽¹⁾ Plass, Ewald Martin. What Luther Says: An Anthology, Volume 1, 1959. P. 134.

⁽²⁾ Pavao, paul F. "Homosexuality Quotes". Christian History for Everyman. Paul F. pavao. Retrieved 30 November 2020.

به رده وام بوو، تا کۆتایی سه دهی نۆزده یه م، ته نانه ت له سالی
 ۱۸۸۵دا په رله مان سزای بۆ دیاری کرد؛ سزا که یش به گشتی له
 به ریتانیاه بۆ نه وروپا گوازیه وه. له ماده دهی ۱۷۵ی یاسای
 سزادانی نه لانی دا، سزای هاورپه گهزبازان به زیندانی و بیبه شکردن
 له مافه مه ده نییه کان دیاری کراوه.^(۱)

⁽¹⁾ Gay Rights Movement. <https://shorturl.at/aiP19>

کۆمه لگه ی هاورپه گه زبازان:

تا کۆتایی سه ده ی نۆزده یه م، هیچ بزوتنه وه یه کی کۆمه لایه تیهان نییه، که دا کۆکییان له مافی هاورپه گه زبازان کردبیت، چونکه هه موویان ده یانزانی هاورپه گه زبازی لادانه و ده رچوونه له یاسا سروشتیه کان. یه که مین بزوتنه وه ی دا کۆکیکردن له هاورپه گه زبازی له گه ل دامه زرانی لیژنه ی زانستی مرو فایه تی، له سه ر ده ستی (ماگنۆش هی رسفیلد) له به رلین سه ری هه لدا، که هۆکار بوو بۆ پیدانی مافی هه لباردن به هاورپه گه زبازان.

سه رباری ئه وه یش، لیژنه که له چه ندین چالاکی به ره ودان به هاورپه گه زبازیدا به شداری کرد، ئه مه یش له پرسی بلاو کردنه وه ی چه ندین به ره هم، که بانگه شه یان بۆ ئازادی سیکیسی ده کرد. ئه مه جگه له پشتگیریکردن له گردبوونه وه ی هاورپه گه زبازان، که به چه ندین شیواز پشتگیریی لئێ کرا بۆ گۆرینی یاسا له ئه لمانیا و هۆلندا و نه مسادا. دوا ی ته نیا چاره که سه ده یه ک، لیژنه که نزیکه ی ۲۵ لیژنه ی لاوه کیی بۆ پشتگیریکردن له هاورپه گه زبازان له چه ندین ولاتی ئه وروپیدا دروستکرد.

له لایه کی تریشه وه، (په یهانگای زانسته سیکیسیه کان) ی له

ئه لمانيا دامه زرانده، كه چهند ناوه نديكي تری به دوا دا هات، له وانه
(په يمانگای كينزى بۆ تووژينه وه سيكسييه كان و جيندهر و
وه چه خستنه وه) له ويلايه ته يه كگرتوه كاندا.

ئه و ناوه ندانه هه لمه تيكي جيهانييان راگه ياند به ناو نيشانى
(چاكسازى سيكسى) له كوڤنھاگن. ئه گهرچى له په كخستنى
ماده دى ۱۷۵ دا سهركه وتوو نه بوون، به لام توانييان ئازاديه كى
زۆر بۆ هاورپه گه زبازان له ئه لمانيا دا فه راهم بكن. ههروه ها
سهره پاي كارايى ياساى ۱۷۵، كه چى كار به دهستان له گه ل
كوڤونه وهى شه وانهى هاورپه گه زبازاندا بى كاردانه وه بوون.
هه ندى ده لىن ژماره ي يانه و گوڤاره كانى هاورپه گه زبازان له
بيسته كانى سه دهى رابردوودا، زياتر بوو له هه موو ئه وانهى دواى
شه ش دهيه له شارى نيويۆركدا په يدا بوون.

به لام له گه ل گرته ده ستى ده سه لات له لايه ن نازيهه كانه وه،
دووباره پرسه كان گه پترانه وه سهر شىوازى جارن، ئه مه يش دواى
سووتاندى (په يمانگای هيرسفيلد) و كارا كرده وهى ماده دى ۱۷۵.

به لام بزوتنه وهى كوومه لايه تى هاورپه گه زبازان له چهند
لايه نيكي تره وه هه ژموونى خويان چه سپاند، به تاييه ت دواى
كو تاييهاتنى دووهم جهنگى جيهانى و لادانى نازيهه كان له ته واوى
ديمه نه كه دا، ههر له ناوه راستى سه دهى بيستم و له ئاستيكي

جیهانیدا، ریکخراوه داکۆکیکه ره کان له هاورپه گه زبازی به شپوهیه کی بهرچاو زیادیان کرد.

له وانه (ناوهندی پۆشنپیری و خوشگوزهرانی)، که له سالی ۱۹۴۶ دا له شاری ئەمستردام دامه زرا بو داکۆکیکردن له هاورپه گه زبازی و به دهسته پێنانی هاوسۆزی کۆمه لگه بۆیان؛ ههروه ها ریکخراوی (متاشین) بو نیربازان، که له سالی ۱۹۵۰ دامه زرا و له تهواوی لۆس ئەنجلۆس و ویلایه ته یه کگرتووه کاندایانگه شهی بو هاورپه گه زبازی ده کرد، له سه ره رپه وهی ئەو، ریکخراوی هاورپه گه زبازی (بیلیتس) له سان فرانسیسکو له سالی ۱۹۵۵ دامه زرا بو به دهسته پێنانی پشتگیری کۆمه لگه یی بو کۆمه لگه ی هاورپه گه زبازان.^(۱)

سه رباری ئەوه، ویلایه ته یه کگرتووه کان ده ورپه کی نیشتمانیی بو هاورپه گه زبازان به خۆیه وه بینى. ئەم ده ورپه له سالی ۱۹۵۸ دا برپاری دادگای به دهسته پێنا، که رینگه ی ده دا نووسراوه کانیان له رپى خزمه تگوزاریی پۆسته وه بنێرن. به ره له وه به سالییک، به دیاریکراوی له به ریتانیا، که له هه موو ولاتانی تری ئەوروپی توندتر بوو به رانه ره به هاورپه گه زبازی؛ لیژنه یه ک به سه ره کردایه تی

⁽¹⁾ Harry Hay, Early proponent of Gay Rightsm Dies at 90: The New York Times.

(سیر جورن وولفندن) پیکهات، که راپورتیکی دهکرد و تیدا داوای ده کرد ههرچی سزای یاسایی هیه له سهر په یوه نډیه سیکیسیه کان لایدریت، که له نیو کهسانی بالغدا به شیوه یه کی ناره زوومنداننه نه نجام ده دریت. دواي تهنیا یه ک ده یه، په رله مان نهو برپاره ی خسته بواری جیبه جیکردنه وه و هه موو سزایه کی له سهر په فتاری هاورپه گهزبازی له نیوان کهسانی بالغدا، که بیست و یه ک سال، یان گه ورتنه هلگرت.. پاشان له سالی ۱۹۹۴ دا نهو تهمنه کهم کرایه وه بو هه ژده سال، پاشان له سالی ۲۰۰۱ دا بو شانزه سال کهم کرایه وه.^(۱)

له و کاته وه، بزووتنه وه ی مافی هاورپه گهزبازان ده سستی کردو وه به سه پانډنی نه جیندا تاییه ته کانی له نازادییه دروینه که یدا، به تاییه ته له نهو روپای خوړتاوا و ویلايه ته یه کگرتووه کاندا. ده کريت دیارترین پرووداو له میژووی کومه لگه ی هاورپه گهزبازیدا له ویلايه ته یه کگرتووه کاندا بوو بیت، به دیاریکراوی له کاترمیره سهره تاکانی به ره به یانی پوژی ۲۸ ی حوزه یرانی ۱۹۶۹ دا، کاتیک پولیسی نیویورک هلیکوتایه سهر یانه ی (ستونوول Stonewall Inn) تاییه ته به هاورپه گهزبازان وگیره شیوینی زوری بو ماوه ی چند شه ویک لیکه وته وه، که هاورپه گهزبازان به شوړشی ده رگا که ره وه ی داده نین. ههر بویه سالانه له گه ل هاتنی مانگی

⁽¹⁾ Wolfenden Report: shorturl.at/cHJM9

حوزه‌یراندا، له ژێر ناوێشانانی مانگی فه‌خر و شانازیی ئاهه‌نگ ده‌گیرن.⁽¹⁾

له‌ ده‌رئه‌نجامی ئهم پروداوه‌دا، له‌ هه‌فتاكان و هه‌شتاكاندا، ب‌لاوبوونه‌وه‌ی به‌رب‌لاوی پ‌ی‌ك‌خراوه‌ سیاسیه‌ی كانی هاو‌په‌ گه‌ زبازانی له‌ شوێنه‌ جیاوازه‌ كانی جیهانی خۆرئاوا ویدا لی‌كه‌وته‌وه‌. چالاكوانه‌ هاو‌په‌ گه‌ زبازه‌ كان له‌ ویلایه‌ته‌یه‌ ك‌گرتووه‌ كاندا دزه‌یان كرده‌ نیو هه‌موو جومگه‌ سه‌ره‌كیه‌یه‌ كانه‌وه‌، بۆ نموونه‌: حیزبی دیموكراته‌ كان له‌ به‌رنامه‌ی هه‌لب‌ژاردنی سالی 1980دا پ‌شت‌گیریی خۆیان بۆ هاو‌په‌ گه‌ زبازان دووپات كرده‌وه‌ و بووه‌ هۆی ئه‌وه‌ی چه‌ندین په‌له‌وپایه‌ی سیاسی له‌ ویلایه‌ته‌یه‌ ك‌گرتووه‌ كاندا وه‌رب‌گرن، وه‌ك (جیری دیگ‌ریك، نانس‌ی و ویش‌ل). هه‌روه‌ها چالاكوانی ئه‌مریکایی هاو‌په‌ گه‌ زباز (هارقی می‌ل‌ك) وه‌ك ئه‌ندامی ئه‌نجوومه‌نی سه‌ره‌په‌رشتیاران له‌ سان فرانسیس‌كو‌دا هه‌لب‌ژێردرا، (جیری ستۆدز)یش بوو به‌یه‌كه‌مین ئه‌ندامی هاو‌په‌ گه‌ زباز له‌ نیو كۆنگ‌ریس‌دا، له‌ سالی 1983. هه‌روه‌ها (تامی بالدوین) له‌ ویلایه‌تی ویس‌كونسن بوو به‌یه‌كه‌مین ژنه‌ سیاسه‌توانی هاو‌په‌ گه‌ زباز، كه‌ له‌ ئه‌نجوومه‌نی نوێنه‌رانی ئه‌مریکا‌دا له‌ سالی 1998 و بۆ ئه‌نجوومه‌نی پیران له‌ سالی 2012دا هه‌لب‌ژێردرا. له‌ سالی 2009دا ژنه‌ هاو‌په‌ گه‌ زباز (ئهنیس پار‌كه‌ر) بوو به‌ سه‌رۆکی شاره‌وانیی

⁽¹⁾ Annise parker: <https://shorturl.at/eGPY0>

شارى ھىوستن، دواترىش برىارى دادگاي بالاي ئەمىرىكى بۆ سالى
 ۲۰۱۵ ئەلقەى كۆتايى بۆ زنجىرەى بزوتنەو كۆمەلايەتى و
 سىياسىيەكانى كۆمەلگەى ھاورەگەزبازان دانا، بە داننان بە مافى
 ياسايى ھاوسەرگىرىيى ھاورەگەزبازان، كە بەم پىرپارە،
 ھاورەگەزبازى تاوانى سەردەمەكان؛ لە سەكۆى سىدارەو ھىنرايە
 خوارەو بۆ چەسپاندنى لە بەلگەنامەى ھاوسەرگىرىدا، تەنبا لە
 ماوہى يەك سەدەدا!

دەتوانىت پەى بەو گۆرپانكارىيە گەورە و راستەقىنەيە بېيەت
 كە بەسەر دىدى خۆرئاوايىدا ھاتوۋە بەرانبەر بە ھاورەگەزبازى؛ لە
 تاوانىكەو، كە شىاوى كوشتن بىت بۆ مافىك، كە ئەجىنداي
 سىياسى و راگەياندن بەسەر ھەمواندا فەرزى دەكەن. ئەم
 گۆرپانكارىيە لەبنەرەتدا سىياسى و راگەياندنكارى نەبوو ھىندەى
 ئەوہى گۆرپانكارىيەكى ھەزرى بوو، كە مەبەستمان لىيى ئەو
 گۆرپانكارىيانەى دواى شۆرشى پىشەسازى لە فەرەنسادا بەسەر
 ئەوروپادا ھاتن، كە بەتەواوہتى خۇيان لە دەسەلاتى ئايىن پزگار
 كرد و چوونە ژىر ھەژموونى عەقلى مۆيى و ئارەزوو
 تاكەكەسىيەكانەو، يان بە گوزارشتىكى كورتتر (لە بەرژەوہندىي
 مۆدېرنەدا).

لەوانەيە پىناسەيەكى وردمان نەبىت بۆ مۆدېرنە وەك وشە،
 ھەرۋەھا دەكرىت مۆزوويەكى ديارىكراومان نەبىت، كە تىيدا

تاوانيوه تى هه ژموونى خوى به سهر شته كاندا بسه پيښت، چونكه
 نهم هه ژموونه به شيويه كى پله به نند و خوځرد پرويداوه؛
 هاوشيوه كوتنى پوله كانى دۆمينه، كه نه گهر هيزيك
 يه كتيكان بخات، نه وه هه موويان به دوايدا ده كه ون. بو تتيگه يشتن
 له م باسه پتويسته باسى نه و بنچينه فله سه فييانه بكه ين، كه
 مۆدپرنه يان له سهر دامه زراوه و بۆمان پروون ده كاته وه چۆن نهم
 گۆرپانكارى به ميژووييه له كاروانى هاورپه گهزبازيدا پرويداوه، كه
 يه كه مين بنچينه ي برىتيه له گۆراني بهرده وام.

مۆدپرنه ي خۆرئاوايى نموونه يه كى جياوازترى له نموونه ي
 ئايىنى پيشكهش كرد، كه نه گۆره كان و بيروباوه پى گۆرى بو
 گۆرپانكارى له هه موو شتيكدا، ههروهك ميژوونووس (ئارنيس
 رينان) ده لپت: "مۆدپرنه گۆرپانكارى خسته جى جه وههر و
 ناوه پۆكه وه و پژه يى خسته جى په هاوه و جووله ي له جى
 وهستان دانا، تا واى لى هات گهردوونى نو - به گوزارشتى
 توماس هيكسلى - بو به گهردوونى نابهرده وام و ناجيگير".^(۱)
 نه مەيش كاريگه رى له سهر دامه زراوه ي خيزان و هاوسه رگيرى
 پۆله سيكسييه كان دروست كرد. كاتيک په ها ده پرووخيترى و
 هه موو شتيك ده بپسته پژه يى، نه وا مه يل و خواسته
 هاورپه گهزبازيه كان ده بنه شتگه لى كى ره وا و داکۆكى لى كراو و

^(۱) العقل الحضاري العربي، العدد ۵۱، عام (۱۹۸۹م)، ص (۸۰-۸۱)

ماڤى بوون و دهركه وتنيان وهك ههر خواستىكى ترى سروشتى ده بىت. ئهم بنه ما مۆدېرنه سهره تاييه، نه يده توانى هاوكارىي هاورپه گهزبازان بكات، نه گهر بنچينه يه كى فله لسه فى نه بوايه، كه برىتپيه له (دامالينى پىروزييه كان).

كه واته هيچ شتىك پىروژ نيه، دواى ئه وهى حوكمى ئاينى له نه وروپادا كهوت و مروژ ده سه لاتى شته كانى گرته ده ست، بهم شپوهيه تاكه پىروژى له جيهانى مۆدېرنه ي خورئاواييدا نه وه بوو، كه له نه مېرووه هيچ شتىك پىروژ نيه، چونكه له پىروزييه كاندا پتوهري كون به دى ده كات، كه له سهرده مانى كؤندا په پره و كراون و له گه ل سهرده مى به خودادانانى مروژدا نايه نه وه؛ ئه مه هه مان نه و قسه يديه، كه فله يله سووفى ئه لمانى (يؤرگن هاپه رماس) باسى ده كات به وهى، كه سهرده مى نوئ بازنه ي به ها تاييه ته كانى زانست و ره وشت و هونه رى سنووردار كردووه، به وپتپيه ي گفتوگوؤ زانستپيه كان و توؤژينه وه ره وشتى و ياساييه كان و به ره مه پتپاننى هونه رى بوونه ته كارى پسپؤران.

بهم شپوهيه خه لك ماڤى ئه وه يان نيه به پشتبه ستن به بىروباوه رى ئاينىيان برپار له سهر نه وه بدن، كه چى ره وشتپيه و چى نا، به لكو پتپويسته ئهم حوكمه بو كه سانى پسپؤر ليگه رپين. ههر بؤيه بانگه شه ي سه لماندننى ره سه نپى هاورپه گهزبازى له پرووى

بايولژجى و ميژووييه وه له ناوړه نده زانستيه كانه وه پيدا بوه،
چونكه پسيپوران له بواره دا هاوشيوه پړه وشت قسه يان د پروات!
له جيهانى موديرنه دا هرچى نه ريت و سروشتى مروقه كانه،
ته نانه ت ئايين و پړه وشتيان و هرچى پيروزيه كيان هه بوو
له ده ستيان دا، پيروزيه كى تر جى گرتونه ته وه، ئه وېش گوتارى
زانستيه، كه په ناي د بريته بهر؛ به وپييه ده سه لاتيكي پړه وشتيه
و له سهروى ئايينه وهيه.

له پيناو هه موو نه وانه دا، گرنگى دامه زراندى هزرى له
كومه لگه مسولانه كاندا دهرده كه وېت، كه پتويسته له ده وري ياسا
و ريسا پيروزه نه گوړه كاني خودا دا بخوولينه وه، هيچ
گوړانكاريه كيان به سهردا نه يه ت و پيروزيان له بهر دانه مالريت؛
له م پړه وه ده قه كاني قورئان و فهرمووده نه گوړن و شياوى
گوړان نين.

نه گهر گوړانكاري له ئايين و گالته كردن و ده ستكار ي كردنى
ياسا و ريسا خوداييه كان نه بوايه، به هيچ جوړيك نه وروپا
نه ده خليسكايه نيو زه لكاوى هاوړه گه زبازيه وه، پينه كردنى
شهر يعه تى مه سىحى به پړوى موديرنه به هيچ جوړيك جه سته
ئايين پوخته ناكاته وه، په روه ردگار راستى فهرمووه: ﴿قُلْ يٰٓاَهْلَ

أَلِكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا
وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ (المائدة: ٧٧)

واته: "پييان بلى: نهى كيتابييه كان! به ناحق زياده رهوى له
تاييني خوتاندا مه كه ن و مه كه ونه شويني تاره زوى نه فسى
كومه لىك، كه له مه و بهر گومرا بوون و گه لىك خه لكيشيان گومرا
كرد و له ريگه ي راست و په وان لاياندا بوو".

کاره سات له سیبه ردا.. جیهانی نهیانی خیزانه هاورپه گه زبازه کان

گه و جاندنیکى به نه نقه ست، گومرا کردنیکى به مه به ست،
شاردنه وهى راستیه کان، یاری کردن به دهرئه نجامى توژیژنه وه کان.
ئه مهیه پوخته ی سروشتی خیزانه هاورپه گه زبازه کان.

هه رکات پرسىارى له م چه شنه کرا: دۆخى تهن دروستى دایبابى
هاورپه گه زباز چۆنه؟ دهرئه نجامى گه شه کردنى مندالان له دایبابى
هاورپه گه زدا چۆنه؟ ئه و ئامار و توژیژنه وانه چین، که باس له
تهن دروستى دهر وونى دایبابى هاورپه گه ز و منداله کانیاں ده کهن؟
ئه وه له سه ره تادا ئه وه ت بۆ دهرده که ویت، که هاوسه رگى رى
هاورپه گه زبازان وه ک و هاوسه رگى رى دووره گه زه که: جیاوازیان
نییه! منداله کانیشیان هیچ گرفتیکى جیاواز له وانى تریان نییه،
په روه ردهش له سایه ی خیزانه هاورپه گه زبازه کانداهه وه ک خیزانه
دوو په گه زه که یه...

به لام دواى قوولبونه وه و پۆچوون له ورده کارییه کانداهه ورده
ورده تهپ و تۆز له سه ر وینه که لاده چیت و راستیه شاراوه کان

دهرده كه ون. چهنـد تـويژينه وه يه ك لهو باره يه وه هـن، به لام
سهر كوت كراون، كه واته وه لامى پرسياره كه مان چييه؟ راستيى
دوځى تهنـدروستىى دهروونىى هاوړه گهزبازان چييه؟ منـداله كانيان
لهو ژينگه خيـزانيـيه نامـويهـدا چـون ده ژين؟

باوانى نه خوښ:

چيرؤكى كؤژانى خيزانه هاورپه گه زبازه كان دواى ناماره كان دهستى پى كرد، دهر يانخست ئه و بارودؤخه ي هاورپه گه زبازان له جيهانى خؤرئاو ادا تييدا ده ژين بارودؤخى كى خراپه و ژينگه يه كه پره له نه خوښى، ههر بؤيه به پيى تويزينه وه يه ك خؤكوژى له نيو زؤرينه ي هاورپه گه زبازاندا، ده ئه وه نده ي كه سانى ئاساييه.

ههر وه ها ده ئه وه نده ي كه سانى ئاسايى هيرؤيين به كارده هين و سى ئه وه نده ي كه سانى ئاسايى ئالوده ي مادده كحوليه كانن. هه موو ئه مانه ره فتارگه ليكن، كه ته نيا زيانيان بؤ تاك نيه، چونكه ره فتارى وه ك خؤكوشتن و ئالوده بوون به هيرؤيين و مادده كحوليه كان ده توانيت ژيانى خيزانى به ته واوه تى هه لېوه شينيتته وه و تاكه كانى خيزان سه رگهردان بكات. ته نانه ت، ئه گه ر خيزانه هاورپه گه زبازه كان له و ره فتاره زيان به خشانه يش رزگار يان ببيت، ئه وا به ده ست هه ژانى دهرونييه وه ده نالينن، كه ريژه كه ي زؤر له هاوته مهنه كانيان له خيزانى دووره گه زدا زياتره. به پيى نامارى پيكنخراوى (NEDA)، كه چالاكى بوارى ناسه قامگيريى خؤراكيه، هاورپه گه زبازان گرفتى ئاره زوى

خواردن و زورخوړيان هه يه به رېژه ۱۰ تا ۱۵ نه وهنده
هاوته مه نه كانيان له كه سانى ناساييدا.^(۱)

هه روه ك ناوه ندى به رهنكار بوونه وهى نه خو شيبه كان له
نه مريكا دا رايگه ياندووه، كه هاورپه گه زبازان به ده ست هه ژانى دوو
جه مسه رييه وه ده ناليتن، به رېژه يه كى زياتر له كه سانى ناسايى، به
هه مان ناست و شتواز خه مو كىي توند؛ دلپراو كىي دريژخايه ن و
هه ژانه ده روونيه كانى تر.

ته نانه ت، نه گهر باو كه هاورپه گه زبازه كه له هه موو نه و پرفتاره
زيان به خش و هه ژانه ده روونيانه يش پر زگارى ببيت، هيشتا وه ك
كه سانى ناسايى ناگاته دوخى هيمنى و نارامى و گونجان له گهل
ده روون و خودى خويدا. به پيچه وانه ي نه وهى نه جينداى
هاورپه گه زبازان بانگشه ي بو ده كات، پيناسه ي مروف بو خو
به وهى هاورپه گه زبازه، نابيته هوى نه هيشتنى ناروونى و دوشدامان
به رانبهر به خواست و ثاره زووه سيكسيه كانى، چونكه زورنك له
دوانه رپه گه ز و هاورپه گه زه كان هيشتا ناراسته ي سيكسي خويان
نازانن؛ ته نانه ت دواى هاوسه رگيري شيان له گهل
هاورپه گه زه كانياندا، نه مه يش بتي نه فسانه ي (ناسوده يي)
ده شكيتيت، كه ناراسته ي هاورپه گه زبازى بانگشه ي بو ده كات.

(1) Ronald O. Valdiserri, Richard J. Wolitski, Ron Stall. Unequal Opportunity: Health Disparities Affecting Gay and Bisexual Men in the United States.

توێژینه و ههیه ک ده‌ریخستوو، که نزیکه‌ی دوو له‌سه‌ر سیی نه‌و که‌سانه‌ی له‌ قوناغیکه‌ی ژیاناندا هه‌ستیان کردوو هاورپه‌ گەزبان، دوا‌ی شه‌ش سا‌ل ئاراسته‌ی سی‌کسیان گۆریوه‌ بۆ په‌ گەزی به‌رانبه‌ر و وازیان له‌ هاورپه‌ گەزبازی هه‌یناوه.⁽¹⁾

هه‌روه‌ک چۆن توێژینه‌وه‌کی تر ده‌ریخستوو، که دوو له‌سه‌ر سیی هاورپه‌ گەزبازه‌ نێر و مێیه‌کان، له‌ ماوه‌یه‌کی که‌متردا خواستی خۆیان ده‌گۆڕن بۆ په‌ گەزی به‌رانبه‌ر، به‌دیاریکراوی دوا‌ی پینج سا‌ل. ئه‌مه‌یه‌ بارودۆخی ته‌ندروستی و ده‌روونی و سی‌کسی تابه‌تی دایابی هاورپه‌ گەزبان، ئه‌ی که‌واته‌ ده‌بیت بارودۆخی خه‌زانیه‌یان چۆن بیت؟!⁽²⁾

⁽¹⁾ Scrutinizing Immutability: Research on sexual Orientation and U.S Legal Advocacy for sexual Minorities.

⁽²⁾ Diamond Lisa M.; J. Rosky, Clifford (2016). Scrutinizing : Immutability: Research on sexual Orientation and U.S Legal Advocacy for sexual Minorities. The Journal of Sex Research, 1-29.

هه لوه شانوه يه کي بي چاکبونه وه

له ته ک خراپیی لایه نی دهر وونی و که سیی دایبایی
هاورپه گه زبازدا، دۆخی خیزانییان خراپتر و شپړه تره.

زور توژیښته وه باسیان له وه کردووه، که هاورپه گه زبازان زور
زیاتر ناپاکي هاوسه ری نه نجام ددهن، به به راورد به که سانی
ناسایی.^(۱)

یه کیچک له توژیښته وه کان، که له سهر دلسوژی هاوسه ری کراوه،
ده ریخستووه ۷۵% ی پیاوani ناسایی دلسوژی هاوسه ره کاننان،
به لام به گوږه ی هه مان توژیښته وه، دهر که وتووه، که ته نیا ۴،۵% ی
هاوسه ره هاورپه گه زه کان دلسوژی یه کترن.^(۲)

له توژیښته وه یه کی هاوشپوه دا دهر که وتووه، که ته نیا ۹% ی نیره
هاورپه گه زبازه کان، یه ک هاوبه شی سیکسیان هه یه، به و واتایه ی
له هه ده خیزانیکي پنکه اتوو له دوو نیر؛ نویان ناپاکي
هاوسه ری نه نجام ددهن. ده کریت هه نه مه یش هوکاری به رزی
ریژه ی ته لاق بیت له نیو هاورپه گه زبازاندا، که به پیی

(1) Laumann, The social Organization of Sexuality, 216; McWhirter and Mattison, The Male Couple: How Relationships Develop (1984): 252-253; Wiederman, "Extramarital Sex," 170.

(2) David p. McWhirter and Andrew M. Mattison, The Male Couple: How Relationships Develop (Englewood Cliffs: prentice-Hall, 1984): 252, 253.

توژینه وه یه ک، که له سوید و نه رویج نه نجام دراوه، ده رکه وتووه پیاوانی هاورپه گه زباز به پیره ی ۵۰% زیاتر مه یلیان به لای جیابوونه وه دایه، که چی پیره که بۆ ئافره ته هاورپه گه زباز به کان سه رسوورپه ی نه ره و نه وان ۱۶۷% نه وه نده ی ئافره تانی ئاسایی مه یل و ئاره زووی جیابوونه وه یان هه یه.^(۱)

وه ک ده رته نجامیکی سروشتی، به هۆی ئهم فره هاوسه ریه بی کۆت و به ندانه و خیانه ته یه ک له دواى یه که کان، په یوه ندییه کان له نیو هاورپه گه زباز به کاند به رده وامی نییه. به پیتی ئاماریکی ویلایه ته یه کگرتووه کان ۲۹% ی هاورپه گه زبازانی نیسر په یوه ندییه که یان، ته نیا جهوت سالی خیاندووه و ته نیا ۹% یان بۆ ماوه ی زیاتر له ۱۵ سال به رده وام بوون. به پیچه وانه وه، له توژینه وه یه کی هاوشیوه دا له ویلایه ته یه کگرتووه کان نه وه دووپات کراوه ته وه، که ۵۰% ی په یوه ندیی هاوسه ریتی نیوان پیاو و ژن بۆ ماوه ی پتر له ۲۰ سال، یان زیاتریش به رده وام ده بیت.

دواى نه وه ی زیان و کاریگه ری په یوه ندییه هاورپه گه زییه کانمان به سه ر تاکه وه باس کرد و باس مان له لایه نی سه قامگیری و ژیانی هاورپه گه زبازان کرد، ئیستا دینه سه ر پرسیا ری سییه م و گرنگترین: چۆن مالی هاورپه گه زبازان کاریگه ری به سه ر مندالانه وه ده بیت؟

(1) CHARLES C. W. COOKE, The Gay Divorcees Timothy J. Daily, Comparing the Lifestyles of Homosexual Couples to Married Couples.

قوربانیه کانی نه جیندا که دیارن:

چی به که سټک ده لټیت، که چاوه پړی دوورینه وهی گهنم
 ده کات له کیلگه یه کدا، که زه یتوونی تیدا چاندووه؟ باشه،
 چاوه پړی چی له مندالټیک ده که یت، که له ژینگه یه کی شیواوی
 دوو هاوړه گهزدا گه وړه ده یت؟ ده کرټ منداله که چوڼ دهر بچیت
 له ژینگه یه کدا، که پره له مه ترسیی دهر وونی و تهن دوستی و
 خیزانی؟ جگه له توو شبوون به هه مان نه خوشییه بلاوه کانی نیو
 ژینگه که، چاوړی چیتر بکه ین؟ ههر بویه، له دهر نه نجامی پړی وهی
 بهرزی هه لوه شانه وهی خیزان له نیو هاوړه گهز بازاندا، تهوا
 سهر چاوه کانی داهاتیش به نه بوونی یه کیکیان زور کهم ده کات،
 له بهر نه وهیه (په یانگای ویلیامز) باسی له وه کردووه، که مندالی
 هاوسه ره هاوړه گهزه کان، دوو نه وهندهی مندالی هاوسه رانی
 دووړه گهز هه ژارترن و باری گوزه رانیان خراپتره!

هه روه ها خراپی بارودوخی خیزان و ناسه قامگیری دایبابی
 هاوړه گهز کاریگری به سهر مندالانه وه هیه. توژی نه وهیه ک، که
 له لایه نه نجوومه نی نیشتمانیی ته مریکییه وه بو په یوه نندیه
 خیزانییه کان بلاو کراوه ته وه، دهر یخستووه مندالی

هاورپه گه زبازان کان پله ی نه کادیمی که متر به ده ست ده هین له هاورته مه نه کانیا، که له خیزانی دایابی ناساین.^(۱)

له لایه کی تره وه، توژینه وه یه کی پیگه داری زانکوی (ته کساس) له (توستن) دا ده ریخستووه، که مندالی هاورپه گه زبازان، نه گه ری تووشبوونیا به کومه لیک گرفتگی سوزداری و کومه لایه تی زیاتره. به پپی توژینه وه که، به راوردیک له نیوان مندالی خیزانی هاورپه گه ز و مندالی خیزانی ناسایدا کراوه و به پپی ۸۰ پیوه ده رکه وتووه، که رولی مندالی هاورپه گه زبازان، له ۷۷ پیوه ردا خراپتر بووه له مندالی خیزانی ناسایی.^(۲)

له هه مان بابته دا، توژهر (پول سولینز) به راوردی چهند لایه نیککی مندالی هاورپه گه زبازان و مندالی خیزانی ناسایی کردووه و بوی ده رکه وتووه، که مه ترسیی تووشبوون به خه مۆکی له قوناغی بالغبوون له لای مندالی هاورپه گه زبازان، دوو نه وه نده ی مندالی خیزانی ناساییه؛ هه روه ها بوی ده رکه وتووه، که مه ترسیی بیرکردنه وه له خۆکوشتن له لای مندالی هاورپه گه زبازان، پینج نه وه نده ی نه وانیتره.^(۳)

(1) New Patterns of poverty in the Lesbian, Gay, and Bisexual Community: <https://shorturl.at/bdlqv>

(2) Potter D. 2012. "Same-Sex parent Families and Children's Academic Achievement." Journal of Marriage and family 74: 556-571

(3) Regnerus M. 2012. How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New family Structures Study. Social Science Research 41: 752-70.

ئەمە سەرەپای ئەوێ پێژەى قەلەوى و کۆژان و گرافتە
سۆزدارییه کانیاں چەند ئەوەندەى منداڵى دوو پرەگەزە کە یە. ئیمە
لە بەردەم مەودایە کى گەورەى کۆژانداین، کە سى لایەنى
گرتووە تەو: دایباب و منداڵ، توندوتیژی خێزانى، بەرزى پێژەى
بە کارهێنانى ماددە ھۆشبەرە کان و ماددە کحولییه کان و خۆکوشتن
و خەمۆکى و لە دەستدانى ئارەزووى خواردن و ھەژانە
دەروونییه کان.

ھەموو ئەوانە پرسگە لیکن، کە بناغەى خێزان ھەلە تە کینن و
تەندروستى ھزرى و دەروونى و جەستەى خێزانە ھاورپە گەزە کان
ویران دە کەن.

کەواتە، کەى ئەو منداڵانە و خێزانە کانیاں پزگاریان دە بێت؟

جیندهر: قهیرانى مروقى سهردهم

چه مکه کانی ژيانى سيکسى، ههروه ک زانای کومه ناس (نهنتونی گیدنه) له کتیه کهیدا باسی ده کات: (چهندين گورانکاری گه وره یان به سهردا هاتوو. کروکی لایه نه گرنه کانی ژيانى خه لک له پرووی سيکسیه وه له ولاته خورئاوایه کاند له ماوهی چهند دهیه کهدا گورانکاری به سهردا هاتوو. چالاکی سيکسی له م پوژگاردها ره هه نديکی جياوازی ههیه، که تاک دهیه ویت به دوايدا و پل بیت و نهجامی بدات، له کاتیکدا ژيانى سيکسی به وه ناسراوه، که په یوه نديداره به ره گهزی به رانه ره وه و له چوارچیهی ژيانى هاوسهریدا ده بینریت، به لام نهم چه مکه له م پوژگاردها چهندين رهفتار و شیواز و ناراسته سیکسی تری ههیه له وینه و شیوازی جياواز و جوراوجوردا).

چه مکی جیندهر پوړلیکی سهره کی گتپراوه له ده رکه وتن و په ره سه نندی رهفتار و ناراسته سيکسیه نویه کاند، گوزارشته کانی وه ک (پوړلی ره گهزی Gender Role)، یان (ناسنامهی ره گهزی Gender Identity) له واقعیدا نوین، نه گهرچی هندی کات ته نیا وه ک کلیشه ده رده کهون، ههروه ک (ده یقید گلافهر) و (کوراکابلان) باسیان لیوه کردوو.

چه مکه لیکى له م شیوهیه بهر له دووهم جهنگی جیهانی

بوونیان نه بوو، ته نانه ت دهسته واژه نژیکه کانی وه ک (دوانه
 په گهزی Gender-Bender) یش، تا سهره تاي هه شتاگان
 دهرنه کهوت.

پیوهره په گهزییه کان، به پیی قسه ی گلافهر و کابلان له
 سهره تاي سده ی نوزده یه مدا ورده ورده وه ک باسیکی مه عریفیی
 زانستی و گشتی دهرکهوتن.

واتا نوییه تازه په یدابووه کان، سیکس و جینده ریان وه ک
 ناماژه یه کی به هیژ له سهر فراوانکردنی ئازادییه تاکه که سییه کان
 له سهر حسابی کومه لگه به کارهینا، ههروه ها له سه ر ئاستی
 گرنگیدان به سیکس و ژیانی سیکی.

جیندەر: میژوو و بەلگەکان

کۆمەلناسان چەمکی پەگەز (Sex) وەک ئاماژەکردن بۆ جیاوازییە شیکاری و فیزیۆلۆجییەکانی نێوان نێر و مێ بەکار دەهێنن. هەرچی جیندەر (جۆر/ پەگەزایەتی) یە، واتای هزر و بیرۆکە و دیدی کۆمەلایەتی و پۆشنبیریە بۆ واتای پیاوێتی و ژنیتێتی. مەبەست لە جیندەر پەتکردنەوێ جیاوازی پۆشنبیری و کۆمەلایەتی نێوان هەردوو پەگەزەکیە، بەو پێیە پێویستە بۆلای و پەپەرەیکردن لەم چەمکە بپێتە هۆی پێکھێنانی پۆشنبیریەکی نوێ لە کۆمەلگەیکەدا، کە نێرینەیی و مێینەیی تەنیا وەک جیاوازی بایۆلۆجی سەیر دەکات و لە دیدی ئەودا هیچ جیاوازییەکی پۆشنبیری و کۆمەلایەتی و پیشەییان نییە. هەركات ئەم کلتورە گۆرا ئەوکات چەمکی نێرینەیی و مێینەیی بەلگەلیدا دەگۆرێت.^(١)

ئەو قسانە ئەم ھاوکیشە پێکدەهێنن: پیاو لەبەر ئەوە پیاو نییە، کە بەم جۆرە بەدیھاتوو، ئافرەتیش لەبەر ئەوە ئافرەت نییە، کە بەم جۆرە بەدیھاتوو، بەلکو لایەنی کۆمەلایەتی و پۆشنبیری و دامەزرێوێی بیرۆکەکان و بۆچوونە گشتییەکان و لە پیاو دەکەن

^(١) مجلة الاستغراب، العدد ١٦، ص ١٧٢

پياو بېټ و وا له ئافرهت ده که ن ئافرهت بېټ؛ که وایه ناسنامه ی
 په گهزی، مهرج نییه بهرهمی راسته وځوی لایه نی بایؤلوجی بېټ،
 به لکو نه وه یه، که ځوی چوڼ ځوی ده بینیت. به پئی لؤړیکی جینده ر
 ده کړیت مروؤ به نیر له دایک بېټ، به لام ناسنامه ی په گهزی و
 کومه لایه تیی می بېټ، یان به پیچه وانه وه.

نهم قسانه واته چی؟! واته جوړه بایؤلوجیه که ت په یوه ندیی به
 خواسته سیکسییه که ته وه نییه و سه پتیراوی جؤړیکی بایؤلوجی
 به سهرتدا و اتای نه وه نییه، که ناچار بیت قه بوولی بکه یت، به لکو
 ههرکات ویستت ده توانیت بیگؤړیت.

نوهی له م باسه دا جیی سهرنجه نه وه یه، که ناوه ندی
 روښنیری خؤړئاوایی - که بزووتنه وهی جینده ری تیدا له دایک
 بووه و بووه ته په وتیکی توندپه و - هیشتا چه ندین ناروونی و
 ناسه قامگیری له لیکدانه وه و تفسیر و به کارهینانی چه مکی
 جینده ردا هه ن، به لام خالی هاو به شی نیوان پیناسه کانی جینده ر
 نه وه یه، که ته سلیمبون به نیرینه یی و میینه یی له جه سته دا ره ت
 ده که نه وه.^(۱)

سیاسەتەى زۆرەملیى جیندەر:

ئایدۆلۇجىيەى جیندەر لە پشت ئەو راستىيەو خۆى ھەشارداو، كە ئىتمە بە نىر، يان مى لەدايك دەبين، بەلكو لەبرى ئەو بەنگەشە بۆ ئەو دەكات، كە دەكرىت مندال لە جەستەيەكى ھەلەدا لەدايك بىت! ئەو بىرۆكە تاريك و رووخىنەرەنە ھەر لە بچووكىيەو لە رى پىرۆگرامەكانى خويندەو لە باخچە و خويندنگەكاندا، يان لە رى فىلم و دراما و بەرنامەكانەو ئەراستەى مندالان دەكرىن.

ئەو ھەتا لەم دوایانە كۆمپانىيەى دىزىنى پرايگەياندووە، كە ۵۰% ى بەرنامەكانى بۆ پشتگىرىکردن و بەرەودان بە ھاورەگەزبازى و ئەراستە سىكسىيەكانى تر دەبىت. لە قوتابخانە، يان لە رى تەلەفزیۆن و پىرۆگرامە كۆمەلایەتییەكان لە تۆرە كۆمەلایەتییەكاندا، مندال فىرى ئەو دەكرىت، كە جەستەى كەسىك ئاماژە نىيە بۆ ئەو ى نىرە، يان مى، بەلكو ناسنامەى رەگەزىيان بەندە لەسەر ھەستکردنىيان بەو ى خۆيان كامىانيان دەوێت!

لە مانگى حوزەيرانى سالى ۲۰۲۰دا، پەيمانگای (CIVITAS) بۆ توێژىنەو ى كۆمەلگەى مەدەنى كىتییكى بۆلۆكردەو بە ناوینشانى: (كارىگەرىيەى وىرانكەرى ئایدۆلۇجىيەى گۆرپىنى رەگەز (The Corrosive Import of Transgender)، كىتیبە كە تىشك

ده خاته سهر تاریکی و هره مه کیتی نایدو لوجیای جیندهر و
گورینی ره گهز، چهن دین توژینه وهی زانستیش وه ک به لگه
ده خاته پروو.

ژنه توژهر، نوو سهری کتیبه که (جوانا ویلیامز Joanna Williams) باس له وه ده کات، که له نیوان سالانی (۲۰۰۹ - ۲۰۱۰) دا (۳۲) کچ و (۴۰) کور نیردراونه ته سه نته ری دیاریکردن و پهره پیدانی ناسنامه ی جیندهری، به لام ریژه ی نیوان دوو ره گهزه که زیادی کرد و مه و دای نیوانیان له و کاته وه سال له دوی سال زیادی کردووه. تیکرای ژماره ی ناردن بو سه نته ره کانی ناسنامه ی جیندهری له سالانی (۲۰۱۸/۲۰۱۹) دا ته نیا له بهریتانیا گه یشته (۶۲۴) کور و (۱۷۴۰) کچ، واته: له ماوه ی که متر له ده یه یه ک زیاد بوونیکی سهر سوور هینهر به ریژه ی ۱۴۶۰% له ژماره ی کوران و ۵۳۳۷% له ژماره ی کچه نیردراوه کان بو سه نته ره کانی دیاریکردن و پهره پیدانی ناسنامه ی جیندهری زیادی کردووه.^(۱)

نه و زیادانه به در ژایی چهن دین سال زیاد کراون، له ری پی پهره ویکردن له سیاسه تی جیندهری نی چاری له قوتا بخانه و باخچه و بالاخانه حکومیه کان و ناوده سته گشتیه کاند، له ری پی

(1) The Corrosive Import of Transgender Ideology, Joanna Williams, Civitas 2020, p:20

پالپشتییی پراگه یاندنی ئاراسته کراوه وه. هه موو ئه مانه کاریگه رییان به سه ر خه یال دانی کۆمه لگه و بیرو که کانی مندال و تیروانییی بو جهسته و ماهیهت و حه قیقه ته که ی و واتای نیرینه یی و مینه یی جیده هیلن.

سکۆتله ندا به کیکه له و لاتانه ی سیاسه تی جینه ده ری بیلایه نانه په پره وه ده کات، که دان به جیاوازییه بایۆلۆجی و سرووشتیه کانی نیوان هه ردوو ره گه زدا ناییت و له باخچه و قوتابخانه کاندایه پیره وی ده کات. وه زاره تی فیکردن له ۲۴ ی ئه یلـوولی ۲۰۲۰ دا گشتاندنیککی بو قوتابخانه کان کردوو، که به پپی یاسا مندالان له ته مه نی چوار سالییه وه مافی ئه وه یان هه یه ناو و جیناوی گونجاو بو ره گه زه بایۆلۆجیه که یان هه لێژن، به بی ئه وه ی پپیو سستییا ن به ره زامه ندیی باوک و دایک هه بی، واته: کچۆله یه ک ده توانییت داوا له کارگێری قوتابخانه و مامۆستا و فیکرخوازان بکات، که به جیناوی (نیرینه)، یان به ناویکی (نیرینه) وه بانگی بکه ن و پپیو سته هه موویان ریز له و پریاره ی بگرن و هه رکه س جیه جیی نه کات پرو به پرووی یاسا ده کریته وه.⁽¹⁾ هه روه ها پریاره که هانی قوتابخانه کان ده دات، که له کتیه مه نه ه جیه کانی خویندندا وینه و بوچوونی ره گه زگۆراوه کان نیشان بدریت. هه روه تر بیر له وه

(1) (Scottish four-year-olds can change gender at school without parents' consent): <http://bit.ly/3zYkmBO>

ده که نه وه، که یه کپوشى بۆ هه موو فیرخوازانى نیر و می، وه کو
یه ک له قوتاخانه کاندایه پیره و بکه ن.^(۱)

ژنه به پړوه بهری به شدار له پړیک خراوی (له پیناو ژناندا For
Women) ی سکوتله ندی (ماريۆن کالدر Marion Calder)
پینما ییه نوییه کانی حکومه تی به جی دله پراوکی وه سف کردووه،
هه روه ها وتوویه تی؛ (ئوه ی نایدولجیای حکومه تی سکوتله ندی
بره ی پى ده دات مه تر سیداره. له ئیستادا مندا لان هان ده درین، که
شوین پړه ویکى پزیشکی بکه ون بۆ گوپړینی په گه زیان، به لام
پنویست ناکات مندا لان فیر بکړین، که ده توانن په گه زه که یان
بگوړن؛ به تاییه ت ئه وان هی له قوناغی سهره تاییدان، چونکه ئه مه
مه حاله، که س ناتوانیت په گه زه که ی بگوړیت).^(۲)

له هه مان باسدا، (شیرین بنیامین Shereen Binjamin) گه وره
وتاریژی فیرکردنی سهره تایى له زانکوى (ئدنبره Edinburgh
university) نووسیویه تی؛ (فیرکردنی مندا لان و ناماژه کردن بۆ
ئوه ی ده کړیت له جهسته ی هه لدا له دایک بووبیتن، گومرا کردن و
دواکه وتووییه و ده کړیت زوړیش زیانیه خش بیت).^(۳)

(1) Children as young as for in Scotland are allowed to change gender at school without parent's consent: <http://shorturl.at/biKRZ>

(2) Scottish four-year-olds can change gender at schppl without parent's consent.

(3) (Government issues gender identity guidance for teachers in England): <https://bit.ly/3d5Sh20>

بەم شىۋەيە برەو بە ئايدۆلۆجىيە جىندەر و بلاوكردنه وەي
 گوتارى گۆپىنى پەگەزى دەدرىت لە باخچە و قوتابخانە كاندا و
 مندا لان بە ئامانچ دەگرن بۆ گۆپىنى ياساكان. لە سوید و كەنەدا و
 ھەندىك وىلايەتى ئەمريكادا سىياسەتى بە كارھىنانى جىناوى (نېر،
 مى) قەدەغەيە و بەسەر مامۆستاياندا دەسەپىنرىت، وەك
 وشەكانى كورپان، كچان و... ھتە، لەبرى ئەوانە دەبىت وشەي
 گشتى بە كاربىنن وەك: ھاورپىكان، دۆستان، كەسەكان.

مه‌ترسيي جينده‌ر:

ټه‌و ناروونيه‌ي له‌ چه‌مکي جينده‌ردا هه‌يه، واي کردووه له‌ خزمه‌ت هه‌موو جوړه‌ داواکاريه‌ کدا بيت. وه‌ک چه‌تريکه‌ کو‌مه‌ لټک‌ چالاکوان له‌ ژيريدا کو‌بوونه‌ته‌وه، که‌ نامانجي هاوشيوه، يان خالي هاوبه‌شيان هه‌يه: فيمينيسته‌ کان گرنگي به‌ يه‌ کسانبي نيوان پياو و ژن ده‌ده‌ن، لاده‌ر و هاوړه‌گه‌زبازه‌ کان خه‌مي چه‌سپاندني مافه‌ سيکسيه‌ کانپانه، چالاکوانه‌ کان پالپشتي له‌ گوپيني په‌گه‌ز و سيکسي نازاد ده‌که‌ن و دژايه‌تبي بيروکه‌ي (دوو په‌گه‌زه‌ که‌) ده‌که‌ن.

ټه‌و نارووني و په‌رته‌وازه‌يه‌ي، که‌ ټه‌م چه‌مکه‌ له‌سه‌ري دامه‌زراوه، ليکه‌وته‌ي زور گه‌وره‌ و خراپي ده‌بيت بو گوپيني کلتور و په‌وشت، چونکه‌ گريپانه‌ي نه‌بووني جياوازيه‌ بايولوژيه‌ کان ټه‌و پوټه‌ بايولوژيپانه‌ دپاري ده‌کات، که‌ هه‌ريه‌ک له‌ پياو و ثافره‌ت پتي هه‌لده‌ستن و به‌سه‌ر خواست و ثاره‌زووه سيکسيه‌کاندا جيبه‌جي ده‌بيت: به‌جوړيک ناتواني‌ت - سه‌باره‌ت به‌ جينده‌ر - بوترت، که‌ مي مه‌يلتيکي فيتريي بو نير هه‌يه و به‌ پيچه‌وانه‌يشه‌وه، به‌لکو پتيسته‌ ټه‌و مه‌يله‌ بو هه‌مان ناراسته‌ بيت، واته: مي بو مي و نير بو نير.^(۱)

^(۱) مجلة الاستغراب، العدد ۱۶، ايدولوجيا الجندر، ص ۱۷۵

له سهر هم پوچونه تيورييه بنچينه ييه، زنجيره يه ک کارليک و
 رهفتار دینه کايه وه، که به هيچ جوړيک جله وگير ناکړين و ده رگا به
 رووی چهندين بژارده و نه گهردا والا ده کهن، که سنووردار ناکړين،
 چونکه مينه يي و نيرينه يي ده کړينه جوړيکي دامالراو له هر
 سيفه تيکي پيشوه خته؛ له بهر نه وهی به پيی لوژيکي جيندهر
 بايولوجيا به روونی و راشکاوی و نه گورپی خوښه وه، بوی نيه
 سيفه تي کومه لايه تي و ناسنامه ي ره گزي ديارى بکات.

هم دوخه فشار ده خاته سهر لايه نه کانی ياسادانان و داوايان لي
 ده کات دووباره پيناسه ي هاوسه رگيري و خيزان و نزیکايه تي و
 بهر پرسياريه ت و ميرات و مافه کانی دايک و باوک و مندا ل
 دابرژنه وه، نه مېش و له چه مکه کان ده کات نه گهری زياتر
 هه لېگرن و نازادبي تاکه که سي زياتر - ته نانه ت نه گهر لاده رانه يش
 بيت - له سهر حسابي کومه لگه و به ها ره وشتييه کان فراهه م
 بکه ن. بهم جوړه پيناسه کان لاده برين، يان بيواتا ده ميننه وه؛
 هاوسه رگيري به هاوسه رگيري نامينيتته وه، خيزان به خيزان
 نامينيتته وه، دايکايه تي و باوکايه تي و اتا چه سپاوه که يان به دريژايي
 ميژوو له ده ست ده دن، کومه لگه و مروښ يش بيهيو ده بن له
 مانه وه يان له سهر فتره ت و ياسا سروشتييه کان.^(۱)

^(۱) ايدولوجيا جندريه، انثى، أم ذكر، أم أخرى: <https://bit.ly/3Ghciwb>

تا ئیره، هیشتا قسه مان له سهر توندوتیژی و تاوانکاری و نایه کسانیی یاسا و کومه لایه تی و مافیه روه ری نه کردووه، که جیندهر ده یسه پینیت. گریمان پیاوړیک په راوړیکی یاسایی وهرده گریت، که پتی ده لّین ژنه، نهوکات له یاری و پیشپرکیکاندا له گه ل ژنان کیپرکی ده کات، همام و ژووری جلگورین و مه له وانگه ی تاییه ت به ژنان به کارده هینیت، هه روه ها له نه گه ری نه نجامدانی تاوانیکیشدا له زیندانی ژنان زیندانی ده کریت.

نه وسا هه والیک ده خوینیته وه وه ک: په گه زگوریکی زیندانی کراو له زیندانی ژناندا تومه تباره به نه نجامدانی چهندين تاوانی سیکسی له نیو زینداندا، هه روه ها ده ستریزیی کردوته سهر دوو نافرته.^(۱)

یان له قوتابخانه کاندا، کاتیک هه رزه کاریکی پانزه سالان، که خوی به کچ له قه له مداوه، له همامی کچاندا ده ستریزیی کردووه ته سهر دوو کچه فیخواز.^(۲) نه وه ی جیگای تیپرامانه نه وه یه، که دایکی هه رزه کاره که له دیانه یه کی روظنامه وانیدا نه وه ی راگه یاندووه، که کورپه تومه تباره که ی به ده ستریزیکردنه

(1) Transgender prisoner who sexually assaulted inmates jailed for life | prisons and probation | The Guardian: <https://shorturl.at/ceWZl>

(2) Loudoun Country and the cruelty of tarns ideology: <https://shorturl.at/bdefV>

سہر دوو کچہ کہ، رہ گہ زی خوئی نہ گۆریوہ، تہ نیا ہندی کات
 ئارہ زووی لہ پۆشینی تہ نوورہ کردوہ.^(۱)

لیرہ دا پرسیاریک دروست دہ بیت، کی مافی بہ زیندانیہ کہ و
 ہرزہ کارہ کہ داوہ برواتہ ژووری زیندانی و حەمامی کچانہ وہ؟
 کی بریاریداوہ، کہ ئەوان سہر بہ رہ گہ زیکی ترن؟ کی بہرپرسہ
 لہ و تاوان و دەستدریژیانہ؟ دہ بیت کی بہرپرس بیت و لہ سہر ئەو
 ناہەمواریہ لپیچینہ وہی لہ گەلدا بکریت؟!

⁽¹⁾ Shorturl.at/aiJ45, Mother of Loudoun country Bathroom Rapist Blames Vicim: 'You're 15. You Can Reasonably Defend Yourself'

کومه لگه يه ک، که گوى به مانه وه نادات:

نه و په يوه ستييه ي ئيستا به جينده روه و چاوپوشيکردن له
که موکوپى و خراپه کاني و ليکه و ته ويرانکهر و تیکده ره کاني،
ناماژه يه کى پروونه بو نه وه ي، که يه که مين جاره له ميژوودا،
کومه لگه يه ک هه بيت سل له گالته کردن به بوونه وهراني خدا و
گورپنى سروشتى مروفايه تى نه کاته وه و گوى به مانه وه و لادان
له فترت و بپړه وشتى نه دات.

په روه ردگار ده فرمويت: ﴿فَأَقْزَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ
اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (الروم: ۳)

واته: "ده ي پرووى خوت راست بکه بو نايينى ئيسلام به
حاليكى وا، که لابه دت له هه موو کاريكى به تال، له سهر نه و
فيتره ته پاکه ي خدا مه خلوقى له سهر درووست کردوه. که س
ناتوانيت نه وه ي خوا کردى بيگورپت. نه مه يه نايينى راست، به لام
به شى زورى خه لک نازانن."

ره گه زگورين و کوشتنى مروځايه تى

له راپورتيکي وینه ييدا، که که نالی SKY News ی بهریتانی به ناو نیشانی؛ (سهدان گهنجی ره گه زگوراپو داوای یارمه تی ده کهن، تا بگه پړنه وه سهر ره گه زه په سهنه که یان)⁽¹⁾ زور شت باس کراوه؛ رږبی، که له تمه نی سیانزه سالییه وه وک نیر ناسینراوه، نیستا تمه نی بیست و یه ک ساله، پیشتر ده یو بیست نه شته رگه ریی لابرندی مه مکه کانی بکات؛ بو نه وهی کرداری بوون به نیړینه یی ته ووتر بیت، به لام پریاریدا بگه پړته وه بو ره گه زه راسته قینه که ی و نه شته رگه ریی که ی وه ستاند و وازی له وهرگرتنی هوړمونی نیړینه (تیستوستیرون) هینا.

ناماریکی ورد نییه، که ریژه ی نه وانه دیاری بکات له کومه لگه خوړناواییه کانداه ده ست ناسه قامگیری ناسنامه ی ره گه زییه وه ده نالینن GENDER IDENTITY DISORDER، به لام ریژه یه کی به رچاو بوونیان هیه.

راپورتيک، که له په یانگای (Williams) بو توړینه وه له ناراسته ی سیکسی و ناسنامه ی ره گه زی له زانکوی کالیفورنیا له سالی ۲۰۱۶ دا بلاو کراوه ته وه، ده ریخستوه ژماره ی

⁽¹⁾ 'Hundreds' of young trans people seeking help to return to original sex: <https://shorturl.at/dJKMY>

ره گهزگۆپاوه كان له ويلايه ته يه كگرتووه كاندا ده گاته مليۆنيك و
چوارسهد ههزار كهس.⁽¹⁾

ناسه قامگيريى ناسنامهى ره گهزى چيه؟ ره گهزگۆپاوه كان
كين؟ بۆچى هاوشيوهى هاورپه گهزبازان له ريبهرى ديارى كردنى
نه خوشيه دهروونيه كاندا سرانهوه؟ بۆچى هه نديك له
هاورپه گهزبازان به بوون و مافه كانى تهوان پازى نين؟

(1) <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/publications/trans-adults-united-states/>

ناسه قامگیری ناسنامهی ره گه زی:

له ناوه پراستی په نجاکانی سه دهی رابردوودا، چه مکی (جیندهر) یان (جوړی کوښه لایه تی) هاته کایه وه، بو جیا کردنه وهی له جوړی بایولوژی (په گه ز)، هه روه ک له ته وه ره ی رابردوودا باسه ان کرد.

له و ماوه یه دا، هر که موکوپییه ک له نیوان په گه ز و جیندهر دا ده خرایه ژیر چه تری نه خوشییه دهروونییه کانه وه، ژماره ی سییه م له سالی ۱۹۸۰ و ژماره ی چواره م له سالی ۱۹۹۴ له پرتبه ری دیاریکردن و ناماری نه خوشییه دهروونییه کان (DSM)، چه مکی (ناسه قامگیری) که موکوپی ناسنامه ی ره گه زی و ه ک چه تریک به کاره یتنا، که له ژیریدا هه ژانه دهروونییه کان له هه مبه ر ناسنامه ی ره گه زی که سه که دا کوښه بونه وه.

دواتر، له نویترین ژماره یدا، فره مانه که دهستکاری کرا. له ژماره ی پینجه میدا، که له سالی ۲۰۱۳ دا ده رچوو، چه مکی (پازی نه بوون له ناسنامه ی ره گه زی Gender dysphoria)^(۱) گورپانکاری به سه ردا هات و چند شتیکی تیدا سرانه وه و وشه ی گونجاوتریان له شویتیان دانرا. وشه ی هه ژان/ ناسه قامگیری

(1) The history of the concept of gender identity disorder:
<https://shorturl.at/AQSW9>

گورډرا بو (په زامه ندى Dysphoria)، لادان بو جياوازي، ريزه پري سيكسي بو خواست و... هتد. نه و وشانه، نه ك هر يه كانگير ترن له گه ل چه مكه كانى زانستى په گه زناسيدا، به لكو هر له بنه په تدا نه وه په ت ده كه نه وه، كه نه خوشه كه هه ژان و گرتى د هروونى هه يه.

دواى نه وهى ناسه قامگيرى ناسنامه ي په گه زى، نه خوشييه كى د هروونى بو و چاره سهرى هه بوو، كه چى نيتستا پو لى پزيشكى د هروونى بو وه ته دنيا بو ونه وه له وهى ناخو كه سه نارازييه كه له په گه زه بايولوجييه كى، هيچ نه خوشييه كى ترى د هروونى هه يه⁽¹⁾، كه تووشى هه ژانى ناسنامه ي په گه زى كردو وه؟ وه ك: سايكوس و شيزوفرينيا و ناسه قامگيرى ناسنامه ي كه سى، يان ناسه قامگيرى كه سايه تى (فره كه سايه تى) و ئوتيزم و ناسه قامگيرى شواوى جهسته و نه خوشييه كانى تر...

به لام هه موو نه و هه ول و نازاره له پاي چى؟! گورپنى چه مكه پزيشكييه كان به چه مكى ترى نوئ و گالته كردن به ناسنامه بايولوجييه كى مروث بو چى؟! بو چى هاوشيوه ي مامه له كردنيان له گه ل هاوړه گه زبازى (Homosexuality)، مامه له له گه ل ناسه قامگيرى ناسنامه ي په گه زيشدا ناكه ن و يه كجارى له

(1) Gender Dysphoria in Adults: An Overview and primer for psychiatrists: <https://shorturl.at/aqtV6>

رېبهري دياريكردن و ناماري هه ژانه د هروونيه كاندا د هريناهينن؟
يان نهينيكه ليك له پشت هيشتنه ويدا هه له دوو تويي سهرچاو
پزيشكيه كاندا، بويه وه كه هاوړه گه زبازي به يه كجاري نايسر نه وه؟

باجدان:

چاره سهری پزیشکی بۆ كه سى ره گه زگور به چهند قوناغيكدا
تيده په ريت، سهره تا هه لسه نگاندن و دياريكردن، پاشان چاره سهری
دهروونی، يان راويژكاري؛ پاشان نه زموونی واقيعی (RLE)، كه
قوناغيكه تييدا كه سه كه ژيان به ته واوهد تي له روللي ره گهزي
خوازياري خوي تاقی ده كاته وه، بهر له وهی چاره سهری جه سته يی
وهر بگريت، كه بواړی په شيمان بوونه وهی نييه، پاشان چاره سهری
هورموني و له كوتاييشدا چاره سهری نه شته رگهري (كه لادانی
نه ندامه كانی زاوړی كون و دانانی نه ندامی نو دی ده گريته وه).^(۱)

كاره كه ليره دا ناوه ستيت، دواي نه شته رگهري، كه سى
ره گه زگوراو له ژير چاوديرييه كي پزيشكيي چر دا ده بيت، له ترسی
نه وهی تووشی شير په نجهی قولون؛ يان سييه كان، يان مه كه كان
نه بيت، يان گورچيله و جگهري له كار نه كه ویت.^(۲)

(1) Transgender Care in the primary Care Setting: A Review of Guidelines and Literature: <https://shorturl.at/nvzl7>

(۲) سهرچاوهی پيشو.

ههرچى باسى خهرجى ماددى نهشتهرگه ريه كه يه، ئهوا به پىي
 حالته كه ده گورپت، به لام له ههر دؤخى كدا بىت باس له ژماره
 گه وره ده كه ين، به پىي داتاكانى پىيگه (Cost Helper) ي
 نه مريكى خهرجيه كه ده گاته سه د هزار دؤلار و زياتر ش.⁽¹⁾

ده پرسين: كى ئهم خهرجيه له ئهستؤ ده گريت؟

به پىي كۆمه له ي نه مريكى بؤ پزىشكى دهروونى APA،
 ههركات پرسه كه په يوه ست بىت به چاودى رى پزىشكيه وه، ئهوا
 چه ندين بژارده ي چاره سهر له بهردهم كه سى په گه زگورپاودا هه يه،
 كه راوپژكارى پزىشكى و چاره سهر له رپى هورمؤن و
 نهشتهرگه رى گورپى په گه ز و پاگوزه رى كۆمه لايه تى و ياسايى
 په گه زى داواكراو ش له خۆده گريت. جا بؤ ده سته كه وتنى
 ده سته به رى پزىشكى، پئويستيت به ديارى كردنى پزىشكى هه يه.
 پيشتر دوو دلييه ك هه بوو له هه مبه ر ده ره ينانى ديارى كردن
 (تشخيص) ي پزىشكى له رپه به رى ديارى كردن و نامارى نه خۆشيه
 دهروونيه كان، كه ئه گه ر پووبدات، ده بىته رى گه ر له بهردهم
 وه رگرتنى مافى چاودى رى پزىشكى خورايى بؤ
 په گه زگورپاوه كان.⁽²⁾

(1) How Much Does Sex Reassignment Surgery Cost?
<https://shorturl.at/nQVZ3>

(2) APA_DSM-5-Gender-Dysphoria.pdf <https://shorturl.at/djkQS>

كەواتە، وا ديارە پتويستيان بە كەسانىك، كە خەرجىيە كە لەئەستۆ بگرن، ھۆكارە بۆ ھىشتەنەوہى ئەو ديارىكردنە، بەھۆى تىچووى بەرزى ئەو كردارەوہ. لىستى سەرەنووسىن و چاوەروانى ئەو خزمەتگوزارىيە خۆپاييە، كە كەسانى تر باجە كەى دەدەن، زۆرە. ھەموو ئەو ھۆكارانە - بە پۆلى فشاركردى كۆمەلە كانىشەوہ - وا دەكات بەخىرايى پەنا بېرىتە بەر نەشتەرگەرى، يان رازىبوون بە بارودۆخە كان بەبى بوونى بەندوبارە پتويستە كان.

لە ئۆكتۆبەرى سالى ۲۰۱۹دا، پرۆگرامى (۶۰ خولەك 60Minutes)ى ئوسترالى لە يەككە لە ئەلقە كانىدا باس لە بارودۆخى كۆرە ھەرزەكارىك دەكات بە ناوى پاترىك، كە وەك كچ ناسىنراوہ، گەشتى چارەسەركردى سەرەتا بە چارەسەرى ھۆرمۆنى دەست پى دەكات، پاشان نەشتەرگەريى چاندنى مەمكە كانى بۆ دەكرىت.. بەلام دواتر كۆرە كە داوا دەكات بگەرپىتەوہ سەر پەگەزە راستەقىنە كەى، دووبارە لە رپى نەشتەرگەرييەوہ مەمكە كانى لادەبرىنەوہ.^(۱) لە وەلامى ئەوہى لپى دەپرسن ناخۆ پزىشكە كان لە ديارىكردندا ھەلەيان كرددوہ؟ پاترىك دەلپت: "نەخىر، ئەوكات خۆم ئەوہم وىست".

(1) Transgender boy transitioning to life as girl changes his mind | 60 Minutes Australia: <https://shorturl.at/EJOQ5>

په شیمانییه کی ژور درهنگ:

پاتریک تاکه حالته تی په شیمانیوونه و نییه، سهره پای بانگه شه ی ریڅخراو و لایه نه کانی دا کوکیکار له گورپنی په گهز، که چی په شیمانی و بیهیوایی بآلی به سهر په گهز گورپاوه کاند کیشاوه، به لام به داتای نه وان له ۲% تیپه پ ناکات! له کاتیکدا (والت هه یهر Walt Heyer)، که له نه پریلی ۱۹۸۳ دا نه شته رگریی گورپنی په گهزی بؤکرا، باس له په شیمانی و بیهیوایی خوی و ژوریک له وانه ده کات که په گهزیان گورپوه.^(۱)

والت پیگه یه کی له سهر توری ئینته رنیتدا دامه زرانده بؤ یارمه تیدانی نه و په گهز گورپانه ی په شیمانی، هه روه ها و تار پیڅکه ش ده کات بؤ هو شیار کړنه وه ی خه لک له مه ترسی گورپنی په گهز گورپن، به تاییه تی له سهر مندا لان. له میانی قسه کانیدا ده رباره ی نه وانه ی هه ستیان به په شیمانی کړدووه دوا ی نه وه ی په گهزیان گورپوه، وALT ده لیت: "ژور که س هه ن دوا ی نه نجامدانی نه شته رگری و گه یشتن به خالی نه گه رانه وه، هه ست به په شیمانی ده کهن، دوا ی نه وه به ویستی نازادانه ی خوت نه ندامی

(1) He Used To Be Trans-Here's What He Wants Everyone To Know:
<https://shorturl.at/bEIT9>

زاوژىت لە دەست دەدەيت و لە نىوان ناسنامەيە کى نوێى نامۆ و
ناسنامە پەسەنە شىواووە کە تەدا و ن دەبیت!

هۆرمۆنە کان و نەشتەرگەرى پەرخسارى دەرەووەت دەگۆرن،
بەلام ناتوانن هېچ لە حەقیقەتى نەگۆرى پەگەزدا بگۆرن، کە دواى
چەند سالیکی هەستى پى دەکات و ئەوسا نە پەشیمانى سوودی
هەيە و نە رێگەيە ک هەيە بۆ رزگاربوون.

(رېنى جاکس Rene Jax) لە راپۆرتیکى وینەيیدا بۆ تۆرى
RTى هەوالی، کە لە مانگی ئەیلوولى ۲۰۱۸دا دەربارەى ژيانى
سى کەس، کە نەشتەرگەرى گۆرینى پەگەزبان بۆکراوە، باس لە
ئەزموونە کە لە گەڵ پەگەزگۆرین و پەشیمانبوونەوێ دەکات:
(من وەک نێر لەدایک بووم، لە تەمەنى نۆزدە سالییەوێ وەک کچ
دەژیم، لە تەمەنى سى سالییشدا نەشتەرگەرى گۆرینى
پەگەزە کەم ئەنجامدا. ئیستا بیست و هەشت سالی بەسەر ژيانمدا
وەک مێ تێدەپەریت، زۆر پەشیمانم، نەدەبوو ئەو نیشانەيە بگۆرم،
کە نیشانەى نێرینەيیم بوو).

رېنى ویستووێتى ئەزموونى خۆى بۆ کەسانى تر بگوازیتهوێ
و راستییەکان ئاشکرا بکات، هەر بۆیە هەشت کتییى لەبارەى
پەگەزگۆرینەوێ داناو، لەوانە کتییى: (سواری فەرۆکە کە مەبە!
بۆچى پەگەزگۆرین ژيان و یران دەکات:

Don't Get on the plane: Why a Sex Change Will)
(Ruin Your Life

ههروه ها دهر باره ی کرداری ره گه زگۆرین، رینی ده لیت، که کرداری شیواندنی ره گهزه و بههوی شکستی پزیشکه کان له ریگریکردن لیتی، ههزاران نهخۆش تووشی بوون^(۱).

کهواته بزچی پهشیانی رووده دات؟ ئایا ئه مه ئارامنه گرته؟ یان هوکاری دهروونی له پشت پرسه که وه ههیه؟

پروفیسۆر (جۆن وایتھۆل John Whitehall) راویژکاری تهنروسیتی مندال له ئوسترالیا، وهلامی ئه و پرسیاره مان ده داته وه و ده لیت: "پتویسته دان به وه دا بنیین، که ئه و نا ئارامیه ی زۆریک له مندالان له هه مبه ر ناسنامه ی ره گه زیان هه یانه، جوړیکه له په ره سه نندنی سروشتی لایه نی دهروونی مندال و جیی سه رسورمان نییه. ئه وه ی جیی دلخوشیه ئه وه یه، که گه شه ده که ن و ئه و نا ئارامیه یان نامینیت، ته نیا پتویسته گالته یان پی نه که یت"^(۲).

به پتی داتاکانی ناوه ندی پزیشکی (Grace Point) له ویلایه ته یه کگرتوه کاند، منداله کان له ته مه نی سی بو چوار سالی دا وا بیر ده که نه وه، که ده توانریت ره گه ز بگۆردریت؛ ههروه ها له لایان قورسه په ی به جیاوازی نیوان جهسته ی نیر و می ببه ن،

^(۱) بو ورده کاری زیاتر: <https://shorturl.at/bcqR0>

^(۲) Transgender boy transitioning to life as girl changes his mind | 60 Minutes Australia: <https://shorturl.at/cpT18>, 2:24 – 2:40

بەلام كاتى پىدەگەن، تىدەگەن رەگەز سىفەتتىكى جىگىرە و ناگۆردىت.

هەندىكىيان وا بىر دەكەنەو، كە بە گۆرىنى پوخسار و پروكار و گرنگيدان و چالاكىيەكانيان لە يارىکردندا رەگەزيان بۆ رەگەزى بەرانبەر دەگۆردىت.^(۱)

بەلام، ئايا پرسە كە تەنيا بە هەستکردن بە پەشيمانى كۆتايى دىت؟! لە توێژىنەوئەيه كدا، كە ناوئەندى بەرەنگاربوونەوئەي خۆكوشتن لە كەنەدا (CENTRE FOR SUICIDE PREVENTION) ئەنجاميداوه و شوئىنى ھۆكارەكانى خۆكوشتن كەوتوو بەگۆرەي ئاراستەي رەگەزى، دەرکەوتوو پىژەي خۆكوشتن لە لای رەگەزگۆراوهكان لە بەرزترین ئاستدايه.^(۲)

(1) Important Report: <https://shorturl.at/drtVW>

(2) Transgender people and suicide: <https://shorturl.at/dEMW5>

له نیوان LGB و T دا:

له دیپانه یه کدا له گه ل که نالی (Fox News) ی هه والیدا، ژنه چالا کوانی هاوړه گهز باز (جولیا بیک Julia Beck) ده لیت، که پیاو و ژنی هاوړه گهز باز و دوانه په گهزیه کان جیاوازن له په گهز گورپاوه کان. جولیا وای ده بینیت، که پرسى په گهز گورپاوه په یوه سته به ناسنامه ی په گهزیه وه، نه ک په گهزی بایول جییه وه وه ک هاوړه گهز باز و دوانه په گهزیه کان، هر بویه نه وان له راستیدا دوورن له حقیقه تی بایول جییه په گهزه وه.⁽¹⁾ (واته وای ده بینیت، که نیر و مییه هاوړه گهز بازه کان و دوانه په گهزیه کان بهم جوړه، چونکه وه ها له دایک بوون، به سهریاندا سه پاوه، وه ک جین، یان بوماوه یی) نه مانه بانگه شى هه لن، هه روه ک له دوو ته وهره ی سهره تادا باسپان کردن.

باشه، که واته جیاوازی هیه و کومه لگه ی نازادانی سیکس (کویر Queer: چه مکیکی گشتگیره و ناماژه به بؤ نه وانه ی ناراسته ی په گهزی لادهرانه یان هیه، هاوړه گهز بازه نیر و مییه کان و دوانه په گهزیه کان و په گهز گورپاوه کان)، به لام تم کومه لگه یه پر په له دابه شبوون و ململانئ، وا دیاره هندیک له هاوړه گهز بازان

(1) Seminist speaks out against trans movement:
<https://shorturl.at/aEN37>

ناسووده نين، كه په گه زگورپاوه كان له گه لياندا له ژير يه ك چه تردا
كوښنه وه، به لام بوچى؟ تايا نه مه ترسه له شتيك؟ يان په گه زگورپين
ليكه وتهى مه ترسيداى به سهر كومه لگه وه هه يه؟

تا نه مړو، له ياريه كاندا جياوازي له نيوان دوو په گه زه كه دا
ده كريټ به مه به ستي دادپه روه رى، چونكه يه كسانى له
به رژه ونديى ئافره ت نيه، له بهر نه وهى جه ستهى پياو به هيژتره و
ماسوولكه ييه و به هوى هورموني تيستوستيرونه وه نير تواناى
به رگه گرتنى زياتره. به لام با بيهنينه به رچاومان چى رووده دات،
كاتيك نيريكى بايولوجى له سهر كاغه زيكى ياسايى وه ك ئافره ت
مامه لى له گه لدا بكرټ، بېگومان له و حاله ته دا ده سته
ياسايه كان و تاكه كان ناچار ده كرين كه وه ك ميه كى سروشتى
په فتارى له گه لدا بكهن!

نه مه دامه زراوه وه رزشييه كانيش ده گريټه وه، نهى نه مه سته م
نييه له مينه راسته قينه كان ده كريټ، كه كيپر كى له گه ل ميه كدا
ده كه ن له جه ستهى نيردا؟!

سهربارى نه وه يش، كيپر كى وه رزشييه كان ته نيا سهره تايه كن،
نهى چى دهر باره ي خودى گرفته ياسايه كان؟ نه و نيره ي ته نيا
به هوى كاغه زيكى دادگاوه بووه ته مئ - ته نانه ت نه گهر
نه شته رگه ريشى نه نجام نه دابيت - ده توانيت برواته حه مام و
سهرئاو و ژوورى جلگورپينى ژنانه وه!

خوينه رى به ريز! خوت ويناى نه وه بكه، نه گهر هه ندى گورگه
مروفي نير نه و پيپيدانه ياسايه يان ده ستيكه وټ و نه شته رگه رى

و چاره سهرى هورمونيان وهرنه گرتيټ، چاوه پړى ده كه یت چ
كارگه ليك نه نجام بدن؟!

كاردانه وهى بزووتنه وه سيكسييه نازاده كان دهر باره ى نه و ترس
و تيبينيانه چى بوو؟ دهر كردن و دوورخستنه وه، با باسه كه بو ژنه
چالاكوان جوليا بيك لټيگه پرين، كه ده لټت: "له ليژنه ى LGBT
دوورخرامه وه، به وپټيه ى، كه تاكه هاوړه گه زباز بووم راستيه
زانستيه كانم به پراشكاوى باس كرد، به توندوتيزى تومه تباريان
كردم! تاوانه كه م چيه؟ به كارهټناني جيناوى نيرينه له وه سفى
نيريكي ده سترديژكار، كه خوى وه ك مى لهقه له مداوه و پټى
خوشه به جيناوى ميينه بانگ بكرټ!!"⁽¹⁾

- گرفتى به كارهټناني جيناوه كان به ناره زووى كه سى
به رانبر، هوكارى وازهټناني زاناي دهر ووناس، پروفيسور
(جوردان پټيټرسون Jordan Peterson) بوو له وانه وتنه وه له
زانكو له سالى ۲۰۱۸ د.

له ديمانه يه كى ته له فزيونيدا له گه ل كه نالى (BBC) ى هه واليدا،
پيشكه شكاره كه له پروفيسور جوردان ده پرسټ: نايا پټوايه
نافره تى په گه زگور او نافره تيكي راسته قينه يه؟

- پروفيسور جوردان: پيموانيه.

- پيشكه شكاره كه: بوچى؟

(1) Lesbian Seminist Explains How The Wquality Act promotes Inequality: <https://shorturl.at/ajk14>

- پروفیسور: چونکه ئافره ت به شیوه یه کی سروشتی ده توانیت سکپر بیت و مندالی بیت، ئەندامی زاوژی میینه ی هه یه، شریتی بۆماوه ییه که ی (کرومۆسۆمی XX)ه، له دیدی مندا جیاوازیه بایۆلۆجیه کان گرنګ و یه کلاکه روه ن.⁽¹⁾

که واته، له وه ی پابرد و له و ترس و تۆقاندن ی به رانبهر به هزر و راده رپړین و بیروباوهر ئەنجام ده دریت له تۆره کۆمه لایه تییه کاند، یان راسته وخۆ ده سرپته وه، وه ک ئه وه ی به رانبهر به که نالی (رواسخ) کرا له یوتیوب و هه ره شه له خاوه نی هه ژماره که کرا، که باند ده کریت و هه ژماره که ی بۆ هه میشه داده خریت؛ بهم جوړه پروون ده بیتته وه، که ناتوانیت ئه و پرسانه له پرووی زانستییه وه تاوتوی بکړین و له پرووی عه قلانییه وه په خه یان لی بگیردریت، چونکه هه ر زوو چه کی تۆقاندنی ترانسفوبیا (Transphobia) و تۆقاندنی هاوړه گه زبازی (Homophobia) ی به پروودا به رزده کریته وه. ته نانه ت، ئه گه ر یه کیک له قوربانیه کانیشیان بیت!

رپۆرتیه که ی که نالی (SKY News) ی به ریتانیتان له بیر، که

(1) Jordan Peterson – Do you think a transgender is a real woman?
<https://shorturl.at/ijty7>

ده بینیت قیدیۆ که دوا ی ماوه یه ک سراو ته وه، چونکه کۆمپانیای یوتیوب هه موو ئه و قیدیۆ یانه ده سرپته وه، که دژایه تی ئایدۆلۆجیای کۆمه لگه ی هاوړه گه زبازان ده که ن – ته نانه ت ئه گه ر زانستی و پزیشکییش بن.

باسی له کۆژانه کانی سه دان په گه زگۆر ده کرد و گه پانه وه یان بو
 په گه زه راسته قینه که یان، که له سه ره تاي ته وهره که دا باسپان کرد؛
 ناماده کاری راپورته که (سالی لۆکوود Sally Lockwood) باس
 له وه ده کات، که: (تا ئیستا هیچ ناماریک نییه ژماره ی نه و که سانه
 دیاری بکات له کرداری په گه زگۆرین په شیمان ده بڼه وه). قسه یه کی
 له م شیوه یه ده کریت وه ک لیکه وته ی تۆقاندنی ترانس لیک
 بدریته وه، به لām که سیکي وه ک پړوسی وای داده نیت، که پرسه که
 پیوستی به لیکۆلینه وه ی زیاتره.

قسمه ی زیاتر:

خوښه نړۍ ئازیز! ئایا سه رسام ده بیت، نه گهر بزانیست
 کور تکراره ی به ناوبانگی (LGBT) به رده وام و به شیوه و ناراسته
 و خواستی جیاواز پرووی له زیاده بونه، که ده کریت و هسفی لادان
 نه توانیت به ته و او ه تی و هسفی بکات؟ ئایا به م نړیکانه ه و لگه لیک
 ده بینین بو چه سپاندنی خواسته سیکیسیه لاده ره کانی و ه ک
 سیکس له گه ل نړیکان و ئاژه لان، که له زوریک له ویلا یه ته
 یه کگرتو وه کان و چهند ولایتیکی تری و ه ک نه لمانیا و ه ننگاریا و
 مه کسیکیشدا هیه، یان ته نانه ت سیکس کردن له گه ل
 تهرمه کانیشدا؟!

له وانه یه هندی له دیمه نه که دا هه ست به نه بوونی ته و او ه تی
 خودا بکن، به لام نه گهر له گوشه یه کی تره وه لئی پروانین، ده بینین
 خودا به ته و او ه تی له دیمه نه که دا دهرده که ویت.

نه وهی، تا ئیستا باسما ن کردو وه له شیوه ی نامه یه کی یاخیانیه
 شه یتانییه به ران بهر به پروه ردگار، به کورتی واته: ئیمه
 پیچه وانه ی ریسا کانت ره فتار ده که ین!

نه ده نگی عقل گرنکه، نه دهرته نجامه کانی زانست و

نامۆزگاریی پزیشکان، ئاماره کانی نهخۆشییه دهروونییه کان و تاوانه یاساییه کان و ریژهی خۆکوشتن بهلامانهوه گرنه گن، نهوهی گرنه گه بهدیهاونی خواست و ئارهزووه لادهره کانمانه، وهک نهوهی نایه تی پهروهردگاریان خۆئندبیتتهوه، که دهفهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأُفْوَاجِهِمْ حَفِظُوا ۖ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۚ فَمَنْ أَتَبَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۖ﴾ (المؤمنون: ۵ - ۷)

واته: "که عهوهه تی بهر و دواى خۆیشیان دهپاریزن. ته نیا بو هاوسهه ری شهه ریی خۆیان، یان که نیه کیان نه بیت، که به گویره ی شهه ر بووبن به هی نهوان، بهراستی نهوانه لومه یان نا کرین، نه گه ر بچه لای نهو جو ره که سانه. دهی که سانی بهدواى لهو دوو ریگا شهه رییه ی په یوه ندیی نیتوان پیاو و ئافهه ت بهولاوه بکهون، نهوانه ئیجگار دهستدریژیان کردووه. پاشان بلین: به لئ، ئیمه لاده ره کانین!"

په نا به پهروهردگار ده گرین له خۆبه زلزانى و سنوورشکینی، داواکارین لئی لهو خراپه کارییه بهمانپاریزیت.

هاوره گه زبازی و شهریعه تی ئیسلامی، پرووه که تی تری دراوه که!

پهروه دگارد ده فره مویت: ﴿... جَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ...﴾ (هود: ۸۲)

واته: "شوننه که مان سهره وژیرکرد و کاومان کرد به سهریه کدا و به ردبارانمان کردن به به ردیک له جوړی قوړی به به ردبوو، که به شیوه یه کی تاییه ت یه ک له دوا ی یه ک ریز کرابوون".

له فره مووده یه کی به پیتزدا هاتووه، که پیغه مبهری خوا (ﷺ) فره موویه تی: (لَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَمِلَ عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ).^(۱)

واته: "خودا نه فره تی له و که سانه کردووه، که کرداری گه لی (تیربازی) لوط نه انجام ددهن".

ههروه ها له فره مووده یه کی تردا ده فره مویت: (فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ).^(۲)

^(۱) رواه أحمد عن ابن عباس، (۲۹۱۵) مسند الإمام أحمد، تحقیق: شعيب الأرناؤوط، مؤسسة الرسالة.

^(۲) أخرجه أبو داود (۴۴۶۲)، والترمذي (۱۴۵۶)، وابن ماجه (۲۵۶۱)، وأحمد (۲۷۳۲).

واته: "ههردوو لايه نى كرداره كهى نيربازى بكوژن".

ئهو دهقه پيرۆزانه پوختهى بۆچوونى خه لكه ده ربارهى
 په يوه ندى ئيسلام به پرسى هاورپه گه زبازيه وه! ئايا به پرستى
 په يوه ندى ئيسلام به هاورپه گه زبازيه وه ته نيا سزادانه؟! يان
 پرسه كه پرويه كى تريشى ههيه؟!

جياوازيى پله كان:

نه گهر هاوړه گه زبازى چه مكېك بېت، كه چهندين پله و جوړ له
ژېر ناوه كهيدا كوږبونه ته وه، نهوا بېگومان پله ي په كه م برىتييه له
بىروكه و خواسته خوځنه ويسته كان، پاشان پهل ده كېشن بو
نه نجامدانى كرده يى، كه له سهره تادا زوړ رېگري له بهرده مدا
ده بېت و هولوډانېكى زوړى ده وېت؛ به لام دواتر كه سه كه رادېت
به و كرداره قېزه ونه، كه يه كېكه له گه وړه ترين تاوانه كان. نه وهى
جېى سهرسوورمانه نه وهيه، كه ههندي كه س به ناشكرا باسى
ده كهن، تهنانه ت كار گه يشتووه ته نه وهى، كه ههندي كه س له
بازنه ي ئايين بباته دهره وه، به وهى به حهرام و قه دهغه و شياو به
سزاي نازان!

يه كېك له شوېنه واره كانى به زه يى خودايى - كه شاره زاترينه به
دهروونى بوونه وهرانى - نه وهيه لېپېچينه وه و سزا له سهر نه و
كارانه يه، كه خواست و بزارده ي نازادانه ي تېدايه؛ ههروه ها
شهرىعت هېلېكى جيا كه ره وهى له نېوان خواسته كانى دهروون و
وهسوه سه و كردار و چالاكييه نازادانه كانى مروځدا داناوه.

پېغه مبهري خوا (ﷺ) فهرموويه تى: (إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ

أَمَّتِي مَا وَسَّوَسَتْ بِهِ صُدُورُهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَكَلَّمْ.^(۱)

واته: "خودا له وهسوهسې دَلْ خوشبووه له نوممه ته که مدا، تا
نه و کاته ی نه یکردووه به کردار، یان گوftar".

خواست و خوتخوته کانی د پروون زور شتيان تیکه له، که له
د پروه وې دهسه لاتی مړوځدان، وه ک ژینگه ی خراب و پروه وې
شیواو، یان شوکیکی پروونی، یان ده سترژییه کی سه وې
مندالی، که کاریگری به سه هر هوشه وه جیهیشتوه؛ هر وها
وهسوهسې شهیتانه کانی و جنوکه و فیل و ته له که کانی شه و
پوژ!

همو و نه مانه ده توان خواستی سوزداری و سیکسی له
د پروه وې فیتره تی دروست و سروشتی مړوځایه تی دا داپړن،
به جوړیک خویشی نازائیت چوون توانیویانه پروازه ی دَلْ و
پروونی بېرن!

نه مانه وشه گه لیکن له فهره نگی تاقیکردنه وې ژیا نی تاییه تی
هر مړوځیک، که له گوړه پانی دنیا دا جوامیرانه ده جه نگیست،
به رهنگاری پروون و که موکوپیه کانی و نازار و کوژانه کانی و
شیواوی و فیتنه کان ده بیته وه، تا ده گات به که ناری نارامی.

^(۱) صحیح البخاري (۲۵۲۸).

به لّام ته نانه ت، ته گهر ته و خواست و وه سه و سانه گۆران بۆ
کرداریش، واتای ته وه نییه، که ئیتر ده رگای گه رانه وه داخراوه، ته و
ده رگایه، تا ده رچوونی کۆتا هه ناسه داناخریت.

نێر وه ک مێ نییه:

یه کێک له هۆکاره ناپاراسته وخۆکان، که ده بنه هۆی
درووستبوونی مه یله هاوپه گه زییه کان، بریتیه له: ناپروونی
ناسنامه ی په گه زی و نه مانی سنووری نیوان نیر و مێ و
له ده ستدانی هه سته کردن به تایبه ته نه ندیه کانی نیرینه یی و مینه یی.
له بهر ته وه یه ئیسلام سنووریکێ پروونی له نیوان هه ردوو
په گه زه که دا داناوه، به جوړیکێ ته وتۆ، که نیر، یان مێ
تایبه ته نه ندی و په فتاری تایبه ت به خۆی هه یه. کوپه ره له
مندالیه وه هه ست ده کات سه ره به کۆمه لێ پیاوانه، له گه لّ باوکیدا
دیت بۆ مزگه وت و له گه لّ پیاواندا تیکه لّ ده بیّت و خۆی به
یه کێک له وان ده زانیّت و له ئیسلامیشدا وه ک پیاو مامه لّ ه ی
له گه لّ دا ده کریت. پێغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆ په ره کان مۆله تی له
گه نجان وه رده گرت، هه ره وه که له فه رمووده ی سه حیحدا هاتوه:
(جامیک ئاویان بۆ پێغه مبه ری خوا هینا لّ تی خواره وه، له
ده سته راستدا لاویک دانیشتبوو، که له هه موویان بچوو کتر بوو،

له لای چه پیشی گه وره کان دانیشتبون، فهرمووی: گه نجو!
 مؤله تم ده ده ست سهره تا بیده مه گه وره کان؟ نه ویش گوتی: نه ی
 پیغه مبهری خوا! نامه ویت فزلی تو بدهم به کهس، بویه پیی دا،
 که لئی بخواته وه.. ههروه ها پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه رکات به لای
 مندا لندا تیده په ری، سلاوی لیده کردن.^(۱)

له بهرانبهردا کچ له دایکی و کومه لی ژنان نزیکتره و په یوه سته
 به واتا کانی پوشته یی و ئاپروو و نهرمونینانی و خورازاندنه وه و
 وه ک ئافره تیک مامه له ی له گه لدا ده کریت.

^(۱) اُتی رسول الله صلی الله علیه وسلم علی غلبان یلعبون، فسلم علیهم. (رواه أبو داود، وأحمد).

هەمووتان بەرپرسيارن:

پەرورەدەى ھەلە کارىگەرىي گەورەى بەسەر دروستبەونى
 خواستە ھاورەگەزىيەکانەو ھەيە، وەک نەمانى باوک بە جەستە و
 بە نامادەبوون، يان بە گيان و فرمان، يان وشكى و سۆزدارى و
 توندى و تىنەگەيشتن؛ يان نازدانى زياد لە پتويست و
 پەيوەستبەونى لەپادەبەدەر، يان جياكارى لە نتيوان مندالەکاندا
 بەتاييەتى لە پرووى خۆشەويستى و سۆز و گەنگيدانەو، چ
 لەنتيوان نيرەکاندا، کە کوپ ھەست بکات لە جيهانى پياوان
 دوورەخریتەو؛ يان لە نتيوان نير و مێدا، کە کچ زياتر پەيوەست
 بێت بە جيهانى نيرينەيەو ھەو پەركردنەو ھەو سۆزەى لىي بېش
 کراو.

ھەريەک لە دايباب بەرپرسن و خودا لىپتچينەو ھەيان لەگەلدا
 دەکات لەسەر خىزانەکەيان، لەسەر دادپەرورەى و چاودىرى و
 ميهەرەبانى و خۆشەويستى و ئارامى و بەجىگەياندى ئەرکەکەيان
 بەبى جياوازی و خەمساردى.

پىغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفرمويست: (ألا لا يجني والدٌ على
 ولده).^(١)

^(١) صحيح الترمذي ٣٠٨٧

واته: "باوک تاوانه کانی مندال له کۆل ناگریت". ئەو مندالانى
ماچ ده کرد و خوشه ويستى بۆ ده رده برين، ئەو پرۆزه، که مندال و
ژنانى پشتيوانان (الانصار) پيشوازيان لى کرد، پىي فهرموون:
(والله اني لأحبكم).^(١)

واته: "سوێند به خوا، خوشم ده وین". ههروهها هه ندی له
ئه عرابه کان بينيان هه سه نى که چه زای ماچ ده کات، ئه عرابيه کان
په خه يان له و کاره گرت و وتیان ئيمه منداله کانمان ماچ ناکه ين،
ئه ویش له وه لامدا پىي فهرموون: (من لا يرحم لا يرحم).^(٢)

واته: "هه رکه س په حم نه کات، خودايش په حمى پى ناکات".
ئه نه س (خوا لىي رازى بىت) به کورتى وه سفى ده کات،
ده فهرمويت: "هيج که سم نه ديوه له پىغه مبه رى خوا (ﷺ)
به به زه بىتر بىت بۆ مندالان".^(٣)

هه ر بۆيه شه ريعه ت قه ده غه ي کردووه جياكارى له نىوان
مندالاندا بکريت، ته نانه ت له به خشش و دياريشدا. پىغه مبه رى

^(١) مسند الإمام أحمد والموطأ

^(٢) أخرجه مسلم، كتاب الفضائل، باب رحمة صلى الله عليه وسلم الصبيان والعيال
وتواضعه وفضل ذلك، (١٨٠/٤)، برقم: (٢٣١٧).

^(٣) أخرجه مسلم، برقم (٢٣١٦).

خوا (ﷺ) په تی کرده وه شایهت بیت له سهر دیاری پیوړیک بو کوره کهی، تا دهیدات به هه موو منداله کانی، نهو کارهیشی به سته م وه سف کرد.^(۱)

شهریعت قه ده غهی کردووه به چاوی که م سهری کچ بکړیت، پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرمانی کردووه له گهل کچاندا باش بن. جاریکیان پیوړیک له تنیشتی دانیشتبوو، کوره کهی هات ماچی کرد و له کوشی خوی داینا، پاشان کچه کهی هات دهستی گرت و له تنیشتی خوی داینا، پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیی فرموو: (له نیوانیاندا دادگر نه بویت). دادگری نه وه یه سهرنج و ماچ و ده سته سهر داهیتان و زرده خه نه که بو هردو وکیان وه کویه ک بیت، به هیچ جوړیک نیر فزلی به سهر میدا نییه.

^(۱) ژنی به شیر وتی: غولامه کهت بده به کوره که م و پیغه مبهری خوایش (صلی الله علیه وسلم) بکه به شاهیتد. پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) فرمووی: (برای هیه؟) وتی: به لئی. فرمووی: (هه موویان وه ک نه ویان دراوه تی؟) وتی: نه خیر. فرمووی: (وا نابیت، من ته نیا شاهیدی له سهر حق ده دم). به شیوازیکی تریش هاتووه، که فرموویه تی: (که واته من مه که به شاهیتد، من شاهیدی له سهر سته م نادم). أخرجه مسلم (۱۶۲۴).

داخستنی ده رگاکان:

شهریعتی ئیسلامی پښگه‌ی شه‌یتان بو گه‌یشتن به‌ دلی
به‌نده‌کان داده‌خات، به‌ریه‌ست ده‌خاته به‌رده‌م فیتنه‌کان، هر بو‌یه
عه‌وره‌ته‌کان سنووردار ده‌کات و فرمان به‌ داپوشین و پاراستنیاں
و سه‌یرنه‌کردنیاں ده‌کات، نه‌گه‌ر هه‌مان په‌گه‌زیش بیت؛ ته‌نانه‌ت
له‌ نتوان دایک و منداآله‌کانیشدا. هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)
فرمانی کردووه‌ جیگه‌ی خه‌وتنی منداآله‌کان له‌یه‌کتر
جیابکریته‌وه.^(۱)

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) قه‌ده‌غه‌ی کردووه‌ پیاو له
ته‌نیشت پیاو رابکشیت، نه‌گه‌ر جلیان له‌به‌ر نه‌بیت، یان ته‌نیا
جلیکیان له‌به‌ر بیت^(۲)؛ به‌هه‌مان شیوه‌ ژن له‌ ته‌نیشت ژن^(۱)، واته‌:

^(۱) له‌ (عبدالله‌ی کو‌ری (عمرو‌ی کو‌ری (عاص‌)ه‌وه‌ (خوا لیلیان پازی بیت)
گت‌پ‌دراوه‌ته‌وه‌، که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموویه‌تی: (مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ
أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا، وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ، وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ).
واته‌: "له‌ ته‌مه‌نی حموت سالی‌دا فرمان به‌ منداآله‌کانتان بکه‌ن نو‌یز بکه‌ن، که‌ ده‌سالی‌دا
له‌سه‌ر نو‌یز لیلیان بده‌ن و جتی خه‌وتنیاں له‌یه‌کتر جیابکه‌نه‌وه‌". (رواه‌ ابو داود فی کتاب
الصلاة، باب مت‌ی یومر الغلام بالصلاة ۱۳۳/۱ ۴۹۵).

^(۲) پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فرموویه‌تی: (مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا.
وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ، وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ).

واته‌: "له‌ ته‌مه‌نی حموت سالی‌دا فرمان به‌ منداآله‌کانتان بکه‌ن نو‌یز بکه‌ن، له‌ ده‌سالی‌دا له‌سه‌ر

نابیت به جلیکه وه به تهنیا له گه ل یه کدابن، چونکه له وانیه کار بگاته سهیرکردن و دهستان له لهشی یه کتر.

پیشینان و زانایان ته نانهت سهیرکردنی لاوی سه رنجراکیشیان به ناپه سه ند داناه، هه موو ئه مانه وه ک بهر به ستیک و داخستنی ده رگا به سه ر فیتنه و خراپه کاریدا. ئه و ریکاران هه بئه هۆی سنووردارکردنی ده سترێژی و خراپه کاری، که ئه گه نه گیردرینه بهر کۆمه لگه به ره و ژینگه یه کی خراپ و پر له تاوان ده پروات و مڕۆف ده که وسته نیو زه لکاوی تاوان و خراپه کارییه وه.

نوێژ لێیان بدهن و جێی خهوتنیان له به کتر جیا بکه نه وه. (رواه أبو داود (٤٩٥) وصححه الألباني في (صحيح أبي داود)).

^(١) له (جابر) ی کوری (عبدالله) وه هاتوه، که فه رموویه تی: گ (ویم له پیغه مبهری خوا (ﷺ) بوو، که قه ده غه ی ده کرد تهنیا به یه ک جل پیاو و پیاو یان ژن و ژن له لای یه کتر بن). (أخرجه أحمد (١٥١٨٤) واللفظ له، وابن أبي شيبة (١٧٨٨)).

پاسهوانی دلنه کان:

گاښته کړدن و ږه فتاری خراب و ږه تکرډنه وه، هه موویان
هوکاریکي کاریگرن بو لادانه دهروونییه کان و خواسته
هاوړه گه زبازییه کان له هندی بارودوخدا، به تاییه ته گهر ژینگه
کومه لایه تییه که له بار بیت بو گه شه سهندنی نه و خواست و
ناره زوانه و پشتگیریان بکات.

دامه زراوه ی ږه وشتی ناسنامه ی ئیسلامی به رانه ر به و
په تایانه له جهنگدایه و بو نه مهیش یاسا و بنچینه ی تاییه تی داناوه،
هه روه ک په روه ردگار فهرموویه تی: ﴿... وَلَا تَمْرُؤْاْ اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُؤْاْ
بِاَلْاَلْقَبِّ...﴾ (الحجرات: ۱۱)

واته: "مسولمان هه موو یه کن و ناو و ناتوره ی ناشرین و
خراپیش به سهر یه کتردا هه لمه ده ن".

هه روه ها پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرموویه تی: (لَيْسَ الْمُؤْمِنُ
بِالطَّعَانِ وَلَا اللَّعَانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَذِيءِ).^(۱)

واته: "باوه رددار تانه دهر و نه فره تکه ر و ده مپیس و زمانشر
نییه".

^(۱) أخرجه الترمذي (۶۰۸۱) قال: حديث حسن غريب.

ههروه ها فهرموویه تی: (الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ).^(۱)

واته: "مسولمان برای مسئولانه، سته می لی ناکات، بیتومیدی ناکات و به سووک ته ماشای ناکات".

مسولمان دهستی یارمه تی و بالی ره حمهت بۆ برا مسئولانه که ی راده خات، که له گه ل دهروونی خۆیدا له ململانیدایه. ته نانهت سزاکانیش له ئیسلامدا به ئامانجی ته میبکردن و ترساندن، هه ر بۆیه مهرجگه لیکى وه هایان بۆ دانراوه، که قورسه به سه ر که سانیکى نو قمبوو له تاوان و خراپه ی ئاشکرايشدا جیبه جی بکرتن. له ئیسلامدا به هیچ جوړیک ده رگا به سه ر که سی ته و به کارى په شیپاندا داناخریت.

پیاویکی سه رخۆشیان هینایه لای پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، فهرمانی کرد لیتی بدریت، خه لک دهستیان کرد به لیدانی، دواتر که رویش، پیاویک وتی: خودا سه رشوړی کرد. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: (لَا تَكُونُوا عَوْنَ الشَّيْطَانِ عَلَىٰ أَحَدِكُمْ).^(۲)

واته: "پشتی شهیتان مه گرن له دژی برا که تان".

زۆر جار برینی زمان قوولتر و به نازارتره له نازاری شمشیر:

^(۱) رَوَاهُ مُسْلِمٌ (۲۵۶۴)

^(۲) صحيح البخاري (۶۷۸۱)

ژنیک زینای کرد، سکپ بوو، په جم کرا، به لام تهوبه ی کرد و په شیان بووه وه، پیغه مبهری خوا (ﷺ) نویژی له سهر کرد. دواي تهوه خه لک باسیان کرد، بهرگری لی کرد و فهرمووی: (تهوبه یه کی وه های کرد، ته گهر به سهر هفتا که سی خه لکی مه دینه دا دابه ش بکریت به شیان ده کات).^(۱)

ته نانهت یه کییک له گه وره ترین تاوانه کان، که خاونه که ی له بازنه ی نیسلام ده باته دهره وه، تهویه براکه ی به ته نجامدانی خراپه یه کی نه سه لمینراو تومه تبار بکات، یان دواي تهوه ی تهوبه ی کردووه به چاویدا بداته وه؛ له و کاته دا نه و که سه بوی هیه داوا بکات تومه تبه خشه که سزا بدریت و جه لدی لی بدریت، چونکه شریعت که رامت و ناموسی پاراستووه.

^(۱) صحیح الجامع (۵۱۲۸)

رېگەى رزگارى و پەناگەى قايم:

شەرىعت بانگەوازى مرۆف دەكات، كە ھۆكارەكان بۆ لابرەنى بەلا و نەرەحەتتەكان بگرتەبەر. يەككە لەو ھۆكارانەش پرسكردنە بە پىسپۆرى دەرووناسى لە كاتى برىاردان و بنىاتنانى بەھرە خودىيە سەرەككەكاندا، كە يارىدەدەرن بۆ دەرھىنانى مرۆف لە لاوازى و ھەلەدەنەوى لاپەرەكانى رابردوو بۆ لىكۆلەنەو لە سەرچاوەى لادانە سىكسىيە ھاورەگەزبازىيەكان و ھۆكارەكانيان، كە لە تەوەرەكانى پىشوو دا باسەمان كردن، پاشان تىياركردنى برىنەكانى دل و عەقل و دەروون و فەترەت، كە ئەو دەرەكانە درووستيان كردوون؛ ئىنجا تەواوكردنى كردارى گەشەكردنى ناسنامەى رەگەزى و چاكسازى تىدا كردن و بەھىزكردنى.

بەلام رازاندەنەوى شەيتانە مرۆف و جەنۆكەكان بۆ رېگەى ئاسان، گەورەترىن بەربەستە لە بەردەم چاكبەونەو دا. نىشانەدانى خواست و كارە لادەريەكان وەك شەتەكى ئاسايى و راست، كە پىويستى بە چارەسەر نىيە، يان بە ناساندەنيان وەك خواستى جىنى، كە ناتوانرەت مرۆفان لى رزگار بگرت، يان لەسەر لىكەوتەكانى لىپىچىنەو لە گەلدا بگرت؛ يان ھەر ھەولەكى تەرى بەلارەيدابردن

و شهرعاندن و حه لالکردن! نه مانه نه و ژهرانه، که به دبه ختی و چاره پره شی و زیان بو مروځ دهینن و خاوه نه که یان ده خنه نیو ناگری مه ترسییه کانه وه.

هر مروځیک له بازار پابکات و خدا له دلی دهر بهینیت، جگه له بازار هیچ شتیک نادوور یته وه. پروځیک دیت بوی دهرده که ویت، که شهیتانه مروییه کان به ماسکی هاوسوژی ساخته وه، هرگیز نابن به فریشته ی رهمهت بوی. نه وکات، ژیان واتایه کی نامینیت! نه وسا هه ناسه ده بیته ډرک و پوځیشتنی پروځگار ده بیت به سزا.

گه وره ترین شت له نیسلامدا بوونی خودایه. نه و خودایه ی، که شیاوی پشت پیبه ستن و پروتیکردن و گومانی باش و داواکردنی سهرکه وتن و بهر چا پروونی و باوه پپیوونه، هر نه وه (سبحانه و تعالی) وازی لی نه هیناویت، گوئ له پارانه وه کانت ده گریټ؛ بازار و ناخوشییه کانت ده زانیت، خوشی ده ویت، له سهر تیکو شانت دژ به دهر وون و شهیتانه کانی مروځ و جنوکه پاداشت ده داته وه، تا نه و کاته ی په یوه سستی پییه وه؛ گومانی باشت پیی هیه، لیی ده ترسیت، پشت و په ناته و جیتناهیلت.

خودا، که گوئی له ناله یه و هه ول و تهقه لالا و ناخی مروځ ده بینیت! خودا، که هیچ کات دهرگه به پرووی که سی گه راوه دا داناخات، به لکو په نای ده دات و هیزی پی ده به خشیت!

مروځ، هرچه ند خه لک په تی بکه نه وه، هرچه ند توماره کانی

ر ابردوى به چاودا بده نه وه، هر چه ند له پاشه مله وه باسى بكن و
له باسيدا چاو له يه كتر دابگرن؛ هيشتا خودا ته وبه كى قه بوول
ده كات، له تاوانه كانى ده بووريت، ده يخاته ژير بالى په حمه تى
خويه وه، به گه پرانه وهى خوشحالتره له گه پرانه وهى كه سىكى ونبوو
بو لاي كه سوكارى؛ ده رگاي له سهر پشته و هيچ كات دايناخات،
به زه ييه كى هم موو شتيك له خوده گريت.

له عائشه وه (خوا لى پازى بيت) ده گيرنه وه، كه فهرموويه تى:
(إِنَّ الْعِبَادَ يُعَيَّرُونَ وَلَا يُغَيَّرُونَ، وَاللَّهُ تَعَالَى يُغَيِّرُ وَلَا يُعَيَّرُ).

واته: "به نده كان دواى ته وبه و گوړان و گه پرانه وېش
هه له كانت له ياد ناكهن و له هر دهر فته تيكدا به چاوتدا ده دهنه وه،
به لام په روه ردگار له هه له و تاوانه كانت ده بووريت، وه كه نه وهى
هيچ هه له و تاوانيتك ته نجام نه دايت."

ناوەرپۆك

- ۷..... پېخۆشكردن: تەقینەو گەرەكەى سېكس لە سەدى بېستەمدا
- ۹..... شۆرشى سېكسى: (مېژوویە كى كورت)
- ۱۱..... شۆرشى گېرەشپوتنى
- ۱۷..... ئالودەبونى سېكس: ئارەزووى جياواز و ويستى ياخيانه
- ۲۱..... ھاورپە گەزىيازى: قەيران و مەملەنى
- ۲۶..... سېكسى كۆم چەند پاستىيەك كە دەيت بخرتەپوو
- ۲۹..... فەوزاى فرمانە كان
- ۳۲..... كۆمەلگەيە كى مەترسیدار
- ۳۴..... سېكسى كوشنە
- ۳۹..... ھاورپە گەزىيازى و چەنگ لە دژى سروشتى مرقايتى
- ۴۰..... پىناسە
- ۴۱..... پاشخانتيكى مېژوویى
- ۴۶..... ژيارىك دژ بە مېژوو.. بەرزوونەوى كۆمەلايەتى بۇ ئەنجامدانى ھاورپە گەزىيازى
- ۵۰..... لۆببەكانى ھاورپە گەزىيازى، لە رقى زانست و حەقىقەت

- ٥٢..... په تکرډنه وې همر هملټک بؤ چاره سر
- ٥٤..... توئزینه وې ساخته و ناته و او
- ٦١..... کیشه که له کړندایه؟
- ٦٣..... جینه کان و هاورپه گه زبازى .. جینه کانم ناچار بهم کاریان کردم!
- ٦٣..... نایا نیمه بهرپر سین له بهرام بهر مه یله سیکسیه کانماندا؟! ..
- ٦٥..... جینه کان و په فتاری مړوف
- ٦٩..... جینه کان و هاورپه گه زبازى ..
- ٧٣..... هاورپه گه زبازى به تهنیا نامینیتته وه، پیدو فیلیایش به پړومه
- ٧٦..... زانستی دهرونناسی و هاورپه گه زبازى ..
- ٨١..... ناژل و هاورپه گه زبازى، له نیوان کبری ناژل و په فتاری مړوفدا ..
- ٨٤..... ژینگه ی کومه لایه تی پڼگه یه که بؤ هاورپه گه زبازى ..
- ٨٩..... ناره زو، یان پزگاری ..
- ٩١..... هاورپه گه زبازى و نازادی له نازاردانی که سانی تر دا ..
- ٩٢..... زمانى ژماره کان ..
- ٩٦..... کاریگره یی هاورپه گه زبازى له سر مړوف و کومه لگه، تاوان و خراپه و نه خوشی: ..
- ١٠٠..... مندالی هاورپه گه زبازان: ..
- ١٠٦..... بیباو کی: ..

- سهرنه نجام: ۱۰۷
- چه سپاندنى هاوړه گه زيازي.. له سه كزى سیدارهو بهرو بدلگه نامدى هاوسرگيرى ۱۱۱
- بهر له پهلکه زړينه ۱۱۳
- كۆمه لگى هاوړه گه زيازان ۱۱۶
- كارسات له سيپه ردا ۱۲۶
- جيهانى نه پتيي خيترانه هاوړه گه زيازه كان ۱۲۶
- باوانى نه خوش ۱۲۸
- هه لوه شانده ويه كى بې چا كېرونه وه ۱۳۱
- قوربان بيه كانى نه چيندا كه ديارن ۱۳۳
- چينده: قهيرانى مرؤفى سهرده م ۱۳۶
- چينده: ميژوو و بدلگه كان ۱۳۸
- سياسه تى زوره مليتى چينده ۱۴۰
- مه ترسيى چينده ۱۴۵
- كۆمه لگه يه ك، كه گوى به مانده نادات ۱۴۹
- په گه زگړپښ و كوشتنى مرؤفايدتى ۱۵۰
- ناسه قامگيرى ناسنامه ي په گه زى ۱۵۲
- باجدان ۱۵۴

- ۱۵۵ دېرسین: کي نم خه‌جیبه له نه‌ستو ده‌گرت؟
- ۱۵۷ په‌شیمانیه‌کی زور دره‌نگ
- ۱۶۱ له نیوان LGB و T دا
- ۱۶۶ قسمی زیاتر
- ۱۶۸ هاوړه‌گه‌زیازی و شه‌ریعتی نیسلامی، پروه‌کی تری دراوه‌که!
- ۱۷۰ جیاوازی پله‌کان
- ۱۷۲ نیر وه‌ک می نیبه
- ۱۷۴ هه‌مووتان به‌پر‌سیارن
- ۱۷۷ داخستنی ده‌رگا‌کان
- ۱۷۹ پاسه‌وانی دله‌کان
- ۱۸۲ پینگه‌ی رز‌گاری و په‌ناگه‌ی قایم
- ۱۸۵ ناوړ‌وک

هاورەگەزبازى

تاوانى سەردەم

ئەم كىتەب دەربارەت پىرسىنىك ھەنووگەيەك و گىرنگى ئەم سەردەمەيە، باس لە مېژوو و بىچىنەت ھاورەگەزبازى دەكات. ھۆكارەكانى پەيدا بوون و پەرەسەندىن ديارى دەكات. ھەرەھا باس لە ئايدۆلۇجىيە جىندەر و گۆرىنەت ۋەگەز و ئەو خراپە و تاوان و ھەژانە دەروونىيەت دەكات. كە ئايانەو پەيدا دەين.

بلاو بوونەت ھاورەگەزبازى نىشانەيەكە لە نىشانەكانى كۆمەلگەيەك نەخۆش، كە بەكاربردن و خۆشگوزەرانى تەنگىيان پىھەلچىو و لە پىرسە گەورەكان غافلىيان كىردوو و بىياتنانى كۆمەلگەيەك تەندروستىيان لە بىر بردوو تەو، لە لىپرسىنەو لە واقىيە و بىرۆكەكانى و كارىگەرى بەسەر ئايىندە و مائەویدا لايداو، بەمەيش كۆمەلگەيەك ھاتوو تە كايەو، كە گىرغە دەروونىيەكان تايادا بوونەتە كىردەو تە ئازادانە و نىشانەكانى لاوازى كۆمەلەيەت گۇراون بۆ ئازادىت تاكەكەسى.

لىرەدا بۆرادەكە لەدەست خۆماندايە، ئاخۆ ئايىندەمان لە واقىيەت ناهەموار، كە زادەت كىردەوكانى خۆمانە، رىزگار دەكەين، يان سەرسامىمان بە ھەژموونى زۆرىنە كارىگەرىمان لەسەر دادەنەيت و دوائى چەند سالىك خۆمان لە دۆخىدا دەيىنەو، كە بە چەندىن بىرۆكە و پەتا و ھۆكار و ئامرازى كارەساتبار دەورەدراوین؟

ئەم كىتەب بە شىۋازىنىك بابەت و زانستى و راشكاو و دوور لە سۆز و لايەنگىرى نووسراو، ھەرچىيەك خۆنەرى بەرئىز لە دوتوئى ئەم كىتەبدا دەخوئىنەتەو، قەسەت زانستە و ھىچ بۆچوونىك كەسى و تايەتەت تىكەل ئەكراو.

نوسىنگەي تەفسىر

بۇ ئالوگىرەو

ھەولۇر - شەقامى، "مەترى تەرىشىت مەترى چۆلى

نرخى 4000 دىنار

9 789922 690513

f t g y i /TafseerOffice

+964 750 818 08 65

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com